

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΜΣ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Κατεύθυνση: Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ

«Η Αμερικανική Υψηλή Στρατηγική και η Εξωτερική Πολιτική τον 21ο Αιώνα. Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 ως ορόσημο για τη διαμόρφωση της αμερικανικής πολιτικής».

Επιβλέπων Καθηγητής : Χαράλαμπος Παπασωτηρίου

Ονοματεπώνυμο: Σταυρούλα Λαλή

Αριθμός Μητρώου: 1215Μ029

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι τα στοιχεία στην παρούσα εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παραθέτω σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας και της πνευματικής ιδιοκτησίας. Δηλώνω, επιπρόσθετα, ότι κάνω αναφορά και παραπέμπω στις πηγές από τις οποίες άντλησα στοιχεία, τα οποία δεν αποτελούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

Σταυρούλα Λαλή

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ.5
ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ	σελ.7
ΜΕΡΟΣ Α'	σελ.10
1. Η Αμερικανική Υψηλή Στρατηγική και Εξωτερική Πολιτική στο πέρασμα των χρόνων.....	σελ.10
1.1 Η έννοια της υψηλής στρατηγικής.....	σελ.10
1.2 Η έννοια της εξωτερικής πολιτικής.....	σελ.14
1.3 Η πορεία της Αμερικανικής Υψηλής Στρατηγικής και της Εξωτερικής Πολιτικής.....	σελ.17
1.3.1. Η αμερικανική εξωτερική πολιτική κατά το 19ο Αιώνα.....	σελ.17
1.3.2. Η αμερικανική εξωτερική πολιτική κατά τον 20ο Αιώνα.....	σελ.18
Α) Η στρατηγική της ανάσχεσης.....	σελ.18
Β) Η εξωτερική πολιτική κατά τη διακυβέρνηση του Τζον Φ. Κένεντυ....	σελ.21
Γ) Η εξωτερική πολιτική κατά την προεδρία του Λίντον Τζόνσον.....	σελ.22
Δ) Η εξωτερική πολιτική κατά την προεδρία Νίξον.....	σελ.24
Ε) Η εξωτερική πολιτική στην εποχή μετά την κατάρρευση του Νίξον.....	σελ.27
ΣΤ) Η εξωτερική πολιτική της διακυβέρνησης Ρέηγκαν.....	σελ.28
Ζ) Η εξωτερική πολιτική του Μπιλ Κλίντον.....	σελ.30
1.4 Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001.....	σελ.32
ΜΕΡΟΣ Β'	σελ.35
2. Η δραστηριότητα των Αμερικανών Προέδρων στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας.....	σελ.35
2.1 Η αγώνας του Τζορτζ Μπους του νεότερου κατά της τρομοκρατίας.....	σελ.36
2.1.1 Η αμερικανική εισβολή στο Αφγανιστάν.....	σελ.37
2.1.2 Ο πόλεμος στο Ιράκ.....	σελ.44
2.2 Ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής κατά την προεδρία Μπους.....	σελ.48
2.2.1 Κριτική προσέγγιση του πολέμου στο Αφγανιστάν.....	σελ.48

2.2.2 Κριτική προσέγγιση της επέμβασης στο Ιράκ.....σελ.59	
2.3 Η εξωτερική πολιτική του Προέδρου Μπαράκ Ομπάμα.....σελ.66	
2.3.1. Ο Μπαράκ Ομπάμα στο Αφγανιστάν και το Πακιστάν.....σελ.68	
2.3.2. Κριτική προσέγγιση της στρατηγικής Ομπάμα.....σελ.74	
ΜΕΡΟΣ Γ΄σελ.78	
3. Η άλλη όψη του πολέμου: Η Οικονομία και η Διπλωματία ως όπλα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας.....σελ.78	
3.1 Τρομοκρατία και διπλωματία.....σελ.80	
3.1.1 Αμυντική Διπλωματία (defense diplomacy).....σελ.80	
3.1.2 Δημόσια Διπλωματία (public diplomacy).....σελ.82	
3.2 Τρομοκρατία και οικονομία.....σελ.87	
3.3 Κριτική θεώρηση του πολέμου κατά της τρομοκρατίας στα επίπεδα της οικονομίας και της διπλωματίας.....σελ.92	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑσελ.95	
ΕΠΙΛΟΓΟΣσελ.99	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑσελ.100	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑσελ.105	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σύγκρουση ανάμεσα στα κράτη αποτελεί ένα εγγενές χαρακτηριστικό του διεθνούς συστήματος. Μέσα στο σύστημα αυτό τα κράτη προσπαθούν να αναδείξουν τη μοναδικότητά τους, να επιβιώσουν και να επιβάλλουν τις απόψεις τους ως τις μοναδικά ενεδεδειγμένες προκειμένου να επιτευχθεί η αρμονική συνύπαρξη ανάμεσά τους. Η σύγκρουση αυτή, όμως, έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη σταθερότητας και ισορροπίας, γεγονός που δημιουργεί ένα κλίμα αβεβαιότητας και αδυναμίας ανάπτυξης σχέσεων εμπιστοσύνης. Φυσικά τα αίτια που προκαλούν τη σύγκρουση αυτή ποικίλλουν, όπως ποικίλλουν και τα αποτελέσματα που επιφέρει η σύγκρουση αυτή.

Αδιαμφισβήτητα το πέρας του Ψυχρού Πολέμου σηματοδοτεί μια νέα εποχή στο παγκόσμιο γεωστρατηγικό περιβάλλον, καθώς αναδεικνύει τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ως την υπέρτατη δύναμη του διεθνούς συστήματος και τις καθιστά έναν ισχυρό περιφερειακό ηγεμόνα, ικανό να επιβληθεί σε οποιαδήποτε προσπάθεια τρίτου κράτους να απειλήσει την παντοκρατορία της. Η νέα αυτή τάξη πραγμάτων έχει δημιουργήσει πολλά νέα ερωτήματα, τα οποία έχουν απασχολήσει κατά καιρούς του διεθνολόγους και στα οποία δεν είναι εύκολο να δοθεί μια συγκεκριμένη απάντηση, αλλά πρέπει να μελετώνται κατά περίπτωση. Μερικά από αυτά αφορούν στη φύση των διεθνών συγκρούσεων, στο κατά πόσο βρισκόμαστε σε μια μεταβατική περίοδο ή στο κατώφλι μια νέας εποχής και στο χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος. Η απόλυτη επικράτηση των Ηνωμένων Πολιτειών και η θέση της στο παγκόσμιο στερέωμα τις έχει οδηγήσει ώστε να διαμορφώσουν ένα πλαίσιο εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής άμυνας εντελώς διαφορετικό από την εξωτερική πολιτική των υπόλοιπων κρατών, αποδεικνύοντας με κάθε ευκαιρία ότι είναι δύσκολο έως ανέφικτο οποιαδήποτε άλλη δύναμη στον κόσμο να καταφέρει να τη διαδεχτεί και να επιτύχει όλα όσα έχουν καταφέρει εκείνες στα τέλη του 20ου και τις αρχές του 21ου αιώνα και συνεχίζουν να επιτυγχάνουν μέχρι και σήμερα.

Παρόλα αυτά, ακόμα και μια τόσο ισχυρή δύναμη έχει την αχίλλειο πτέρνα της. Στη χαραυγή του 21ου αιώνα οι Ηνωμένες Πολιτείες έρχονται

αντιμέτωπες με μια νέα και αδύνατον να προβλεφθεί απειλή: την τρομοκρατία. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 ανέτρεψαν την αμερικανική αντζέντα και έθεσαν νέους στόχους και νέες προτεραιότητες. Η οικονομική ευμάρεια και η επικράτηση στο διεθνές εμπόριο αποτελούν πάντα βασικούς στόχους της αμερικανικής πολιτικής, αλλά πλέον το ενδιαφέρον στρέφεται στην αντιμετώπιση μιας νέας, ασύμμετρης απειλής, αυτής των τρομοκρατικών επιθέσεων. Η μάστιγα αυτή νομιμοποιεί τα κράτη ώστε να υιοθετούν σκληρά μέτρα για την αντιμετώπισή της και κατ'επέκταση τα μέτρα αυτά συμβάλλουν στον εντονότερο έλεγχο πάνω στον πληθυσμό, την οικονομία και τα ατομικά δικαιώματα, πολλές φορές ακόμα και στην κατάφωρη καταπάτησή τους. Τα γεγονότα που έλαβαν χώρα την ημέρα εκείνη δημιούργησαν συνθήκες αβεβαιότητας και έδωσαν νέα ώθηση στη διαδικασία αλλαγής των συνθηκών του διεθνούς συστήματος, μια διαδικασία, που είχε ήδη ξεκινήσει, αλλά τώρα επιταχύνεται.

Όταν οι αεροπειρατές κατεύθυναν τα αεροπλάνα που είχαν καταλάβει εναντίον των σημαντικότερων οικονομικών και στρατηγικών συμβόλων των Ηνωμένων Πολιτειών, γνώριζαν ότι έθεταν τη χώρα ενώπιον ίσως της σημαντικότερης πρόκλησης που δέχτηκαν ποτέ. Σε καμία περίπτωση, όμως, δεν κατάφεραν να υποβαθμίσουν τη δύναμη των Ηνωμένων Πολιτειών και να αμφισβητήσουν την εξάρτηση του υπόλοιπου κόσμου από τις επιλογές τους. Το αντίθετο, μάλιστα. Κατάφεραν να αναδείξουν την Αμερική ως μια χώρα, που έχει τη δυνατότητα να αναγεννηθεί από τις στάχτες της και να καταφέρει να αντιμετωπίσει κάθε απειλή που θα προσπαθήσει να αμφισβητήσει το μέγεθος της δύναμής της. Οι επιλογές είναι περιορισμένες και εκφράζονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο μέσα από τα λόγια του Προέδρου Μπους: «...είτε είστε μαζί μας είτε με τους τρομοκράτες».

Παράλληλα, η νέα μορφή απειλής για το διεθνές σύστημα φέρνει στο προσκήνιο τη σύγκρουση ανάμεσα στα δόγματα του παρελθόντος και του παρόντος, ανάμεσα στο δόγμα της αποτροπής και στο δόγμα της πρόληψης. Η στρατηγική της αποτροπής εξυπηρετούσε τους σκοπούς της εξωτερικής πολιτικής του 20^{ου} αιώνα. Η ιστορική εμπειρία των δύο Παγκοσμίων Πολέμων και η ανάδειξη ενός διπολικού συστήματος με τη Σοβιετική Ένωση και τις Ηνωμένες Πολιτείες να είναι οι κυρίαρχοι του διεθνούς συστήματος ανέδειξαν

μια στρατηγική, η οποία θα στηριζόταν στην πιθανότητα κάποια από τις δύο δυνάμεις και οι σύμμαχοί της να απειλήσουν να ανατρέψουν την ισορροπία που είχε διαμορφωθεί. Ο 21^{ος} αιώνας, όμως, έχει πλέον άλλες απαιτήσεις, γιατί είναι διαφορετική η φύση των απειλών που κάνουν την εμφάνισή τους. Η στρατηγική της ανάλυσης δεν είναι ικανή να αντιμετωπίσει την τρομοκρατία. Χρειάζεται μια αναθεωρημένη στρατηγική, ικανή να αντιμετωπίζει αλλά και να προλαβαίνει τις καταστροφικές της συνέπειες. Η νέα τάξη πραγμάτων αναδεικνύει την ανάγκη για καινούργιες λύσεις και καινούργιες τακτικές αντιμετώπισης των κινδύνων. Η στρατηγική που θα σχηματιστεί για να έχει εντυπωσιακά αποτελέσματα θα πρέπει να συνδυάζει όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή της μια κυβέρνηση. Μόνο τότε θα μπορέσει ένα κράτος να αναδειχθεί και να θέσει νέες βάσεις για τη συνεργασία και την επικοινωνία με τα υπόλοιπα κράτη του διεθνούς συστήματος.

ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να προσδιορίσει τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώθηκε η υψηλή στρατηγική και εξωτερική πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών ύστερα από ένα γεγονός πρωτόγνωρο, το οποίο έφερε τον κόσμο αντιμέτωπο με μια απειλή, που προϋπήρχε των γεγονότων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, δεν είχε εκδηλωθεί, ωστόσο σε τόσο μεγάλο βαθμό. Για τις ανάγκες της εργασίας αυτής, η ανάλυση διακρίνεται σε τρία μέρη, ενώ στο τελευταίο μέρος γίνεται αναφορά στα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση αυτή.

Στο πρώτο μέρος γίνεται μια προσπάθεια να προσδιοριστούν οι έννοιες της υψηλής στρατηγικής και της εξωτερικής πολιτικής. Οι έννοιες αυτές πολλές φορές συγχέονται, ωστόσο παρουσιάζουν αρκετές διαφορές μεταξύ τους. Για να μπορέσουμε, ωστόσο, να κατανοήσουμε τις έννοιες αυτές θα πρέπει να προσεγγίσουμε και την έννοια της «μεγάλης δύναμης», στοιχείο συστατικό για τις δύο προηγούμενες έννοιες. Στη συνέχεια του πρώτου μέρους γίνεται μια ανασκόπηση της εξωτερικής πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών, ξεκινώντας από το 19^ο αιώνα και προχωρώντας μέχρι το 20^ο αιώνα ξετιλύγονται οι βασικότερες πολιτικές και οι κατευθύνσεις που δόθηκαν στην

εξωτερική πολιτική των χρόνων που εξετάζουμε. Ειδικότερα, το στοιχείο εκείνο που αποτελεί τον κεντρικό άξονα του σημείου αυτού της ανάλυσης αποτελεί το δόγμα της ανάσχεσης και κατά πόσο παρέμειναν ή όχι πιστοί σε αυτό οι Πρόεδροι που εναλλάσσονταν στην εξουσία. Το σημείο αυτό της ανάλυσης ολοκληρώνεται με την αναφορά στις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 για την ομαλή μετάβαση στο δεύτερο και κύριο μέρος της παρούσας εργασίας.

Στη δεύτερη ενότητα της ανάλυσης γίνεται μια προσπάθεια προσέγγισης και κατανόησης της έννοιας της τρομοκρατίας. Και εδώ έγκειται και η μεγαλύτερη δυσκολία, καθώς δεν υπάρχει ένας ενιαίος ορισμός που να προσδιορίζει με ακρίβεια τα αίτια και τους δυνατούς τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου αυτού. Η τρομοκρατία και οι προσπάθειες αντιμετώπισής της έχουν εφαρμογή στον τρόπο που προσπάθησαν να την προσεγγίσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Η χώρα βρέθηκε αντιμέτωπη με την ίσως πιο βάνουση έκφραση της τρομοκρατίας. Τα μέρη στα οποία εκδηλώθηκαν οι τρομοκρατικές επιθέσεις δεν είναι τυχαία. Η Νέα Υόρκη αποτελεί το επίκεντρο της εμπορικής και χρηματιστηριακής δραστηριότητας των Ηνωμένων Πολιτειών, ενώ το Πεντάγωνο είναι το σημείο στο οποίο λαμβάνονται οι στρατηγικές αποφάσεις και χαράσσεται η στρατιωτική πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών. Με τον τρόπο αυτό κατάφεραν ένα ισχυρό πλήγμα στους βασικότερους άξονες της αμερικανικής ζωής, μεταφέροντας το ενδιαφέρον στη Μέση Ανατολή. Η απάντηση από την αμερικανική πλευρά ήταν άμεση. Η εξωτερική πολιτική των Προέδρων Μπους και Ομπάμα οργανώθηκε γύρω από την προσπάθεια αποτροπής επανάληψης μιας παρόμοιας ενέργειας στο έδαφος των ΗΠΑ, μια προσπάθεια όπως εκφράστηκε μέσα από την αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ και το Αφγανιστάν.

Στο τρίτο μέρος γίνεται αναφορά στον τρόπο με τον οποίο οι δύο αμερικανοί Πρόεδροι προσπάθησαν να προσεγγίσουν και να αντιμετωπίσουν την τρομοκρατία μέσα από την οικονομία και τη διπλωματία. Εκτός από τα στρατιωτικά μέσα, οι πρόεδροι Μπους και Ομπάμα κατανόησαν την ανάγκη να χρησιμοποιήσουν όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους. Τόσο η οικονομία όσο και η διπλωματία μπορούν να προκαλέσουν σοβαρά πλήγματα στην οργάνωση και την εκδήλωση των τρομοκρατικών επιθέσεων και να

ανακόψουν τη δραστηριότητα των τρομοκρατικών ομάδων. Πολλές φορές, μάλιστα, είναι ισχυρότερα όπλα από τα συμβατικά στρατιωτικά μέσα.

Στο τελευταίο μέρος των συμπερασμάτων γίνεται μια συνολική θεώρηση της πορείας της αμερικανικής υψηλής στρατηγικής και εξωτερικής πολιτικής και αναλύεται κατά πόσο δραστηριότητα των αμερικανών προέδρων επέδρασε στον περιορισμό του φαινομένου της τρομοκρατίας.

Τα παραρτήματα στο τέλος της παρούσας διπλωματικής εργασίας συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση της ανάλυσης που ακολουθεί.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, που στάθηκε συμπαραστάτης την περίοδο έρευνας και συγγραφής της, καθώς και τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Χαράλαμπο Παπασωτηρίου για τη στήριξη και τις κατευθύνσεις που μου έδωσε για την ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας.

ΜΕΡΟΣ Α'

1. Η Αμερικανική Υψηλή Στρατηγική και Εξωτερική Πολιτική στο πέρασμα των χρόνων.

1.1 Η έννοια της υψηλής στρατηγικής

Η έννοια της υψηλής στρατηγικής αποτελεί για πολλούς «σημείο αντιλεγόμενο». Πολλές φορές συγχέεται με την έννοια της εξωτερικής πολιτικής, κάτι το οποίο είναι παραπλανητικό, καθώς αν και εμφανίζουν αρκετά κοινά σημεία αναφοράς (κατά κύριο λόγο τη χρήση της στρατιωτικής δύναμης για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων), ωστόσο είναι έννοιες αρκετά διαφορετικές μεταξύ τους. Η πλειονότητα των αναλυτών ορίζουν την υψηλή στρατηγική ως την τεχνική εκείνη, η οποία καθοδηγεί την εκάστοτε ηγεσία ενός κράτους και υποδεικνύει σε αυτή τον τρόπο με τον οποίο θα κάνει χρήση των στρατιωτικών μέσων που έχει στη διάθεσή της προκειμένου για την όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερη και πιο συμφέρουσα επίτευξη των στόχων που έχει θέσει, κυρίως όσον αφορά στην εξωτερική πολιτική και στην επίδειξη ισχύος προς τα άλλα κράτη.¹ Ουσιαστικά δεν πρόκειται για μια μονόπλευρη έννοια, αλλά αποτελείται από πέντε διαστάσεις: τη στρατιωτική στρατηγική, την οικονομική διάσταση, την εσωτερική πολιτική, τη διπλωματία και τη διαθνή νομιμοποίηση.² Δεν είναι, όμως, δυνατόν να καταφέρουμε να προσδιορίσουμε την έννοια της υψηλής στρατηγικής, εάν πρώτα δεν προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε ποιά είναι τα συστατικά στοιχεία της έννοιας «υψηλή στρατηγική».

Ως ένα πρώτο στοιχείο θα ήταν δυνατόν να αναφέρουμε τη θέση των μεγάλων δυνάμεων στο παιχνίδι της επικράτησης και της διαμόρφωσης ενός παγκόσμιου συστήματος αξιών. Μια μεγάλη δύναμη αποτελεί το βασικότερο παράγοντα του διεθνούς στερεώματος. Ειδικότερα, μια δύναμη χαρακτηρίζεται ως *μεγάλη*, όταν επιδιώκει και επιτυγχάνει να εξαπλώσει την επιρροή της πέρα από τα εθνικά της σύνορα και να θεωρείται ως μια δύναμη υπολογίσιμη, ικανή να απειλήσει την ακεραιότητα των υπόλοιπων κρατών και

¹ Robert J. Art, *A Grand Strategy for America*, United States of America, Cornell University Press, 2003, p.1-2

² Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική 6ος -11ος Αιώνας*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 1999, σελ.16-22

ταυτόχρονα να καταφέρνει να αναδεικνύει τα δικά της συμφέροντα και επιδιώξεις σε συμφέροντα και επιδιώξεις του υπόλοιπου κόσμου.³ Μια μεγάλη δύναμη δημιουργεί, εν ολίγοις, ένα παγκόσμιο περιβάλλον, στο οποίο οι ευκαταίιοι στόχοι και τα διαθέσιμα μέσα βρίσκονται σε αρμονία και ισορροπία. Ανάμεσα στους στόχους που ένα κράτος προσπαθεί να επιτύχει, ως διακαής πόθος αναδεικνύεται η εξασφάλιση της δυνατότητας αποτροπής οποιουδήποτε πιθανού κινδύνου που θα μπορούσε να απειλήσει την πρωτοκαθεδρία του σε συνδυασμό με την ευπορία και τη στρατιωτική ανωτερότητα. Τότε, εμφανίζεται ως ένα κράτος παντοδύναμο, το οποίο είναι δύσκολο να απειληθεί από εξωγενείς παράγοντες, πόσο μάλλον να ηττηθεί.

Στο σημείο αυτό είναι που εμφανίζεται ως απαραίτητη η ορθή χρήση της υψηλής στρατηγικής. Η δύναμη που ένα κράτος μπορεί να αποκτήσει εύκολα είναι δυνατόν να μεταβληθεί σε ηγεμονία. Και εδώ έχει εφαρμογή η ρήση «*μέτρον άριστον*». Πιο συγκεκριμένα, η υψηλή στρατηγική είναι απαραίτητο να εφαρμοστεί, προκειμένου να γίνεται χρήση και όχι τυραννική κατάχρηση της ισχύος που ένα κράτος θα καταφέρει να αποκτήσει, ιδιαίτερα όταν εμφανίζει τα χαρακτηριστικά μιας μεγάλης δύναμης. Η όλη προσπάθεια θα καταλήξει καταστροφική για το ίδιο το κράτος, εάν σκεφτούμε την πιθανότητα σχηματισμού αμυντικών συνασπισμών εκ μέρους των υπόλοιπων κρατών, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την απειλή που θέτει η αλόγιστη χρήση δυνάμεως. Ωστόσο, η ορθολογική χρήση δύναμης που προκρίνει η υψηλή στρατηγική θα αποσοβήσει τον κίνδυνο δημιουργίας εχθρών και αντίθετα θα επιτευχθεί μια αρμονική συνύπαρξη κρατών, στο πλαίσιο της οποίας η μεγάλη δύναμη δεν θα κινδυνεύει να χάσει την πρωτοκαθεδρία της.

Ένα επιπλέον στοιχείο το οποίο είναι απαραίτητο να προσδιορίσουμε προκειμένου να κατανοήσουμε την έννοια της υψηλής στρατηγικής είναι αυτό του συσχετισμού δυνάμεων. Ο συσχετισμός δυνάμεων είναι απότοκο της διαρκούς διαμάχης μεταξύ των κρατών, καθώς ανάλογα με τον τρόπο που θα ενεργήσουν τα κράτη, θα διαμορφωθεί και η θέση τους στο παγκόσμιο στερέωμα. Μάλιστα, η συνεχής διαμάχη αποτελεί το βασικό χαρακτηριστικό της διεθνούς πολιτικής, γεγονός που εκφράζεται μέσω της θεωρίας του

³ Charles A.Kupchan, *The End of the American Era*, New York, Alfred A. Knopf, 2002,σελ. 3

επιθετικού ρεαλισμού, ιδιαίτερα όπως παρουσιάζεται από τον John J. Mearsheimer στο έργο του «*The Tragedy of Great Power Politics*». Σύμφωνα με την τελευταία, ο ανταγωνισμός ασφαλείας και ο πόλεμος μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων είναι μερικά από τα κυριότερα χαρακτηριστικά που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ τους. Αυτό συμβαίνει, γιατί κύριο μέλημα κάθε δύναμης είναι να μεγιστοποιήσει το μερίδιό του επί της παγκόσμιας ισχύος σε βάρος των άλλων κρατών, ο δε τελικός στόχος είναι να καταστεί ηγεμόνας, δηλαδή η μοναδική μεγάλη δύναμη στο σύστημα. Οι μεγάλες δυνάμεις σπανίως είναι ικανοποιημένες με το υφιστάμενο status quo και επιδιώκουν διαρκώς την ανατροπή του. Μόνο εφόσον καταφέρουν να επιτύχουν τον τελικό τους στόχο θα σταματήσουν και την ανταγωνιστική τους συμπεριφορά. Η επιθετική συμπεριφορά έχει βάση τη δομή του διεθνούς συστήματος, που τα υποχρεώνει να έχουν ενεργούν επιθετικά, παρόλο που τα ίδια επιθυμούν απλά να παραμείνουν ασφαλή. Ο φόβος μεταξύ των κρατών έχει τις ρίζες του στις ακόλουθες τρεις βασικές αιτίες: α) στην απουσία μιας κεντρικής εξουσίας, η οποία θα βρίσκεται πάνω από τα άλλα κράτη και θα είναι ικανή να τα προστατεύει το ένα από την επιθετική συμπεριφορά του άλλου, οπότε και ομιλούμε για ένα άναρχο σύστημα, β) το γεγονός ότι τα κράτη διαθέτουν πάντα μια εγγενή στρατιωτική ικανότητα, έστω και στοιχειώδη και γ) στο ότι τα κράτη δεν μπορούν ποτέ να είναι σίγουρα για τις προθέσεις των άλλων κρατών. Έτσι, η κατάσταση που δημιουργείται είναι ιδιαίτερα τραγική, καθώς οι μεγάλες δυνάμεις βρίσκονται μπροστά σε ένα τεράστιο αδιέξοδο, εάν λάβουμε υπόψη πως δεν έχουν άλλη επιλογή από το να πολεμήσουν μεταξύ τους προκειμένου να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους, που είναι και ο σημαντικότερος σκοπός.⁴

Όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω αφορούν στην υψηλή στρατηγική από την άποψη ότι είναι ικανή να αξιοποιήσει ουσιαστικά την εγγενή επιθετικότητα των κρατών προκειμένου να μετατρέψει τον ανταγωνισμό σε στοιχεία επικοδομητικά, που θα οδηγήσουν στην ευημερία, την ασφάλεια, τον πλούτο και κυρίως στην επιβίωση μιας μεγάλης δύναμης. Χωρίς τη συμβολή της υψηλής στρατηγικής η σχέση των μεγάλων δυνάμεων θα χαρακτηριζόταν

⁴ John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, W.W Norton & Company, 2003

απλά από αέναες συγκρούσεις, η οποίες δεν θα είχαν κανένα σκοπό και τελικά θα οδηγούσαν στην εξάντλησή τους.

Για να είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε πλήρως την έννοια και τον τρόπο χάραξης της υψηλής στρατηγικής εκ μέρους ενός κράτους δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να προσδιορίσουμε το εκάστοτε γεωπολιτικό περιβάλλον. Ειδικότερα, όταν κάνουμε αναφορά στην έννοια του γεωπολιτικού περιβάλλοντος, θα πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη τον τρόπο με τον οποίο κατανέμεται η δύναμη μεταξύ των κρατών. Θα πρέπει, δηλαδή, να εξετάζουμε το πόσοι είναι οι πόλοι εκείνοι που μπορούν να επηρεάσουν τη διαμόρφωση του διεθνούς συστήματος.⁵ Έτσι, εάν μόνο ένα κράτος διαθέτει πλούτο και στρατιωτικές δυνάμεις, στοιχεία τα οποία είναι υπέρτερα σε σχέση με τα αντίστοιχα άλλων κρατών, ομιλούμε για ένα σύστημα μονοπολικό. Εάν, από την άλλη, δύο κράτη εμφανίζονται να έχουν δυνάμεις του ίδιου επιπέδου, ικανές το να επηρεάσουν τις διεθνείς εξελίξεις με τον ίδιο ή παρόμοιο τρόπο και οι ενέργειές τους να έχουν τα ίδια αποτελέσματα, βρισκόμαστε ενώπιον ενός διπολικού συστήματος. Τέλος, εάν τρία ή περισσότερα κράτη φαίνεται πως μπορούν να επηρεάσουν το διεθνές σύστημα κρατών με την ίδια σφοδρότητα, το διεθνές σύστημα χαρακτηρίζεται ως πολυπολικό.⁶ Βασική διαφορά μεταξύ κυρίως του πρώτου με τα άλλα δύο είδη συστήματος είναι πως σε ένα πολυπολικό σύστημα δεν αμφισβητείται η πρωτοκαθεδρία της επικρατούσας δύναμης, για το λόγο ότι δεν υπάρχει άλλη δύναμη αντάξια της επικρατούσας να διεκδικήσει τα σκήπτρα. Αντίθετα, στα διπολικά και τα πολυπολικά συστήματα οι διαμάχες και ο αγώνας για την επιβίωση και την επικράτηση είναι ένα σύνηθες φαινόμενο. Η αξία του προσδιορισμού του συστήματος που επικρατεί, όπως και των σχέσεων των δρώντων του παγκόσμιου συστήματος, έγκειται στο γεγονός πως οι σχέσεις αυτές διαμορφώνουν έναν παγκόσμιο χάρτη, ο οποίος θα επηρεάσει και τη διαμόρφωση της υψηλής στρατηγικής των κρατών.

⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική 6^{ος} -11^{ος} Αιώνας*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 1999, σελ.13

⁶ Robert J. Art, *A Grand Strategy for America*, United States of America, The Century Foundation, 2003, p.28

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω στοιχεία μπορούμε να κατανοήσουμε ότι η υψηλή στρατηγική δεν είναι μια απλή, αλλά μια πολυδιάστατη έννοια. Προκειμένου ένα κράτος να χαράξει τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές της ώστε να επικρατήσει στον αγώνα της επιβίωσης, οφείλει να εξετάζει τις προαναφερθείσες παραμέτρους συνδυαστικά και όχι μεμονωμένα. Η σωστή οργάνωση των δυνάμεων που έχουν στα χέρια τους και η ορθή εκτίμηση των υφιστάμενων συνθηκών μπορούν να οδηγήσουν τα κράτη στην επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου, την επιβίωση και την επικράτηση σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη που διακεδίζουν να επιτύχουν ακριβώς τα ίδια πράγματα.

1.2 Η έννοια της εξωτερικής πολιτικής.

Όπως έχουμε αναφέρει και στην προηγούμενη ενότητα, η έννοια της υψηλής στρατηγικής συγχέεται πολύ συχνά με την έννοια της εξωτερικής πολιτικής, ενός τομέα που αποτελεί ένας από τους βασικότερους της πολιτικής ενός κράτους. Η σημασία του τομέα αυτού εμφανίζεται και από το γεγονός ότι η χάραξη και το περιεχόμενο της πολιτικής αυτής αποτελεί μέριμνα, η οποία μνημονεύεται στα νομοθετικά κείμενα ενός κράτους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση του ελληνικού Συντάγματος. Σύμφωνα με το Άρθρο 82, το οποίο φέρει τον τίτλο *«Κυβέρνηση, Πρωθυπουργός, Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Εθνικό Συμβούλιο Εξωτερικής Πολιτικής»*, ορίζεται ότι *«Η Κυβέρνηση καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας, σύμφωνα με τους ορισμούς του Συντάγματος και των νόμων»*.⁷ Από τα παραπάνω συνάγεται ότι ο τομέας της εξωτερικής πολιτικής φέρει ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς αποτελεί στοιχείο συνταγματικής ρύθμισης και παράλληλα τυγχάνει ιδιαίτερης προστασίας. Πώς, όμως, ορίζεται η έννοια της εξωτερικής πολιτικής; Ποιά είναι τα στοιχεία εκείνα που την κάνουν να εμφανίζει την ανάγκη κατοχύρωσης και προσεκτικού σχεδιασμού;

Όπως και η υψηλή στρατηγική, έτσι και η εξωτερική πολιτική αποτελεί μια έννοια, η οποία έχει πολλές συνιστώσες. Πιο συγκεκριμένα, στην

⁷ Σύνταγμα της Ελλάδος, όπως αυτό τροποποιήθηκε με την Αναθεώρηση του 2008, (ΦΕΚ 120/27 Ιουλίου 2008, τ.Α')

περίπτωση αυτή η εξωτερική πολιτική εμφανίζεται ως η συμπεριφορά ενός κράτους προς τα υπόλοιπα κράτη και έχει τη βάση της σε γεγονότα τα οποία προέρχονται από το εξωτερικό του περιβάλλον, τα οποία, όμως, έχουν αντίκτυπο σε μεγάλο βαθμό και στο εσωτερικό του. Σημαντικό στοιχείο είναι η χάραξη της κυβερνητικής πολιτικής, ουσιαστικά οι στόχοι που έχει θέσει η κυβέρνηση ενός κράτους, καθώς και οι ενέργειες που έχει σχεδιάσει προκειμένου για την επίτευξη των στόχων αυτών. Ο χαρακτήρας των στόχων αυτών ποικίλλει, ενώ αποτελούν επιδιώξεις εθνικού συμφέροντος. Μπορούμε, ως παράδειγμα, να αναφέρουμε την εδαφική ακεραιότητα και συνοχή, την οικονομική ανάπτυξη που θα οδηγήσει στην οικονομική ευημερία, καθώς και τη διατήρηση των δημοκρατικών αρχών.⁸ Επιπλέον, για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων πέρα από τις κατευθυντήριες γραμμές που έχει θέσει η κυβέρνηση ενός κράτους, πρέπει να λάβουμε υπόψη την αντίδραση και των υπόλοιπων κρατών προς τη συμπεριφορά που επιδικνύει ένα κράτος. Και εδώ εντοπίζεται η βασική διαφορά με την υψηλή στρατηγική. Ενώ, δηλαδή, η τελευταία υποδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο θα γίνει ορθή και αποτελεσματική χρήση των στρατιωτικών δυνάμεων που έχει στη διάθεσή του ένα κράτος, η εξωτερική πολιτική δεν περιορίζεται απλά στον τρόπο χρήσης της στρατιωτικής ισχύος, αλλά προσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο ένα κράτος θα χρησιμοποιήσει το σύνολο των μέσων που έχει στη διάθεσή της η κυβέρνησή του προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που περιγράψαμε προηγουμένως. Έτσι, η εξωτερική πολιτική προσδιορίζει εκτός από τον τρόπο χρήσης της στρατιωτικής ισχύος, και τον τρόπο χρήσης της διπλωματικής οδού, των οικονομικών μέσων (διακρατικές συμφωνίες, εμπόριο, ναυτιλία), της πολιτιστικής αλληλεπίδρασης, των εκπαιδευτικών σχέσεων, καθώς και του τρόπου συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς. Δεν μπορούμε, ωστόσο, να μην κάνουμε αναφορά στους παράγοντες που έχουν ιδιαίτερη συμβολή στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής, είτε αυτοί είναι στατικοί είτε δυναμικοί και τους οποίους σε κάθε περίπτωση οφείλουμε να τους εξετάζουμε τον κάθε ένα αναφορικά με τους υπόλοιπους.

⁸ Amer Rizwan, «An Introduction to Foreign Policy: Definition, Nature & Determinants», *Sunday*, August 2, 2009

Όσον αφορά στους εσωτερικούς παράγοντες, που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, είναι οι ακόλουθοι: Ο πρώτος από τους παράγοντες αυτούς αποτελεί η στρατιωτική δύναμη ενός κράτους. Η δύναμη αυτή επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής, καθώς ένα κράτος με ισχυρή στρατιωτική δύναμη έχει και μεγάλη διαπραγματευτική ικανότητα, αναγκάζοντας τα αντισυμβαλλόμενα κράτη να συμφωνήσουν σε όσα προτείνει το πρώτο. Πρόκειται για έναν δυναμικό παράγοντα και επηρεάζεται έντονα από έναν δεύτερο παράγοντα, αυτόν της βιομηχανικής παραγωγής. Και αυτό γιατί η βιομηχανία έχει καθοριστικό ρόλο, αν λάβουμε υπόψη ότι η βιομηχανική δραστηριότητα μπορεί να οδηγήσει στην κατασκευή νέων επιτευγμάτων, ικανών να ασκήσουν ακόμα μεγαλύτερη πίεση σε κράτη τα οποία δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένα. Η βιομηχανική παραγωγή, ωστόσο, εξαρτάται από την διαθεσιμότητα των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πηγών. Ο πλούτος ή ο περιορισμός της αυτάρκειας των φυσικών πηγών επηρεάζει ιδιαίτερα την πορεία ενός κράτους και κατ'επέκταση και την εξωτερική πολιτική του. Και αυτό γιατί το κράτος θα επιδιώξει να επιλύσει πρώτα το εσωτερικό του πρόβλημα, προκειμένου να εξασφαλίσει το βιοπορισμό του πληθυσμό και στη συνέχεια θα στραφεί προς το εξωτερικό. Ακόμα, σημαντικός είναι ο ρόλος και η ποιότητα της διακυβέρνησης, καθώς η χάραξη της εξωτερικής πολιτικής επαφίεται στη δική της αρμοδιότητα. Είναι δικό της έργο ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των σχεδιασμών για την όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματική άσκηση της εξωτερικής πολιτικής. Τέλος, η οικονομική πρόοδος παίζει εάν όχι το σημαντικότερο, σίγουρα ρυθμιστικό ρόλο. Η οικονομική ευμάρεια αποτελεί ταυτόχρονα προϋπόθεση και στόχο της εξωτερικής πολιτικής, καθώς όσο πλουσιότερο είναι ένα κράτος τόσο μεγαλύτερη θα είναι η δυνατότητα να διαθέσει πόρους για την επίτευξη των στόχων.⁹

Από την άλλη πλευρά, οι εξωτερικοί παράγοντες που είναι άξιοι αναφοράς αποτελούν ο συσχετισμός δυνάμεων, καθώς και οι αντιδράσεις των υπόλοιπων κρατών. Αναλυτικότερα, όσον αφορά στο συσχετισμό δυνάμεων, κάθε κράτος εφαρμόζει τη δική του εξωτερική πολιτική ανεξάρτητα από το εάν είναι ένα κράτος ισχυρό ή λιγότερο ισχυρό. Το ζήτημα που τίθεται στο σημείο

⁹ www.kenngeny.blogspot.gr, τελευταία επίσκεψη 28 Αυγούστου 2016

αυτό είναι εάν και υπό ποιές προϋποθέσεις έχει τη δυνατότητα ένα κράτος να ασκήσει την πολιτική του και κατά πόσο τα υπόλοιπα θα του το επιτρέψουν. Έτσι, εδώ έχει εφαρμογή η δεύτερη παράμετρος, αυτή του τρόπου με τον οποία τα υπόλοιπα κράτη θα αντιμετωπίσουν τις ενέργειες ενός κράτους. Ένα κράτος, δηλαδή, δεν μπορεί να ενεργεί ανεξέλεγκτα, αλλά οφείλει να λαμβάνει υπόψη του τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των άλλων κρατών, όπως επίσης και το δικαίωμα τους να ενεργήσουν με τέτοιο τρόπο ώστε να αποφευχθεί οποιοσδήποτε πιθανός κίνδυνος.¹⁰

Κατανοούμε, λοιπόν, πως η εξωτερική πολιτική είναι μια έννοια, που στηρίζεται στη συνδυαστική επίδραση μιας σειράς παραγόντων, ο κάθε ένας επηρεάζοντας άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο την εξέλιξη και τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους. Πάντως ένα είναι σίγουρο. Όλοι οι παράγοντες έχουν ένα βασικό κοινό στοιχείο: την επίτευξη των στόχων, τους οποίους έχει θέσει ένα κράτος προκειμένου να διατηρήσει ή να ενισχύσει τη θέση του στο διεθνές σύστημα.

1.3 Η πορεία της Αμερικανικής Υψηλής Στρατηγικής και της Εξωτερικής Πολιτικής

Έχοντας προσεγγίσει τις έννοιες της υψηλής στρατηγικής και της εξωτερικής πολιτικής δεν υπάρχει πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα για την πρακτική εφαρμογή των όσων αναφέραμε από αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών. Η αμερικανική υψηλή στρατηγική και εξωτερική πολιτική έχει περάσει πολλές διακυμάνσεις. Η πορεία της ακολουθεί την εξέλιξη και την πορεία των ιστορικών γεγονότων: Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Ψυχρός Πόλεμος. Τα γεγονότα αυτά έχουν προκαλέσει σημαντικές γεωπολιτικές αλλαγές, οι οποίες έχουν επηρεάσει βαθύτατα όλους τους τομείς της πολιτικής ζωής της Αμερικανικής κοινωνίας, ιδιαίτερα τον τομέα των σχέσεων με τις χώρες του υπόλοιπου κόσμου.

1.3.1 Η αμερικανική εξωτερική πολιτική κατά το 19^ο Αιώνα

Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, το βασικό χαρακτηριστικό της πολιτικής ήταν μια λογική απομονωτισμού από τις διεθνείς εξελίξεις. Η αιτία αυτής της συμπεριφοράς οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην παρεμβολή του

¹⁰ www.yourarticlelibrary.com, τελευταία επίσκεψη 28 Αυγούστου 2016

Ατλαντικού Ωκεανού, ο οποίος παρείχε ουσιαστικά ασφάλεια και ενίσχυε την αποστασιοποίηση από τα γεγονότα που λάμβαναν χώρα στο ανατολικό ημισφαίριο. Όπως αναφέρει και ο καθηγητής Διεθνών Σχέσεων Χαράλαμπος Παπασωτηρίου στο βιβλίο του «*Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική:1945-2002*»: «*Η απειρία της αμερικανικής κοινωνίας και-σε λιγότερο βαθμό- της πολιτικής ηγεσίας, όσον αφορά στη διεθνή πολιτική, πήγαζε από το γεγονός ότι κατά το μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας τους οι ΗΠΑ είχαν μείνει εκτός των ανταγωνισμών των ευρωπαϊκών μεγάλων δυνάμεων*». Παράλληλα, το ιστορικό παρελθόν των Ηνωμένων Πολιτειών και η απουσία ενός φεουδαρχικού παρελθόντος συνέβαλαν στη διαμόρφωση της αμερικανικής μοναδικότητας και στην τήρηση μιας στάσης αδιαφορίας για τις εξελίξεις στον ευρωπαϊκό κόσμο.¹¹ Δεν θα πρέπει να παραγνωρίζουμε και το γεγονός πως σε μεγάλο βαθμό η στάση των Ηνωμένων Πολιτειών ως προς τις διεθνείς εξελίξεις οφείλεται σε μεγάλο βαθμό και στην ιδεολογική προσέγγιση των κοινωνικών ζητημάτων, με το φιλελευθερισμό να αποτελεί την επικρατούσα ιδεολογία. Η πρόκριση της ατομικής αξίας, της ελεύθερης επιχειρηματικότητας και της ατομικής ιδιοκτησίας, η εμφάνιση ουσιαστικά της έννοιας της αξιοκρατίας, είναι έννοιες καινούργιες και εντελώς διαφορετικές σε σχέση με όσα γνωρίζει μέχρι τώρα ο ευρωπαϊκός κόσμος. Επομένως, είναι αδύνατον να συνυπάρξει ο «νέος» με τον «παλαιό» κόσμο.^{12 13}

1.3.2. Η αμερικανική εξωτερική πολιτική κατά τον 20^ο Αιώνα

A) Η στρατηγική της ανάσχεσης

Η αλλαγή του αιώνα σηματοδοτεί και την αλλαγή στο σχεδιασμό της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι καθώς και το καθεστώς του Ψυχρού Πολέμου αναγκάζουν τις Ηνωμένες Πολιτείες να αλλάξουν τακτική και από απλοί θεατές να γίνουν ενεργοί δρώντες και, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, να καθορίσουν την εξέλιξη των γεγονότων. Η νέα κατάσταση πραγμάτων που επικρατεί στο παγκόσμιο γίνεσθαι εξαιτίας του Ψυχρού Πολέμου και το αίσθημα της διαρκούς απειλής οδηγεί και στην

¹¹Θανάσης Διαμαντόπουλος, *Το πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ:Ένας ιδιόρρυθμος δικομματισμός*, εκδόσεις Πατάκη,2012,σελ.90

¹² Ibid, σελ.94

¹³Χαράλαμπος Παπασωτηρίου,*Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική:1945-2002*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα,2012 σελ. 33-37

αναθεώρηση του τρόπου αντιμετώπισης των υπόλοιπων δρώντων και φυσικά την απομάκρυνση από το καθεστώς του απομονωτισμού του προηγούμενου αιώνα.

Το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου έχει ως αποτέλεσμα την εξής κατάσταση: Οι Ηνωμένες Πολιτείες βρίσκονται σε γεωπολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο σε αντιπαράθεση με τη Σοβιετική Ένωση. Μπορεί όχι σε ανοιχτή αντιπαράθεση με πολεμικά μέσα, ωστόσο ο ανταγωνισμός αυτός εκφράζεται με έναν εξίσου αποτελεσματικό τρόπο: το διαρκή φόβο πως η μια δύναμη έχει τα μέσα και την ικανότητα να ενεργοποιηθεί και να κατακτήσει τον υπόλοιπο κόσμο. Ουσιαστικά, περνάμε από τα υλικά στα ψυχολογικά μέσα άσκησης πίεσης.

Προκειμένου οι Ηνωμένες Πολιτείες να φανούν δυνατές και ικανές να νικήσουν σε αυτόν τον ιδιόρρυθμο πόλεμο, η εξωτερική πολιτική της εποχής διαμορφώθηκε γύρω από το Δόγμα της Ανάσχεσης,¹⁴ όπως αυτό τέθηκε σε εφαρμογή κυρίως κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης του 33^{ου} προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών, Χάρυ Τρούμαν. Η πολιτική της ανασχεσης έλαβε τρεις εκδοχές, η κάθε μια από τις οποίες είχε τα θετικά και τα αρνητικά της σημεία.

Ειδικότερα, όσον αφορά στην πρώτη εκδοχή, η πολιτική της ανασχεσης στόχευε στην απομάκρυνση του κινδύνου επίθεσης από μια άλλη δύναμη, η οποία θα εμφανιζόταν ισχυρότερη από τις Ηνωμένες Πολιτείες, στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος, το οποίο θα διαπνεόταν από το φιλελεύθερο χαρακτήρα της αμερικανικής ιδεολογίας, ενώ ακόμα το περιβάλλον αυτό θα ήταν πρόσφορο για την ανάπτυξη της αμερικανικής οικονομίας.¹⁵ Η εκδοχή αυτή συνδέθηκε πολύ στενά με την εμβληματική μορφή του Τζορτζ Κέναν, ο οποίος κατάφερε να κατανοήσει το πνεύμα της εποχής και να παρουσιάσει την πολιτική αυτή ως τον ενδεδειγμένο τρόπο για την αντιμετώπιση της Σοβιετικής απειλής, ενώ υποστήριζε ότι προκειμένου για την ανάπτυξη του εσωτερικού της χώρας βασικός στόχος της εξωτερικής πολιτικής έπρεπε να

¹⁴ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, *Η αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, Ιδεολογικά Ρεύματα*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2003, σελ. 80επ.

¹⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2012, σελ. 114

είναι η προστασία της ασφάλειας του έθνους, καθώς και η εξασφάλιση της ευημερίας του λαού με την προώθηση μιας παγκόσμιας τάξης, κατά την οποία η κατανομή δυνάμεων θα είναι ειρηνική και θα οδηγήσει στην ανάπτυξη.¹⁶

Η δεύτερη εκδοχή έχει άμεση σχέση με το κείμενο NSC-68 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Στόχος στην εκδοχή αυτή είναι να αντιμετωπιστεί άμεσα κάθε προσπάθεια να τεθεί υπό σοβιετική επιρροή οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη. Στην περίπτωση αυτή οι ψυχολογικοί όροι δίνουν τη σκυτάλη στα στρατιωτικά μέσα και στη δυνατότητα κάθε μορφής αξιοποίησής τους, ώστε οποιαδήποτε σοβιετική ενέργεια να αντιμετωπίζεται ως προσπάθεια να υπονομευθούν τα συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών. Κάθε φορά, λοιπόν, που θα υπάρξει αμφισβήτηση της πρωτοκαθεδρίας των Ηνωμένων Πολιτειών θα ενεργοποιούνται οι στρατιωτικές δυνάμεις τους προκειμένου να προστατέψουν τα απειλούμενα συμφέροντα. Στην εκδοχή αυτή βασικό στοιχείο είναι η ταύτιση του κομμουνισμού με τη Σοβιετική Ένωση και άρα κάθε απόπειρα επέκτασης της Σοβιετικής Ένωσης αντιμετωπίζεται ως απόπειρα επέκτασης του κομμουνισμού και υπονόμησης της ισορροπίας δυνάμεων.¹⁷

Η τρίτη εκδοχή ταυτίζεται με την πολιτική του Προέδρου Ντουάιτ Αϊζενχάουερ και του Υπουργού Εξωτερικών Τζον Φόστερ Ντάλες. Ειδικότερα, και στην περίπτωση αυτή στόχος είναι η ο περιορισμός της δράσης των Σοβιετικών δυνάμεων, μόνο που εν προκειμένω τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν διαφέρουν από τη χρήση της στρατιωτικής δύναμης, που προκρίνει η δεύτερη εκδοχή. Αναδεικνύεται, δηλαδή η έννοια της «μαζικής ανταπόδοσης». Στην περίπτωση αυτή, βασικός άξονας αποτελεί η αποτροπή του κινδύνου μιας πυρηνικής επίθεσης εκ μέρους των Σοβιετικών δυνάμεων, μια στρατηγική, η οποία, σύμφωνα με τον Πρόεδρο Αϊζενχάουερ, θα ήταν λιγότερο δαπανηρή από μια εκτεταμένη ένοπλη στρατιωτική επιχείρηση. Παράλληλα, σκοπός της μορφής αυτής της πολιτικής της ανασχεσης ήταν να επιτύχουν την απομάκρυνση του κινδύνου του κομμουνισμού με μια διαφορετική προσέγγιση: να απομακρυνθούν οι Ηνωμένες Πολιτείες από την

¹⁶ John Lewis Gaddis, *Strategies of Containment: A critical Appraisal of Postwar Security Policy during the Cold War*, New York, Oxford University Press, 2005 σελ. 26

¹⁷ www.history.state.gov τελευταία επίσκεψη 1 Σεπτεμβρίου 2016

αδράνεια της προηγούμενης εκδοχής, δηλαδή να περιμένουν να δραστηριοποιηθούν αν και εφόσον απειληθούν τα συμφέροντά τους, και να υιοθετήσουν μια πιο δυναμική και ενεργητική στάση.^{18 19}

B) Η εξωτερική πολιτική κατά τη διακυβέρνηση του Τζον Φ. Κένεντυ

Οι ενέργειες του Τζον Κένεντυ θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί έναν συνδυασμό της δεύτερης και της τρίτης εκδοχής της στρατηγικής της ανάσχεσης της προηγούμενης περιόδου. Πιο συγκεκριμένα, το κέντρο βάρους εντοπίζεται στην προσπάθεια αντιμετώπισης της σοβιετικής απειλής και στον περιορισμό του κομμουνισμού, αλλά αυτό να πραγματοποιηθεί με στρατιωτικά μέσα. Έτσι, όσον αφορά στην κεντρική ιδέα συντάσσεται με όσα προκρίνη η δεύτερη εκδοχή και η τρίτη εκδοχή της στρατηγικής της ανάσχεσης, αλλά όσον αφορά στα μέσα για την επίτευξη των παραπάνω στόχων υιοθετεί τις ιδέες της δεύτερης εκδοχής, τη χρήση δηλαδή των στρατιωτικών μέσων που έχουν στη διάθεσή τους οι Ηνωμένες Πολιτείες. Και ενώ μέσα από την πολιτική της ανάσχεσης αναδείχθηκε η στρατηγική της «μαζικής αναταπόδοσης» (όπως εκφράστηκε από τον πρόεδρο Αϊζενχάουερ), ο πρόεδρος Κένεντυ εισάγει την πολιτική της «ευέλικτης αναταπόδοσης».

Η πολιτική Κένεντυ στην εξωτερική πολιτική επηρεάστηκε και διαμορφώθηκε με βάση τις ραγδαίες εξελίξεις στην Ευρώπη. Η σφοδρότητα των γεγονότων και οι προκλήσεις που κλήθηκε να αντιμετωπίσει ουσιαστικά δοκίμασαν και δημιούργησαν αμφιβολίες γύρω από την αισιόδοξη μαζική αναταπόδοση ως προς την αποτελεσματικότητά της, ιδιαίτερα στο εάν θα μπορέσει να αντιμετωπίσει μιας πιθανής σοβιετικής επίθεσης σε ευρωπαϊκούς στόχους, κυρίως στη Δυτική Ευρώπη.

Η πρώτη από τις αξιοσημείωτες δοκιμασίες, με τις οποίες ήρθε αντιμέτωπος ο Κένεντυ, ήταν η κρίση του Βερολίνου και η ανέγερση του Τείχους το 1961,²⁰ κατά την οποία ήρθε σε αντιπαράθεση με τον ηγέτη των

¹⁸ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2012, σελ. 120-123

¹⁹ John Lewis Gaddis, *Strategies of Containment: A critical Appraisal of Postwar Security Policy during the Cold War*, New York, Oxford University Press, 2005 σελ. 129-133

²⁰ Παράρτημα 1

Σοβιετικών, Χρουστσόφ.²¹ Ακόμα, ένα ακόμα σημαντικό πεδίο τριβής μεταξύ των δύο δυνάμεων ήταν οι χώρες του Τρίτου Κόσμου, οι οποίες βρίσκονταν σε ένα στάδιο μεταβατικό: από την αποικιοκρατία βρίσκονται τη συγκεκριμένη στιγμή στην περίοδο της αποαποικιοποίησης και του εκσυγχρονισμού. Ο Κένεντυ προσπάθησε να προστατέψει τις χώρες αυτές από τις κομμουνιστικές ιδέες, ενώ υποστήριξε την πρόοδό τους σε όλους τους τομείς. Οι προκλήσεις, ωστόσο, δεν σταματούν, καθώς πρέπει να αντιμετωπίσει ένα ακόμα μέτωπο, αυτό της έκκρυθμης κατάστασης στην Κούβα το 1962, εξαιτίας της προσπάθειας ολοκλήρωσης των σοβιετικών πυραυλικών συστημάτων, τα οποία είχε εισάγει μυστικά στη χώρα ο Χρουστσόφ, ως προσπάθεια προστασίας του Κάστρου. Προκειμένου η κρίση να μη φτάσει στο απροχώρητο, έγιναν εκατέρωθεν υποχωρήσεις: εκ μέρους τους οι Σοβιετικοί δεν πραγματοποίησαν την ολοκλήρωση των πυραυλικών συστημάτων, ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες από μέρους τους έδωσαν την υπόσχεση να μην εισβάλουν στην Κούβα. Η πρόκληση εκείνη, όμως, που δοκίμασε την εξωτερική πολιτική του Κένεντυ, ήταν η εμπλοκή των αμερικανικών στρατευμάτων στον πόλεμο του Βιετνάμ, μένοντας πιστός στις δεσμεύσεις του Αϊζενχάουερ, ο οποίος είχε αναπτύξει σχέσεις συμμαχίας με αυτό. Παρασυρμένος από τη στρατηγική της ευέλικτης ανταπόδοσης, ο Κένεντυ οδήγησε τις Ηνωμένες Πολιτείες σε έναν παρατεταμένο πόλεμο, ο οποίος σημάδεψε την πολιτική του κληρονόμου του στο αξίωμα του Προέδρου, Λίντον Τζόνσον.²²

Γ) Η εξωτερική πολιτική κατά την προεδρία του Λίντον Τζόνσον.

Η δραστηριότητα του Λίντον Τζόνσον, ο οποίος διαδέχτηκε τον Τζον Κένεντυ, όσον αφορά στην εξωτερική πολιτική συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την εμπλοκή των αμερικανικών στρατευμάτων στον Πόλεμο του Βιετνάμ (Νοέμβριος 1955- Απρίλιος 1975).²³ Επρόκειτο, ουσιαστικά, για μια εμφύλια

²¹ John Lewis Gaddis, *We Now Know: Rethinking Cold War History*, New York, Oxford University Press, 1997, σελ. 240-250

²² Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2012, σελ. 180-199

²³ Παράρτημα 2

διένεξη ανάμεσα στο Δημοκρατικό Στρατό του Βιετνάμ (Βόρειο Βιετνάμ) και στη Δημοκρατία του Βιετνάμ (Νότιο Βιετνάμ).²⁴

Η πολιτική του προέδρου όσον αφορά στην εμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών σε έναν πόλεμο που διεξαγόταν αρκετά μακριά από την αμερικανική ήπειρο παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά: ο Πρόεδρος Τζόνσον ουσιαστικά συνέχισε την τακτική που ακολούθησε ο προκάτοχός του, Τζον Κένεντυ. Το αξιοσημείωτο είναι ότι ο Τζόνσον διαφωνούσε με τις ενέργειες του Κένεντυ, αλλά συνέχισε το έργο του στο Βιετνάμ, καθώς σε αντίθετη περίπτωση η απεμπλοκή από το Βιετνάμ θα είχε σοβαρό αντίκτυπο στην εσωτερική του πολιτική, δεδομένου ότι πλησίαζαν οι εκλογές του Νοεμβρίου του 1964. Έτσι, τροφοδοτούσε διαρκώς το μέτωπο στο Βιετνάμ με αμερικανικά στρατεύματα. Η πόλωση ανάμεσα στο Βόρειο και το Νότιο Βιετνάμ γινόταν όλο και μεγαλύτερη και εντονότερη, καθώς οι συνθήκες ευνοούσαν τη δράση των κομμουνιστικών δυνάμεων και του ανταρτοπόλεμου. Ακόμα ένας στόχος που ήθελε να επιτύχει ο πρόεδρος Τζόνσον ήταν ουσιαστικά να αποτρέψει την εμπλοκή της Κίνας στον πόλεμο, κάτι, το οποίο αν γινόταν, θα σήμαινε τη γενίκευση του πολέμου στην Ασία. Με τον τρόπο αυτό προσπαθούσε να αποφύγει έναν γενικευμένο πόλεμο, για τον οποίο δεν ήταν προετοιμασμένος και σίγουρος αν θα μπορούσε να ανταποκριθεί.²⁵

Οι ενέργειές του, όμως, κάθε άλλο παρά συμφέρουσες ήταν όσον αφορά στην εικόνα που επιθυμούσε να δημιουργήσει στον Αμερικανικό λαό και να του εμπνέσει ένα αίσθημα εμπιστοσύνης στο πρόσωπό του. Ο πόλεμος στο Βιετνάμ την περίοδο της προεδρίας του Τζόνσον είχε σημαντικές απώλειες για τον αμερικανικό στρατό και ακόμα περισσότερες για τον ίδιο τον πρόεδρο. Αρχικά η κοινή γνώμη στάθηκε στο πλευρό του προέδρου και υποστήριξε την εμπλοκή των στρατευμάτων, αυξάνοντας τη δημοτικότητα του Τζόνσον. Όσο, όμως, ο καιρός περνούσε και ο χαρακτήρας της ανάμειξης στο Βιετνάμ άλλαζε και από απλή εμπλοκή γινόταν

²⁴ Jonathan Colman, *Lyndon B. Johnson: The United States and the World, 1963-1969*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2010, σελ. 24-28

²⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2012, σελ. 224-240

παρατεταμένος πόλεμος, σημειώθηκε μεταστροφή στην άποψη του αμερικανικού λαού, ο οποίος απαιτούσε την άμεση υποχώρηση των στρατευμάτων από το Βιετνάμ.²⁶ Το αποτέλεσμα της εμπλοκής ήταν να ανατραπεί ο πρόεδρος Τζόνσον από τον προεδρικό θώκο το 1968, ενώ η ανάμειξη χαρακτηρίστηκε ως παταγώδης αποτυχία, αφού στοίχησε στις Ηνωμένες Πολιτείες σε κύρος και επέφερε κρίση στο εσωτερικό.²⁷

Δ) Η εξωτερική πολιτική κατά την προεδρία Νίξον

Βασικό χαρακτηριστικό της προεδρίας του Ρίτσαρντ Νίξον ήταν η προσπάθειά του να επιτύχει την ανασυγκρότηση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής ήδη από τα πρώτα χρόνια της διακυβέρνησής του. Όταν ο Νίξον ανέλαβε την προεδρία των ΗΠΑ, η εξωτερική πολιτική της χώρας ήταν ιδιαίτερος κλονισμένη. Τα βασικά χαρακτηριστικά της εξωτερικής πολιτικής μέχρι εκείνη την εποχή ήταν η πολιτική της ανάσχεσης, η οποία είχε γίνει αποδεκτή από τη συντριπτική πλειοψηφία στο Κογκρέσο και η οποία σταδιακά οδήγησε στο αδιέξοδο της συμμετοχής στο Βιετνάμ, ενώ παράλληλα η Σοβιετική Ένωση σημείωνε σταδιακή πρόοδο καταφέροντας να επιτύχει στρατηγική ισορροπία με τις ΗΠΑ μέσω των πυρηνικών της προγραμμάτων. Τέλος, ούτε η οικονομική της θέση ήταν δεσπόζουσα, καθώς οι οικονομίες της Γερμανίας και της Ιαπωνίας βρίσκονταν σε άνθηση.

Στο πλαίσιο αυτό και τη δύσκολη συγκυρία για την Αμερική ο πρόεδρος Νίξον αναλαμβάνει την ευθύνη σε συνεργασία με το σύμβουλο εθνικής ασφαλείας, Χένρι Κίσινγκερ, να βγάλουν από αυτό το τέλμα τη χώρα.²⁸ Οι δυο τους συνέβαλαν καθοριστικά στην αναδιάρθρωση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Ιδιαίτερα, ο Νίξον έριξε όλο το βάρος της προσοχής του στην εξωτερική πολιτική και προκειμένου να έχει προσωπικό έλεγχο των ενεργειών που γίνονταν σε εκείνον τον τομέα μετέφερε το κέντρο βάρους της λήψης των αποφάσεων στο Λευκό Οίκο. Παράλληλα, ο Κίσινγκερ, επιστράτευσε τις ευρωπαϊκές αντιλήψεις και το υπόβαθρο που είχε λάβει. Ο

²⁶ Jonathan Colman, *Lyndon B. Johnson: The United States and the World, 1963-1969*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2010, σελ.60-72

²⁷ Paul Livine and Harry Papasotiriou, *America since 1945, The American Moment*, New York, Palgrave Macmillan, 2011 σελ. 95-115

²⁸ Asaf Siniver, *Nixon, Kissinger and U.S.Foreign Policy Making, The Machinery of Crisis*, New York, Cambridge University Press, 2008, σελ. 40-50

συνδυασμός τους αποδείχθηκε αποτελεσματικός. Έδωσαν μεγάλη βάση στα μείζονα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής προκρίνοντας την ανάγκη να εξασφαλιστεί η ισορροπία δυνάμεων και σε ένα δεύτερο επίπεδο να επιτύχουν την ανάσχεση του κομμουνισμού.²⁹

Η πολιτική του Νίξον διαμορφώθηκε υπό τη σκιά της εμπλοκής των ΗΠΑ στον πόλεμο του Βιετνάμ. Στόχος του Νίξον ήταν η απεμπλοκή της χώρας από τον πόλεμο αυτό και η αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων με τρόπο που δεν θα έπληττε το γόητρό της. Η στρατηγική του Νίξον διαφοροποιήθηκε σημαντικά από αυτή που είχαν ακολουθήσει μέχρι τότε οι προκάτοχοί του. Επιδίωξή του ήταν η προστασία των μεγάλων πληθυσμιακών ενοτήτων από τον αντίπαλο καθώς και η παρεμπόδιση μεταφοράς ενισχύσεων και πολεμοφοδίων από το Βόρειο στο Νότιο Βιετνάμ.

Η πολιτική, όμως, Νίξον-Κίσινγκερ διαμορφώθηκε και γύρω από την προσπάθεια εξομάλυνσης των σχέσεων των ΗΠΑ με τη Σοβιετική Ένωση και στη συνέχεια και με την Κίνα μέσω του περιορισμού του ανταγωνισμού μεταξύ τους.³⁰ Έτσι, σκοπός τους ήταν η διασύνδεση ΗΠΑ-Σοβιετικής Ένωσης με τέτοιο τρόπο ώστε κάθε θετική εξέλιξη σε σημαντικά ζητήματα της μιας να επηρεάζουν τα αντίστοιχα ζητήματα της άλλης. Σημαντική, ωστόσο, ήταν και η κίνηση του Νίξον να απευθυνθεί και προς την Κίνα, δεδομένου ότι μεταξύ Κίνας και Σοβιετικής Ένωσης υπήρχε μεγάλος ανταγωνισμός, ο οποίος αναγόταν και σε γεωπολιτικό επίπεδο. Τόσο η Κίνα όσο και η Σοβιετική Ένωση εξέφραζαν φόβους περί επεκτατισμού της μιας στα εδάφη της άλλης. Έτσι, κεντρικό σημείο της πολιτικής του Νίξον ήταν να αναδείξει τις ΗΠΑ ως τη χώρα στην οποία θα μπορούσαν να καταφύγουν όταν το χρειαζόνταν. Η πολιτική της προσέγγισης των ΗΠΑ προς την Κίνα ουσιαστικά περιελάμβανε την αντιμετώπιση του κινδύνου της Σοβιετικής απειλής. Η πολιτική αυτή αποδείχθηκε ιδιαίτερα αποτελεσματική και αποτέλεσε την πιο αποδοτική κίνηση κατά της Σοβιετικής Ένωσης κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, καθιστώντας τις ΗΠΑ κυρίαρχες στο διεθνές σκηνικό.

²⁹Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2012 σελ. 260-265

³⁰ Chris Tudda, *A Cold War Turning Point, Nixon and China, 1969-1972*, United States of America, Louisiana State University Press, 2012, σελ.1-10

Η αντισοβιετική πολιτική των ΗΠΑ και η υποστήριξη της Κίνας οδήγησαν τη Σοβιετική Ένωση στην προσπάθεια βελτίωσης των διαπραγματεύσεων της με την Αμερική. Η προσπάθεια αυτή, ωστόσο, σημαδεύτηκε από την «Επίθεση του Πάσχα», από την επίθεση, δηλαδή, της κομμουνιστικής πλευράς στο Βιετνάμ, και την ανάμειξη των ΗΠΑ προς υποστήριξη του Νότιου Βιετνάμ, κίνηση η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε ματαίωση των διαπραγματεύσεων με τη Σοβιετική Ένωση. Ωστόσο, ο φόβος αυτός δεν πραγματώθηκε, αλλά, αντίθετα, οι διαπραγματεύσεις οδήγησαν στην υπογραφή συνθηκών περιορισμού των πυρηνικών όπλων, κάτι που σηματοδοτούσε την αναγνώριση της στρατηγικής ισότητάς τους με τις ΗΠΑ. Μάλιστα, η τριγωνική διπλωματία του Νίξον με την Κίνα και τη Σοβιετική Ένωση οδήγησαν τόσο στην πολιτική του ενίσχυση στο εσωτερικό όσο και στη δυνατότητά του να παίξει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη των γεγονότων στο Βιετνάμ. Οι ενέργειες και η γενικότερη στάση του Νίξον οδήγησαν στην τελική απεμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών από το Βιετνάμ χωρίς κάποια εξέγερση στο εσωτερικό του.

Στον οικονομικό τομέα, η οικονομία των ΗΠΑ ήταν ισχυρή, αλλά δεν δέσποζε στον καταμερισμό της ισχύος. Σημαντικό ρόλο έπαιξε ο διαρκώς εντεινόμενος ανταγωνισμός μεταξύ των αναπτυσσόμενων οικονομιών της Δυτικής Ευρώπης και της Ιαπωνίας, ο οποίος είχε ως αποτέλεσμα την μείωση των εξαγωγών και την αύξηση των εισαγωγών στις ΗΠΑ. Καθοριστικό ρόλο έπαιξε η μετατροπή των Ηνωμένων Πολιτειών από εξαγωγέα σε εισαγωγέα πετρελαίου, με αποτέλεσμα την ανάδειξη της Μέσης Ανατολής ως σημαντικού παράγοντα για την αμερικανική εξωτερική πολιτική, μιας περιοχής στην οποία ο Νίξον δεν είχε δώσει ιδιαίτερη σημασία κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Βιετνάμ. Η τακτική του, όμως, άλλαξε με τον πόλεμο στο Γιομ Κιπούρ καταφέρνοντας να μειώσει σημαντικά τη σοβιετική επιρροή στη Μέση Ανατολή και ουσιαστικά οδήγησε στη συνεργασία των δύο μεγάλων δυνάμεων.³¹ Θεωρείται, μάλιστα, πως η πολιτική που ακολούθησε ο Νίξον στη Μέση Ανατολή ήταν πιο αποτελεσματική από την αντίστοιχη προς την Κίνα.

³¹ <https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/arab-israeli-war/nixon-arab-israeli-war.pdf> Τελευταία επίσκεψη 30 Οκτωβρίου 2016

Ο Νίξον, με βάση τα όσα αναφέρθηκαν, κατάφερε να δώσει μια νέα ώθηση στην εξωτερική πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών, σηματοδοτώντας την αρχή μιας καινούργιας εποχής. Κατάφερε να αναδομήσει τις σχέσεις της χώρας με τη Σοβιετική Ένωση, με την οποία βρισκόταν για πολλά χρόνια σε εχθρότητα, ενώ πέτυχε νέα ανοίγματα προς την Κίνα και τη Μέση Ανατολή, δίνοντας νέες διεξόδους και αναπτύσσοντας νέες συμμαχίες (στρατιωτικές και οικονομικές).³².

Ε) Η εξωτερική πολιτική στην εποχή μετά την κατάρρευση του Νίξον

Δύο είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της περιόδου μετά την ανατροπή του Νίξον από την προεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών: το πρώτο αφορούσε στην κατανομή εξουσίας ανάμεσα στα όργανα λήψης αποφάσεων. Ουσιαστικά η ενίσχυση της προεδρίας που είχε επιτύχει ο Νίξον αντικαθίσταται τώρα από τη μετακύλιση ισχύος προς το Κογκρέσο. Περιορίζεται, δηλαδή, σημαντικά η πρωτοβουλία του προέδρου, ο οποίος θα πρέπει να έχει και τη σύμφωνη γνώμη του Κογκρέσου για να υλοποιήσει οποιαδήποτε ενέργεια στο εξωτερικό. Το δεύτερο χαρακτηριστικό αφορά στο χαρακτήρα της εξωτερικής πολιτικής, στην οποία εκτός του περιορισμού της εξάπλωσης του κομμουνισμού προστίθεται πλέον και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι επιτυχίες που σημείωσε ο πρόεδρος Νίξον αντικαταστάθηκαν από τη σύνδεση του ονόματός του με το σκάνδαλο «Watergate», το οποίο του στοίχησε το προεδρικό αξίωμα. Η περίοδος αυτή δεν έχει να δείξει σημαντικά επιτεύγματα στην εξωτερική πολιτική. Τα περισσότερα είχαν να κάνουν με την αναβάθμιση του Κογκρέσου και τον ενεργητικότερο ρόλο που έπαιζε στη λήψη αποφάσεων σε σχέση με τις προηγούμενες περιόδους. Τα γεγονότα που σημάδεψαν την περίοδο για την οποία ομιλούμε ήταν η έναρξη του Κυπριακού ζητήματος το 1974, η αποχώριση των αμερικανικών στρατευμάτων από το Βιετνάμ και η ανέλιξη της Σοβιετικής Ένωσης ως μια υπολογίσιμη δύναμη. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά στο Κυπριακό ζήτημα, ήταν η πρώτη φορά που το Κογκρέσο κατάφερε να επιβληθεί του προέδρου

³² Paul Livine and Harry Papasotiriou, *America since 1945, The American Moment*, New York, Palgrave Macmillan, 2011 σελ 140-150

και να αποτρέψει την ενίσχυση του επεκτατικού πολέμου των Τούρκων, με την αποστολή στρατευμάτων στο νησί. Ακόμα, θέλοντας να απεξαρτηθεί από τη βαριά κληρονομιά της συμμετοχής στο Βιετνάμ, το Κογκρέσο δεν συναίνεσε στην αποστολή στρατιωτικής βοήθειας στο Νότιο Βιετνάμ, το οποίο μαστιζόταν από τις επιθέσεις των κομμουνιστών και το οποίο τελικά κατέρρευσε το 1975. Τέλος, η αποστροφή προς την πολιτική των πορηγούμενων χρόνων, η οποία είχε ως άξονά της τον περιορισμό της εξάπλωσης του κομμουνισμού έδωσε την εικαρία στη Σοβιετική Ένωση να αναδειχθεί ως μια υπολογίσιμη δύναμη, ικανή να ανταγωνιστεί τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι πρόεδροι της εποχής, Τζέραλντ Φόρντ και Τζίμυ Κάρτερ³³, συνέδεσαν το όνομά τους με την απουσία ρηξικέλευθων κινήσεων, με τις οποίες θα ήταν δυνατόν να διατηρήσουν την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ και να ανατρέψουν την προσπάθεια ανέλιξης οποιασδήποτε δύναμης επιθυμούσε να κυριαρχήσει.

ΣΤ) Η εξωτερική πολιτική της διακυβέρνησης Ρέιγκαν.

Κατά τα χρόνια της διακυβέρνησης του Ρέιγκαν παρατηρείται μια στροφή όσον αφορά στην εξωτερική πολιτική στο κλίμα που επικρατούσε κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα και αντικαταστάθηκε για λίγο κατά τις προεδρίες Φόρντ και Κάρτερ. Πρόκειται για την επαναφορά στην προσπάθεια αποτροπής της εξάπλωσης του κομμουνισμού.³⁴ Παράλληλα, την εποχή αυτή παρατηρείται «έξαρση του αμερικανικού εθνικισμού», ο οποίος πυροδοτείται από μια σειρά γεγονότων (αποχώρηση των Ηνωμένων Πολιτειών από τη Διώρυγα του Παναμά, κατάληψη της αμερικανικής πρεσβείας στην Τεχεράνη το 1979). Τα συμβάντα αυτά προκάλεσαν τη συσπείρωση του αμερικανικού λαού, ο οποίος στηρίχθηκε στον Πρόεδρο ώστε να επιτύχει αυτό που ήταν ο ευσεβής του πόθος: να αναδείξει τις Ηνωμένες Πολιτείες ως τη μοναδική υπερδύναμη, την οποία δεν είναι κανείς σε θέση να απειλήσει.

Προκειμένου να αποσοβήσει τον κίνδυνο της σοβιετικής εξάπλωσης ο Πρόεδρος Ρέιγκαν προχώρησε σε μια πολιτική φθοράς του αντιπάλου. Πιο

³³ John K. Cooley, *Unholy Wars, Afghanistan, America and International Terrorism*, London, Virginia, Pluto Press, 2000, σελ. 1-5

³⁴ *Ibid*, σελ 195-200

συγκεκριμένα, αρχικά, εκκίνησε μια κούρσα εξοπλισμών, αυξάνοντας όσο το δυνατόν περισσότερο τις δαπάνες για τα αμυντικά συστήματα και τον εκσυγχρονισμό τους θέλοντας να εξαναγκάσει την αντίπαλη πλευρά να κάνει το ίδιο ακριβώς, προκειμένου να προσπαθεί να φτάσει τις Ηνωμένες Πολιτείες σε ποσότητα και ποιότητα. Επρόκειτο για μια ριψοκίνδυνη πολιτική, η οποία επιβάρυνε αρκετά τον κρατικό προϋπολογισμό και δεν ήταν σίγουρο ότι θα επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Στη συνέχεια, έδωσε την εντύπωση ότι προετοιμαζόταν και στην ουσία βρισκόταν σε πλήρη ετοιμότητα για έναν πυρηνικό πόλεμο, προκαλώντας το αίσθημα της ανασφάλειας στην άλλη πλευρά για το εάν θα ήταν έτοιμη για να αποκρούσει μια τέτοια επίθεση (πρόθεση εγκατάστασης πυραυλικών συστημάτων στη Δυτική Ευρώπη, πρωτοβουλία της στρατηγικής άμυνας-SDI). Η δραστηριότητά του, όμως, επεκτείνεται και σε άλλα μέτωπα: η υποστήριξη στο Αφγανιστάν των εχθρών της σοβιετικής επέμβασης το 1986, με σκοπό να ανατρέψει την αρνητική εντύπωση της εμπλοκής των αμερικανικών στρατευμάτων στον πόλεμο του Βιετνάμ, η ενίσχυση των αμερικανικών ναυτικών δυνάμεων, προκειμένου να ανδειχθεί η πρωτοκαθεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών και σε αυτό τον τομέα, η βοήθεια που προσέφεραν οι ΗΠΑ στις χώρες της Αφρικής και της κεντρικής Αμερικής για την αντιμετώπιση των επαναστατικών κινημάτων, οι επεμβάσεις των αμερικανικών δυνάμεων σε χώρες του Τρίτου Κόσμου με σκοπό τον εκδημοκρατισμό τους.³⁵

Οι ενέργειες του προέδρου Ρέιγκαν και η γενικότερη πολιτική που ακολούθησε στην εξωτερική πολιτική έδωσαν μια νέα ώθηση και εγκαινίασαν μια νέα εποχή. Η αδράνεια της προηγούμενης περιόδου και η απουσία αξιοσημείωτων επιτευγμάτων αντικαταστάθηκε τώρα από μια νέα πολιτική, η οποία εμφάνιζε τις Ηνωμένες Πολιτείες δυναμικές, ικανές να επικρατήσουν στο παιχνίδι της επικράτησης. Κατάφερε να επιφέρει σημαντικά πλήγματα στη Σοβιετική Ένωση και σιγά σιγά να την οδηγήσει σε εκτεταμένη κρίση στην προσπάθειά της να ανταποκριθεί στην αμερικανική πρόκληση και τελικά να οδηγηθεί σε κατάρρευση. Οι ραγδαίες εξελίξεις και η ανακατανομή ισχύος

³⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2012, σελ. 360-374

οδήγησαν στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου το 1991 και στη μετάβαση σε μια νέα περίοδο, όπου τα δεδομένα είναι πλέον διαφορετικά.

Z) Η εξωτερική πολιτική του Μπιλ Κλίντον

Όταν ο Μπιλ Κλίντον ανέλαβε την προεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών το 1993, έπρεπε να έρθει αντιμέτωπος με μια νέα τάξη πραγμάτων και να θέσει νέες προτεραιότητες στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής. Ο Ψυχρός Πόλεμος είχε λήξει και μαζί με αυτόν και ο ανταγωνισμός μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένωσης, με νικήτή τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η πυρηνική αποτροπή και ο αγώνας κατά της εξάπλωσης του κομμουνισμού έπρεπε να δώσουν τη θέση τους σε καινούργιες στρατηγικές. Ο νέος πρόεδρος έπρεπε να ανταπεξέλθει σε έναν κόσμο εύθραυστο, γεμάτο ανασφάλειες. Ήδη από την αρχή της πορείας του ήρθε αντιμέτωπος με ιδιαίτερα μεγάλες προκλήσεις.³⁶

Το γεγονός πως οι Ηνωμένες Πολιτείες κατάφεραν να επικρατήσουν στον πολυετή ανταγωνισμό του Ψυχρού Πολέμου είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο. Ωστόσο, το γεγονός πως κατάφερε να αναδειχθεί ως μοναδική υπερδύναμη δεν σημαίνει ότι μπορεί να λειτουργεί μονομερώς. Πιο συγκεκριμένα, τα νέα δεδομένα απαιτούν τη συνεργασία των Ηνωμένων Πολιτειών με την υπόλοιπη διεθνή κοινότητα προκειμένου να βρεθεί λύση σε οποιοδήποτε διεθνές ζήτημα. Πολύ σύντομα, ο νέος πρόεδρος κατανόησε την ανάγκη της διεθνούς συνεργασίας. Έτσι, ακολούθησε μια πολιτική με βάση την οποία οι Ηνωμένες Πολιτείες θα είχαν ενεργητικό ρόλο και θα προωθούσαν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πάντα, όμως, χωρίς να υπονομεύεται η εθνική ασφάλεια και η εθνική πολιτική. Για τον Μπιλ Κλίντον οι Ηνωμένες Πολιτείες θα έχουν ηγετικό ρόλο για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, χωρίς να λειτουργούν σε κλίμα απομονωτισμού, αλλά ούτε και να υπερεκτεθούν, αλλά θα βρίσκονται σε διαρκή αλληλεπίδραση με τα υπόλοιπα κράτη του κόσμου.³⁷

³⁶ James D. Boys, *Clinton's Grand Strategy, US Foreign Policy in a Post-Cold War*, New York, Bloomsbury Publications Plc, 2015, σελ. 79-81

³⁷ www.pbs.org, τελευταία επίσκεψη 25 Σεπτεμβρίου 2016

Στο πλαίσιο της πολιτικής αυτής ο πρόεδρος Κλίντον συνέδεσε την εξωτερική πολιτική της χώρας με την ανάγκη για την προστασία του εθνικού συμφέροντος. Έτσι, πολύ σύντομα οργάνωσε την εξωτερική πολιτική με γνώμονα τις συνέπειες που θα είχε η παθητική στάση των Ηνωμένων Πολιτειών απέναντι στις διενέξεις που θα λάμβαναν χώρα σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη. Η πραγμάτωση, ωστόσο, των παραπάνω στόχων αποδείχθηκε όχι και κάτι εύκολο στην εφαρμογή. Ο πρόεδρος Κλίντον βρέθηκε πολλές φορές σε δύσκολη θέση για το εάν θα έπρεπε να επέμβει ή όχι στην εξέλιξη μιας σύγκρουσης.³⁸ Η αποτολεσματικότητα της πολιτικής του δοκιμάστηκε αρκετές φορές. Οι πιο χαρακτηριστικές είναι οι ακόλουθες: η εμπλοκή των αμερικανικών στρατευμάτων στη Σομαλία είχε ξεκινήσει από τον προκάτοχο του Μπιλ Κλίντον, τον Τζόρτζ Μπους τον πρεσβύτερο, με σκοπό να προσφέρει πρόσκαιρη προστασία από μια εμφύλια διαμάχη. Σύντομα, όμως, ο χαρακτήρας της εμπλοκής άλλαξε και το αποτέλεσμα ήταν η απώλεια Αμερικανών στρατιωτών. Η εξέλιξη αυτή είχε ως αποτέλεσμα να χαρακτηριστεί ως επιτακτική ανάγκη η αποχώρηση από την περιοχή της αμερικανικής βοήθειας. Επιπρόσθετα, ο Κλίντον είχε να αντιμετωπίσει και τις εμφύλιες διαμάχες που λάμβαναν χώρα στη Βαλκανική Χερσόνησο ύστερα από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας.³⁹ Στο πλαίσιο των συγκρούσεων αυτών η επέμβαση στον πόλεμο της Βοσνίας χαρακτηρίστηκε ως επιτυχημένη, αν λάβουμε υπόψη μας ότι επετεύχθη η συμμαχία μεταξύ Κροατών και Μουσουλμάνων της περιοχής, ενώ οδήγησε και στη σύναψη της Συμφωνίας του Ντέιτον. Πρόκληση, όμως, και μάλιστα ιδιαίτερα μεγάλη αποτέλεσε και η εμπλοκή στα γεγονότα που έλαβαν χώρα στο Κόσοβο, μια σύγκρουση στην οποία ίσως για πρώτη φορά λάμβανε τόσο ενεργητικό ρόλο το ΝΑΤΟ. Στον πόλεμο αυτό οι Ηνωμένες Πολιτείες κατάφεραν να αναδείξουν τη δύναμή τους και την ικανότητά τους να ανταπεξέλθουν σε οποιαδήποτε περίπτωση τους ζητηθεί να επέμβουν.⁴⁰

³⁸ James D. Boys, *Clinton's Grand Strategy, US Foreign Policy in a Post-Cold War*, New York, Bloomsbury Publications Plc, 2015, σελ 150-161

³⁹ Παράρτημα 3

⁴⁰ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2012 σελ. 377-387

1.4 Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001

Έχοντας κάνει μια σύντομη αναφορά στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής που ακολούθησαν οι αμερικανοί πρόεδροι κατά το 19^ο και τον 20^ο αιώνα δεν μένει παρά να δούμε εάν και τον 21^ο αιώνα τα ζητήματα που απασχολούν την εξωτερική πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών έχουν το χαρακτήρα των προηγούμενων αιώνων ή διαφοροποιούνται.

Τρίτη 11 Σεπτεμβρίου 2001.⁴¹ Χαρακτηρίζεται ως η ημέρα που άλλαξε τον κόσμο. Από πολλούς αναλυτές θεωρείται η ημέρα κατά την οποία ο αμερικανικός λαός ήρθε πρόσωπο με πρόσωπο με την τρομοκρατία για πρώτη φορά.⁴² Την ημέρα εκείνη αεροπειρατές κατέλαβαν τέσσερα αεροπλάνα και έσπειραν τον πανικό.⁴³ Οι επιθέσεις ήταν χωρίς προηγούμενο, εάν λάβουμε υπόψη τον αριθμό των θανάτων και το μέγεθος της καταστροφής σε υλικό επίπεδο. Ουσιαστικά ο 21^{ος} αιώνας για τις Ηνωμένες Πολιτείες ξεκινά από την ημερομηνία αυτή και όχι από την 1^η Ιανουαρίου 2000. Πλέον ο αντίπαλος δεν χρησιμοποιεί συμβατικές στρατιωτικές δυνάμεις. Ο νέος αιώνας φέρνει αντιμέτωπο τον κόσμο με μια καινούργια απειλή, την τρομοκρατία, η οποία δεν εμφανίστηκε τότε για πρώτη φορά, αλλά ήταν η πρώτη φορά που πήρε τόσο μεγάλες διαστάσεις. Η αντιμετώπιση και ο περιορισμός των τρομοκρατικών ενεργειών γίνονται ο άξονας γύρω από τον οποίο πλέον σχεδιάζονται οι σχέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών με τον υπόλοιπο κόσμο. Οι στόχοι των προηγούμενων δεκαετιών αλλάζουν περιεχόμενο. Η μεταστροφή αυτή στις προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής περιγράφονται στο κείμενο που υπογράφηκε από την Επιτροπή Εθνικής Ασφάλειας των Ηνωμένων Πολιτειών το Φεβρουάριο του 2001 και φέρει τον τίτλο «*Road Map for National Security: An Imperative for Change*». Συγκεκριμένα, ήδη από τον πρόλογο του κειμένου γίνεται αναφορά στην ανάγκη να αναδιοργανωθεί η εθνική ασφάλεια της χώρας και να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα, όπως αυτά διαμορφώθηκαν μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Μάλιστα, προφητικά το κείμενο αναφέρει ότι από τις βασικές επιδιώξεις της πολιτικής άμυνας της χώρας θα πρέπει να είναι η

⁴¹ Παράρτημα 4

⁴² Tamara L. Roleff, *America Under Attack*, The Lucent Terrorism Library, 2002, σελ.7

⁴³ Christopher Hewitt, *Understanding Terrorism in America. From The Klan to Al Qaeda*, New York, Routledge, 2003 σελ.1-3

απομάκρυνση του κινδύνου μιας επίθεσης εναντίον της Αμερικανικής επικράτειας και των Αμερικανών πολιτών, η οποία είναι δυνατόν να προκαλέσει τεράστιες καταστροφές και είναι πιθανόν να πραγματοποιηθεί στο πρώτο μισό του 21^{ου} αιώνα. Η πρόβλεψη αυτή έγινε πραγματικότητα. Κατά τη διάρκεια της πρώτης περιόδου της προεδρίας του Τζόρτζ Μπους του νεότερου οι Ηνωμένες Πολιτείες έρχονται αντιμέτωπες με μια ομάδα ακραίων Ισλαμιστών, μελών της Αλ Κάιντα, οι οποίοι πραγματοποίησαν ίσως την πιο καταστροφική επίθεση της ιστορίας. Ποιά είναι, όμως, τα χαρακτηριστικά αυτής της νέας επιθετικής δραστηριότητας;

Η πρόκληση αυτού του είδους για την ασφάλεια ενός κράτους εμφανίζεται τρομακτική, εάν σκεφτούμε ότι δεν είναι εύκολο να αντιμετωπιστεί με συμβατικά μέσα. Την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 μέλη της τρομοκρατικής οργάνωσης Αλ Κάιντα⁴⁴ κατάφεραν να πλήξουν τα οικονομικά και στρατιωτικά σύμβολα των Ηνωμένων Πολιτειών: το Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου στη Νέα Υόρκη και το Πεντάγωνο στην Ουάσινγκτον, ενώ ένα ακόμα αεροπλάνο συνετρίβη σε αγροτική περιοχή της Πενσυλβάνια πρωτού συντριβεί σε κάποιο άλλο κτίριο.⁴⁵ Πλέον, χρειάζεται ένας προσεκτικός σχεδιασμός και η παγκόσμια ευθυγράμμιση της εξωτερικής πολιτικής, ώστε να αποφευχθεί μια πιο σφοδρή επίθεση τρομοκρατικών δυνάμεων. Η απειλή αυτή συγκλόνισε τόσο πολύ τον κόσμο, διότι ένας μη-κρατικός παράγοντας κατάφερε να προκαλέσει πανικό στην ισχυρότερη δύναμη της μεταψυχροπολεμικής περιόδου. Πηγή των επιθέσεων αυτών αποτελεί η προσπάθεια των ακραίων Μουσουλμάνων να αποκαταστήσουν την πίστη τους και να απελευθερώσουν το Μουσουλμανισμό από τους κυβερνώντες που τον περιορίζουν, μια επιδίωξη, η οποία έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το σύγχρονο κόσμο. Η σύγκρουση πλέον πραγματοποιείται πλέον σε πολιτιστικό επίπεδο και λιγότερο σε οικονομικό⁴⁶. Ωστόσο, ως αίτια του σοβαρού πλήγματος της αμερικανικής ασφάλειας θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την αδιαφορία και

⁴⁴ Τα μέλη αυτά αποτελούσαν φανατικοί ισλαμιστές, οι οποίοι είχαν ολοκληρώσει την εκπαίδευσή τους και ήταν έτοιμοι πλέον να πραγματοποιήσουν αυτό για το οποίο είχαν προετοιμαστεί. Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Η Διεθνής Πολιτική τον 21^ο Αιώνα*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2008, σελ. 186-187

⁴⁵ Tamara L. Roleff, *America Under Attack*, The Lucent Terrorism Library, 2002, σελ. 6

⁴⁶ Paul Livine and Harry Papasotiriou, *America since 1945, The American Moment*, New York, Palgrave Macmillan, 2011, σελ. 243-246

την υποτίμηση προηγούμενων επιθέσεων αυτής της μορφής, οι οποίες ήταν λιγότερο σφοδρές σε σχέση με τα χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου (η ανατίναξη αυτοκινήτου μπροστά από το Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου το 1993 και οι επιθέσεις στις Αμερικανικές Πρεσβείες της Κένυας και της Τανζανίας το 1998).^{47 48} Δεν επρόκειτο για μια απελή που δεν είχαν δει ξανά στο παρελθόν, αλλά πλέον οι διαστάσεις αυτής λαμβάνουν νέο χαρακτήρα, πολύ πιο εκτεταμένο, αν σκεφτούμε ότι οι εξελίξεις στο επίπεδο της στρατηγικής είχαν δρομολογηθεί πολύ πριν τα τρομοκρατικά χτυπήματα. Απλά πλέον λαμβάνουν πιο οργανωμένη μορφή.⁴⁹ Τώρα πια, όμως, ήρθε η στιγμή η καταπολέμηση της τρομοκρατίας να πάρει τις διαστάσεις που αρμόζουν σε σχέση με τα διακριτικά της γνωρίσματα.

⁴⁷ Ibid, σελ. 259

⁴⁸ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική:1945-2002*, Αθήνα, εκδόσεις Ποιότητα,2012 σελ. 408-415

⁴⁹ Ολιβιέ Ρουά, *Οι αυταπάτες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου:Στρατηγική και Τρομοκρατία*,(Μετάφραση από τα γαλλικά Νίκος Ζαρταμόπουλος), Αθήνα, Εκδόσεις Εστία, 2003,σελ. 24

ΜΕΡΟΣ Β΄

2. Η δραστηριότητα των Αμερικανών Προέδρων στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας

Η τρομοκρατία έχει εμφανιστεί στην παγκόσμια ιστορία έχοντας πολλές μορφές.⁵⁰ Άλλοτε έχει χρησιμοποιηθεί από τους επαναστάτες ως μέσον για να αποκαταστήσουν την πολιτική και οικονομική ανισότητα, άλλοτε από εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες προκειμένου να αποσχισθούν από κοινωνικά σύνολα που τις καταπίεζαν, ακόμα και από κυβερνήσεις για να καταπνίξουν οποιαδήποτε αντίσταση στο έργο τους. Κάθε έκφραση της τρομοκρατίας είναι βίαιη. Στο πέρασμα του χρόνου οι τρομοκράτες έχουν χρησιμοποιήσει κάθε μέσο για να επιτύχουν την καταστροφή. Την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 μετέτρεψαν τα αεροπλάνα σε όπλα μαζικής καταστροφής παρασύρωντας στο θάνατο χιλιάδες ανθρώπους. Σε κάθε περίπτωση εμφανίζει στοιχεία, τα οποία είναι κοινά, ανεξάρτητα από τη μορφή που λαμβάνει μια τρομοκρατική επίθεση και τα αίτια στα οποία στηρίζεται (κοινωνικά ή πολιτικά).⁵¹ Αρχικά, σκοπός μιας τρομοκρατικής επίθεσης είναι να σπείρει τον πανικό όχι στα θύματα, αλλά στα πρόσωπα που αποτελούν την κοινωνία στην οποία απευθύνονται. Ακόμα, πρόκειται για μια τακτική, την οποία επιλέγουν άτομα που δεν έχουν μεγάλη δύναμη προκειμένου να προκαλέσουν αυτούς που τη διαθέτουν,⁵² ενώ για να έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα μια τρομοκρατική ενέργεια πρέπει να προκαλεί ευρεία αναστάτωση. Τέλος, το φαινόμενο της τρομοκρατίας είναι διαχρονικό και απλά διαφοροποιείται ως προς τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται.⁵³ Αυτή η διαφοροποίηση και το γεγονός ότι είναι μια απειλή απρόβλεπτη δημιουργεί αμφιβολίες για τον τρόπο με τον οποίο είναι εφικτό να καταπολεμηθεί η τρομοκρατία.⁵⁴ Αυτή τη μεγάλη απειλή έρχονται να αντιμετωπίσουν οι πρόεδροι Τζορτζ Μπους ο νεότερος και Μπαράκ Ομπάμα.

⁵⁰ James F. Pastor, *Public Safety Policing, Implications for the Obama Presidency*, New York, CRC Press, 2010, σελ. 43-44

⁵¹ Μαρία Μπόση, *Περί ορισμού της τρομοκρατίας*, Αθήνα, Π. Τραυλός, 2002, σελ. 151-152

⁵² Ιωάννης Κολλιόπουλος, *Νεώτερη Ευρωπαϊκή Ιστορία, 1789-1945*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Βάνιας, 2001, σελ. 36-37

⁵³ Robert Taylor, *The History of Terrorism*, The Lucent Library of Terrorism, Edition 1, 2002, σελ. 8-11

⁵⁴ Μαρία Μπόση, *Ζητήματα Ασφαλείας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1999, σελ. 229-231

Οι ενέργειές τους απέναντι στην τρομοκρατία, κυρίως του πρώτου, σημάδεψαν την πολιτική τους καριέρα και έθεσαν τις βάσεις για μια νέα εποχή στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και των υποστηρικτών αυτής. Πλέον έρχονται αντιμέτωποι με νέες απειλές, οι οποίες έχουν αλλοιώσει τις παραδοσιακές παραδοχές περί πολέμου.⁵⁵

2.1 Η αγώνας του Τζορτζ Μπους του νεότερου κατά της τρομοκρατίας

Η προεδρία του Τζορτζ Μπους του νεότερου συνδέεται με την αλλαγή στο χαρακτήρα της εξωτερικής πολιτικής, η οποία έχει πλέον συγκεκριμένο σκοπό: την προστασία της εθνικής ασφάλειας και την αποτροπή ενός νέου τρομοκρατικού χτυπήματος να αποτελούν τη βασική προτεραιότητα της πολιτικής αντζέντας των Ηνωμένων Πολιτειών. Η επιμονή των προηγούμενων χρόνων ότι η Κίνα και η Ρωσία αποτελούν τους βασικούς αντιπάλους της χώρας καταρρίπτεται. Μόνο η Αμερικανική δύναμη μπορεί να αντιμετωπίσει την ασύμμετρη απειλή και να αντιμετωπίσει τους υποκινητές της καταστροφής και τους υποστηρικτές τους. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις του παρελθόντος αντιμετωπιζόνταν περισσότερο ως εγκλήματα παρά ως πόλεμος. Για τον πρόεδρο Μπους πλέον η επίθεση είναι η καλύτερη άμυνα. «Η τρομοκρατία ενάντια στο έθνος μας δεν θα ευδοκιμήσει»⁵⁶ είχε δηλώσει ο ίδιος, όταν το δεύτερο αεροσκάφος προσέκρουσε στο βόρειο πύργο του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου. Έπρεπε να αντιμετωπίσει το κακό στη ρίζα του. Για αυτό έπρεπε να μεταφέρει τη διαμάχη στο μέρος όπου γεννήθηκε η δραστηριότητα αυτού του είδους. Η τεταμένη αυτή κατάσταση συσπείρωσε τον Αμερικανικό λαό γύρω του, καθώς έβλεπαν στο πρόσωπο του προέδρου τους εκείνον που θα απέδιδε τη δικαιοσύνη για τα αθώα θύματα που χάθηκαν και θα εξασφάλιζε την ασφάλεια των ίδιων και των οικογενειών τους. Στο πλαίσιο της απαίτησης αυτής οι επιχειρήσεις που προετοίμαζε είχαν σκοπό να πλήξουν αποτελεσματικά τον αντίπαλο και να μην του αφήσουν περιθώρια να αντιδράσει ή να επαναλάβει ένα δεύτερο κύμα τρομοκρατικών επιθέσεων.

⁵⁵ Κωνσταντίνος Χατζηκωνσταντίνου, *Ο Προληπτικός Πόλεμος ή η Παραχάραξη της Λογικής*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2005, σελ. 18

⁵⁶ Ivo H. Daadler and James M. Lindsay, *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy* Washington D.C.:Brookings Institution, 2003, σελ. 98

2.1.1 Η αμερικανική εισβολή στο Αφγανιστάν⁵⁷

Στον απόηχο των επιθέσεων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, πραγματοποιείται η αμερικανική εισβολή στο Αφγανιστάν, η οποία κράτησε περισσότερο από το αναμενόμενο, αν λάβουμε υπόψη μας ότι διήρκεσε 13 χρόνια, 2 μήνες και 21 ημέρες, από τις 7 Οκτωβρίου 2001 μέχρι τον τερματισμό του στις 24 Δεκεμβρίου του 2014, όταν το ΝΑΤΟ επίσημα έπαψε τις πολεμικές επιχειρήσεις στην περιοχή και μεταβίβασε ολοκληρωτικά την ευθύνη του ζητήματος της διατήρησης της ειρήνης στην κυβέρνηση του Αφγανιστάν. Θα ήταν δυνατόν να χαρακτηριστεί ως μια μορφή προληπτικού πολέμου. Ουσιαστικά, όμως, πρόκειται μάλλον για τη διαχείριση μιας κρίσης σε συνδυασμό με πολεμικές επιχειρήσεις, οι οποίες θα είχαν βασικό στόχο την αποκατάσταση της τάξης.⁵⁸ Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 η ανάπτυξη δεσμών ανάμεσα στο καθεστώς των Ταλιμπάν και την Αλ Κάιντα είχε προκαλέσει το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας και το ενδιαφέρον μεταφέρθηκε σε μια περιοχή, που αποτελούσε κρίσιμο σταυροδρόμι οικονομίας και πολιτισμού.⁵⁹ Στην επιχείρηση αυτή χρησιμοποιήθηκαν συνδυαστικά στρατιωτικά και διπλωματικά-πολιτικά μέσα προκειμένου για την επίτευξη των ευκαίων στόχων.

Ο Αμερικανός πρόεδρος Μπους και οι σύμβουλοί του με την έναρξη του πολέμου διαβεβαίωσαν τον αμερικανικό λαό ότι σκοπός της εκστρατείας ήταν να αποσοβηθεί οριστικά ο κίνδυνος το έδαφος του Αφγανιστάν να αποτελέσει ορμητήριο για τη δράση τρομοκρατικών ομάδων, ικανών να προκαλέσουν για δεύτερη φορά ένα πλήγμα παρόμοιο με αυτό της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001.⁶⁰ Ακόμα, κατέστησαν εξαρχής σαφές ότι η οποιαδήποτε επέμβαση στο Αφγανιστάν συνδεόταν με τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και σε καμία περίπτωση ο πρόεδρος δεν επιθυμούσε να μετατραπεί σε μια

⁵⁷ Παράρτημα 5

⁵⁸ L. Freedman, "The Third World War?," *Survival* 43, no. 4 (2001-02), σελ 61; Πιο συγκεκριμένα, ο Freedman σημειώνει: «The label for this war has yet to be decided»

⁵⁹ Μαχμούτ Μαρντάνι, *Καλός Μουσουλμάνος Κακός Μουσουλμάνος: Οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Ψυχρός Πόλεμος και τα Αίτια της Τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Μελάι, 2006, σελ. 322

⁶⁰ Κωνσταντίνος Χατζηκωνσταντίνου «Ο Προληπτικός Πόλεμος στη Νέα Αμερικανική Στρατηγική Ασφάλειας», περιλαμβάνεται στο *30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004*, Αθήνα, Εκδ. Λιβάνη, 2005, σελ.481-485

μορφή σταυροφορίας κατά του Ισλάμ.⁶¹ Έτσι, η στρατηγική των Ηνωμένων Πολιτειών οργανώθηκε γύρω από την επιχείρηση με την ονομασία «Operation Enduring Freedom» (OEF), μια επιχείρηση για την επίτευξη της σταθερότητας με πολυεθνικό χαρακτήρα υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, η οποία είχε σκοπό να εξαφανίσει και τα τελευταία υπολείμματα των Ταλιμπάν και της Αλ Κάιντα και να υποστηρίξει την ίδρυση μιας κεντρικής κυβέρνησης.⁶² Αρωγός στην προσπάθεια αυτή στάθηκε και το NATO, το οποίο με την επιχείρηση International Security Assistance Force (ISAF) συνέβαλε στην προσπάθεια καταστολής οποιασδήποτε εξέγερσης ήταν δυνατόν να αναπτυχθεί, κυρίως στις βόρειες και ανατολικές επαρχίες.⁶³ Ο σκοπός αυτός θα γινόταν πραγματικότητα με την εξόντωση του Οσάμα Μπιν Λάντεν, ο οποίος φέρεται να ήταν ο επικεφαλής των τεσσάρων τρομοκρατικών επιθέσεων, καθώς και με την οριστική ανατροπή του καθεστώτος των Ταλιμπάν, το οποίο δεν αναγνωριζόταν de jure από τη διεθνή κοινότητα,⁶⁴ μέσω της χρήσης της τεχνολογίας που είχαν στη διάθεσή τους και κυρίως μέσω αεροπορικών επιθέσεων, μια τακτική την οποία είχαν ακολουθήσει τόσο στον Πόλεμο του Κόλπου το 1991 όσο και στην επέμβαση στο Κόσοβο το 1999. Η στρατιωτική δύναμη του Αφγανιστάν ήταν σχετικά μικρής σημασίας, αλλά παρουσίαζε πλεονεκτήματα όσον αφορά στη γεωγραφία της. Το Αφγανιστάν περικλείεται από κράτη με τα οποία οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν είχαν αναπτύξει ιδιαίτερους δεσμούς. Η λύση στο αδιέξοδο αυτό ήταν να προσεταιριστούν το Πακιστάν. Αλλά και πάλι δεν υπήρχε ιδιαίτερα οργανωμένο πλάνο για τη στρατιωτική δράση εναντίον του Αφγανιστάν.⁶⁵ Επιπλέον, ο πρόεδρος Μπους έκανε αποδεκτή την στρατιωτική βοήθεια που του προσέφεραν οι Ευρωπαϊκές χώρες, προκειμένου να αποδείξει ότι η παγκόσμια αντι-τρομοκρατική συμμαχία που σχεδίαζε δεν αποτελούσε απλά

⁶¹ William R. Hawkins, «Terrorism, Missile Defense and Decisive Warfare», *Army Magazine*, November 2001, Vol. 51, Issue 11, σελ. 92-95

⁶² Thomas R. Mockaitis, Paul B. Rich, *Grand Strategy in the War Against Terrorism*, London, Fran Cass, 2003, σελ. 59-63

⁶³ Chiyuki Aoi, *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era*, Contemporary Security Studies, σελ. 160-163

⁶⁴ Ευθύμιος Παπασταυρίδης, *Η χρήση Βίας από τις ΗΠΑ στο Αφγανιστάν κατά το διεθνές δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 2001, σελ. 21

⁶⁵ Ivo H. Daadler and James M. Lindsay, *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Washington D.C. :Brookings Institution, 2003, σελ 101

ένα μύθο. Οι σύμμαχοί του, ωστόσο, πρόερχονταν και από το έδαφος του Αφγανιστάν. Πρόκειται για τη Βόρεια Συμμαχία (η οποία αποτελούνταν κυρίως από Μουτζαχεντίν, οι οποίοι είχαν καταφέρει να επικρατήσουν επί των Σοβιετικών Δυνάμεων στο μεταξύ τους πόλεμο, που έλαβε χώρα από το Δεκέμβριο του 1979 έως το Φεβρουάριο του 1989), ενώ τη Βόρεια Συμμαχία στήριζαν και τοπικές φυλές, οι οποίες εναντιώνονταν στο καθεστώς των Ταλιμπάν.⁶⁶ Χερσαίες και εναέριες επιχειρήσεις πολύ σύντομα στέφθηκαν από απόλυτη επιτυχία, όταν το Νοέμβριο του 2001 οι συντονισμένες ενέργειες των δυνάμεων που δρούσαν στην περιοχή κατάφεραν να πλήξουν σημαντικά ορμητήρια των Ταλιμπάν (χαρακτηριστική περίπτωση είναι η κατάληψη της πόλης Mazar-i-Sharif, η οποία αποτελούσε βάση για τις επιθέσεις των Ταλιμπάν, καθώς και η πτώση της πόλης Καμπούλ, κατακτήσεις που σήμαναν ουσιαστικά την ανατροπή του Καθεστώτος των Ταλιμπάν).⁶⁷

Πέρα, όμως, από τις ένοπλες συγκρούσεις οι Αμερικανικές δυνάμεις και οι σύμμαχοί τους έπρεπε να αντιμετωπίσουν τους παράγοντες αποσταθεροποίησης στο εσωτερικό της χώρας. Η αναρχία και η διαφθορά που επικρατούσαν, εξαιτίας της απουσίας μιας ισχυρής κεντρικής κυβέρνησης που θα συντόνιζε και θα καθοδηγούσε τους πολίτες της, τροφοδοτούσαν την ύπαρξη τρομοκρατικών ομάδων, οι οποίες αποτελούσαν απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Η επιτυχία των πρώτων ετών της επέμβασης και η προσπάθεια δημιουργίας μιας μορφής οργάνωσης αντικαταστάθηκαν από τον ανταρτοπόλεμο και τις διαμάχες των τοπικών πολέμαρχων, γεγονός τα οποία είχαν ιδιαίτερη επίδραση στην όλη προσπάθεια αποκατάστασης της τάξης στην περιοχή.⁶⁸ Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά στον ανταρτοπόλεμο, μετά την πρώτη περίοδο της επιτυχίας των αμερικανικών επιχειρήσεων, το 2002 οι Ταλιμπάν εξεγέρθηκαν εναντίον της νέας κυβέρνησης.⁶⁹ Κύριος λόγος της αντίδρασης αυτής αποτελεί η διάσταση ιδεολογίας ανάμεσα στους

⁶⁶ Kenneth Katzman: *Afghanistan: Post- War Governance, Security and US policy* ,CRS Report for the Congress, updated September 26, 2016, σελ.4-7

⁶⁷ Ibid

⁶⁸ David Kilcullen, *The Accidental Guerilla, Fighting Small Wars in the Midst of a Big One*, New York Oxford University Press, 2009 σελ. 46-48

⁶⁹ Seth.G.Jones, «The Rise of Afghanistan's Insurgency: State Failure and Jihad», *International Security*, Vol.32, No.4 , Spring 2008, σελ. 7

Ταλιμπάν και το νέο καθεστώς.⁷⁰ Στόχος της εξέγερσης αυτής ήταν να επαναφέρουν τη σκληρότητα, η οποία πήγαζε από την προσκόλληση στις θρησκευτικές πεποιθήσεις τους, και τον τρόπο με τον οποίο ασκούσαν την εξουσία τους, όταν ακόμα είχαν τα ηνία της διακυβέρνησης. Οι ομάδες εξτρεμιστών βρήκαν καταφύγιο στο Πακιστάν, από όπου μπορούσαν να οργανώσουν τις ενέργειές τους και να στρατολογήσουν νέα μέλη.⁷¹ Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται σημαντικά η δύναμή τους, διευρύνοντας ακόμα περισσότερο το χάσμα ανάμεσα σε αυτούς και την κυβέρνηση και καθιστώντας ακόμα πιο δύσκολο το έργο να διορθωθεί αυτή η προβληματική κατάσταση. Δεν μπορούμε, ωστόσο, να παραβλέψουμε και τη δράση των τοπικών πολέμαρχων, οι οποίοι ελέγχουν μικρότερης ή μεγαλύτερης έκτασης περιοχές και οφείλουν τη δύναμή τους κυρίως σε παράνομες δραστηριότητες.⁷² Η αδυναμία, λοιπόν, της κυβέρνησης να περιορίσει τους πολέμαρχους τους έδινε τη δυνατότητα να δρουν ανεξέλεγκτα και να επιθυμούν να συμμετέχουν στην ανοικοδόμηση και οργάνωση του κράτους.⁷³ Ιδιαίτερως εκτεταμένη ήταν και η καλλιέργεια οπιούχων και η εμπορία ηρωίνης. Η έλλειψη οικονομικών πόρων οδήγησε στη σταδιακή ανάπτυξη της καλλιέργειας και εμπορίας τέτοιων ειδών, προκειμένου οι ομάδες των Ταλιμπάν να χρηματοδοτούν τις δραστηριότητές τους, με αποτέλεσμα να μην εξαρτώνται από την κεντρική κυβέρνηση, αλλά να δρουν ανεξάρτητα και εναντίον αυτής.⁷⁴ Είναι, μάλιστα, χαρακτηριστικό το γεγονός ότι σύμφωνα με την έκθεση του Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών που αφορά στην εγκληματικότητα και την εμπορία ναρκωτικών (United Nations Office on Drugs and Crime- UNODC) για το 2010 το Αφγανιστάν κατείχε την πρώτη θέση στην παραγωγή και εμπορία ηρωίνης.⁷⁵

Ο πόλεμος στο Αφγανιστάν έτυχε ευρείας αποδοχής. Πολλές δυνάμεις, άλλες μεγαλύτερου άλλες μικρότερου βεληνεκούς, συνεργάστηκαν στον

⁷⁰ Ibid, σελ. 9

⁷¹ Ibid, σελ.31

⁷² Ibid, σελ. 18

⁷³ Naomi Weinberger, «Civil- Military Coordination in Peacebuilding: The Challenge in Afghanistan», *Journal of International Affairs*, Vol.55, No2, Spring 2002, σελ.262

⁷⁴ <https://www.fas.org/sqp/crs/row/RL32686.pdf> τελευταία επίσκεψη 26 Σεπτεμβρίου 2016

⁷⁵ http://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/World_Drug_Report_2010_lo-res.pdf

τελευταία επίσκεψη 14 Σεπτεμβρίου 2016

πόλεμο που είχε κηρύξει ο πρόεδρος Μπους κατά της τρομοκρατίας. Και αυτό αναδεικνύει το γεγονός πως καμία χώρα δεν ήθελε να υποστηρίξει το καθεστώς τον Ταλιμπάν και τη δράση της Αλ Κάιντα, αλλά ότι οι πρακτικές των τελευταίων αποτελούν πράξεις ειδεχθείς και καταδιακοστές. Πολλοί πίστεψαν ότι οι ενέργειες του προέδρου κατά της τρομοκρατίας θα σταματούσαν με το τέλος του πολέμου στο Αφγανιστάν, κάτι το οποίο αποδείχθηκε αναληθές.⁷⁶ Τροφή για την κλιμάκωση της εκστρατείας κατά της τρομοκρατίας έδωσαν οι επιθέσεις άνθρακα και οι φήμες για μια ακόμα επίθεση της Αλ Κάιντα με βόμβες ραδιοβιοχημικού πολέμου, σκορπίζοντας ξανά τον πανικό στις Ηνωμένες Πολιτείες και δημιουργώντας το ερώτημα «μέχρι πού μπορεί να φτάσει αυτός ο πόλεμος;». Σκοπός του και σε αυτή την περίπτωση της απειλής με όπλα μαζικής καταστροφής είναι να εξοντώσει τα κράτη που προωθούν τέτοιες τεχνολογίες και τους τρομοκράτες συμμάχους τους. Για τον Πρόεδρο η απειλή που αρχίζει να κάνει την εμφάνισή της προκύπτει από το συνδυασμό τρομοκρατίας-τυραννίας-τεχνολογίας.⁷⁷ Ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Μπους, Ντικ Τσέυνι καθώς παρακολουθούσε τις επιθέσεις στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου από το Λευκό Οίκο εξέφρασε το φόβο πως μετά την 11^η Σεπτεμβρίου μια μεγαλύτερη και περισσότερο φονική επίθεση με βιολογικά και πυρηνικά όπλα είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί.⁷⁸ Και είναι πλέον επιτακτική η ανάγκη για την εφαρμογή του προληπτικού πολέμου, μια στρατηγική την οποία επίσημα υιοθέτησε με το κείμενο της *Εθνικής Στρατηγικής Ασφάλειας*, το οποίο ο Λευκός Οίκος εξέδιδε κάθε χρόνο κατόπιν απαίτησης του Κογκρέσου. Ο πρόεδρος Μπους μέσω του κειμένου αυτού στις 20 Σεπτεμβρίου 2002 ανέδειξε την ανάγκη οι Ηνωμένες Πολιτείες να θέσουν ως προτεραιότητα την εξάλειψη του κινδύνου μιας επίθεσης με όπλα μαζικής καταστροφής, η οποία είναι σίγουρο ότι θα

⁷⁶ Ivo H. Daadler and James M.Lindsay, *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Washington D.C.:Brookings Institution, 2003, σελ. 116-118

⁷⁷ Ibid, σελ. 183

⁷⁸ Απόσπασμα από την *Washington Post*: «*As unfathomable as this was, it could have been so much worse if they had weapons of mass destruction.*». Glenn Kessler, U.S. Decision on Iraq Has Puzzling Past, *Washington Post*, January 12, 2003, p. A1.

προκαλέσει απώλειες μεγαλύτερες από το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001.⁷⁹

Το μεγαλύτερο πρόβλημα της αμερικανικής επέμβασης στο Αφγανιστάν ήταν ίσως το γεγονός ότι δεν υπήρχε μια συγκεκριμένη πολιτική, την οποία θα ακολουθούσαν στην εποχή μετά την εξόντωση των τρομοκρατικών ομάδων.⁸⁰ Όταν ο αγώνας εναντίον των Ταλιμπάν έφερε μερικά από τα επιθυμητά αποτελέσματα σε μικρό χρονικό διάστημα οι Ηνωμένες Πολιτείες χρειάστηκαν τη συνδρομή των Ηνωμένων Εθνών προκειμένου για την εγκαθίδρυση μιας κυβέρνησης στη μετά-Ταλιμπάν εποχή. Έτσι, το Δεκέμβριο του 2001 συνομολογήθηκε η «Συμφωνία της Βόννης», η οποία θα ρύθμιζε βασικά ζητήματα, όπως τη δημιουργία μιας ισχυρής κεντρικής κυβέρνησης, την υιοθέτηση ενός νέου συντάγματος και τη διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών.⁸¹ Τη συμφωνία αυτή επικύρωσε και το Συμβούλιο Ασφαλείας με το Ψήφισμα 1383/2001.⁸² Ακολούθησαν και άλλα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, με τα οποία ουσιαστικά ενισχύθηκε η αμερικανική παρουσία στο Αφγανιστάν και τα οποία προέβλεπαν την αποστολή περισσότερου ανθρώπινου δυναμικού και εξοπλισμών. Μάλιστα, όσο περνούσε ο καιρός όλο και πιο επιτακτική γινόταν η ανάγκη για ενίσχυση της επιχείρησης στο Αφγανιστάν καθώς και η ανάγκη για την προστασία των σημαντικών κέντρων από τις διεισδύσεις των Ταλιμπάν.⁸³ Το αποτέλεσμα αυτής της ενίσχυσης ήταν τον Ιούλιο του 2011 ο πρόεδρος Ομπάμα να ανακοινώσει τη σταδιακή αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων,

⁷⁹ Για το πλήρες κείμενο της Εθνικής Στρατηγικής Ασφαλείας βλ. *Bush to Outline Doctrine of Striking Foes First*, New York Times, September 20, 2002 (<http://www.nytimes.com/2002/09/20/politics/full-text-bushs-national-security-strategy.html>),

τελευταία επίσκεψη 30 Σεπτεμβρίου 2016

⁸⁰ Bob Woodward, *Bush at War*, New York, Simon and Schuster, 2002, σελ.195

⁸¹ <http://www.un.org/News/dh/latest/afghan/afghan-agree.htm> τελευταία επίσκεψη 1 Οκτωβρίου 2016

⁸² S/RES/ 1386/2001/UN Security Council: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/708/55/PDF/N0170855.pdf?OpenElement> τελευταία επίσκεψη 1 Οκτωβρίου 2016

⁸³ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Ψήφισμα 1659 του Συμβουλίου Ασφαλείας, με βάση το οποίο επικυρώθηκε η απόφαση της Διάσκεψης του Λονδίνου 2006, η οποία ενέκρινε την δημιουργία μιας νέας στρατηγικής με την ονομασία Interim Afghanistan National Development Strategy (I-ANDS). Η στρατηγική αυτή προέβλεπε την αντιμετώπιση των προβλημάτων που θα ανέκυπταν μετά τη λήξη της «Συμφωνίας της Βόννης» όσον αφορά στην προσπάθεια εγκαθίδρυσης ενός καθεστώτος ασφάλειας και ισορροπίας.

καθώς είχαν πλέον τεθεί οι βάσεις ώστε οι Αφγανικές δυνάμεις ασφαλείας να εξασφαλίσουν την εύρυθμη λειτουργία των θεσμών που μόλις είχαν συσταθεί.⁸⁴ Η στρατιωτική αυτή επιχείρηση αποδείχθηκε μια ιδιαίτερα σημαντική επιτυχία, αποδεικνύοντας πως οι επικριτές αυτής έκαναν λάθος. Ήταν, πλέον, δυνατόν να νικηθεί ένα καθεστώς το οποίο βρισκόταν χιλιάδες μίλια μακριά. Η χρήση της νέας τεχνολογίας, το πείσμα και η επινοητικότητα των Ειδικών Δυνάμεων, καθώς και η αποφασιστικότητα του λαού να απελευθερωθεί από το δικτατορικό νόμο αποδείχθηκαν ένας αήττητος συνδυασμός.⁸⁵

Με επίκεντρο την πολιτική που αναφέραμε παραπάνω και με γνώμονα τη δεσπόζουσα θέση της Αμερικανικής δύναμης στο παγκόσμιο στερέωμα ο Πρόεδρος Μπους έπρεπε να οργανώσει με μεγάλη ακρίβεια τις επόμενες κινήσεις του, ενώ ο πόλεμος στο Αφγανιστάν ακόμα βρισκόταν σε εξέλιξη. Έπρεπε να σκεφτεί πολύ προσεκτικά εάν ήταν συνετό να ανοίξει ένα νέο μέτωπο ή όφειλε να τερματίσει πρώτα τον πόλεμο στο Αφγανιστάν και στη συνέχεια να στραφεί προς καινούργιους στόχους, που ήταν ικανοί να πλήξουν τη πρωτοκαθεδρία της χώρας του και να προκαλέσουν σύγχυση στην παγκόσμια κατανομή ισχύος. Εάν κατάφερνε να επιτύχει τους στόχους που είχε θέσει, θα εξαφάνιζε όλα τα εμπόδια που έθεταν οι τρομοκρατικές δραστηριότητες στην ελευθερία των κρατών να επιλέγουν μόνα τους τις προτεραιότητες και τους στόχους τους. Για να γίνει, όμως, αυτό πραγματικότητα ο πρόεδρος Μπους αναγνώριζε την ανάγκη της συνεργασίας όλων των λαών που εναντιώνονταν σε τέτοιου είδους δραστηριότητες και αναζητούσε την υποστήριξη της διεθνούς κοινότητας στον αγώνα του αυτό. Εάν με τον πόλεμο στο Αφγανιστάν δεν ήταν τόσο έντονος ο χαρακτήρας του προληπτικού πολέμου, δεδομένων των συνθηκών ένας τέτοιος πόλεμος αναδεικνύεται πλέον ως επιτακτική ανάγκη. Όλα αυτά συζητούνται ενώ η επέμβαση στο Ιράκ γίνεται ολοένα και πιο πιθανό σενάριο.

⁸⁴ Από την Ομιλία του Προέδρου Μπαράκ Ομπάμα στο West Point: «We are winding down our war in Afghanistan. Al Qaeda's leadership in the border region between Pakistan and Afghanistan has been decimated, and Osama bin Laden is no more.» <http://foreignpolicy.com/2014/05/28/president-obama-at-west-point-watch-the-speech-read-the-transcript/>

⁸⁵ Ivo H. Daadler and James M.Lindsay, *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Washington D.C.:Brookings Institution, 2003, σελ 110

2.1.2 Ο πόλεμος στο Ιράκ

Και ενώ ο πόλεμος στο Αφγανιστάν βρισκόταν σε εξέλιξη, ένα νέο μέτωπο στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας ανοίγει, με επίκεντρο αυτή τη φορά το Ιράκ, και πιο συγκεκριμένα τη Βαγδάτη. Στόχος αυτή τη φορά αποτελεί η ανατροπή του Σαντάμ Χουσεΐν στο πλαίσιο του αγώνα να αποφευχθεί μια δεύτερη τραγωδία.⁸⁶ Εάν οι τρομοκράτες δεν είχαν επιτεθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες την 11^η Σεπτεμβρίου, το Ιράκ θα αποτελούσε ένας δευτερεύων στόχος. Πριν την ημέρα εκείνη, το ενδιαφέρον των Ηνωμένων Πολιτειών όσον αφορά στην περιοχή αυτή περιοριζόταν απλά στην προσπάθεια περιορισμού της δραστηριότητας του Σαντάμ.⁸⁷ Η επιδίωξη αυτή θα υλοποιούνταν με την αποτροπή εισαγωγής στρατιωτικών υλικών εκ μέρους του Ιράκ και την απελευθέρωση των περιορισμών του εμπορίου γενικά. Όλα αυτά άλλαξαν, όμως, μετά την τρομοκρατική επίθεση, οπότε και δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι ο Σαντάμ Χουσεΐν δεν ήταν αμέτοχος στην τραγωδία. Η επέμβαση στο Ιράκ στηρίχθηκε στην ανάγκη ενεργοποίησης του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών με σκοπό τον αφοπλισμό του Ιράκ καθώς και στο δόγμα της πρόληψης, το οποίο νομιμοποιούσε τις Ηνωμένες Πολιτείες να προβούν σε οποιαδήποτε ενέργεια, ώστε οι απειλές για την ασφάλεια να μην γίνουν πράξη.⁸⁸ Και τα δύο αυτά επιχειρήματα ήταν αντικρουόμενα και μάλιστα υπό το πρίσμα του διακιώματος της αυτοάμυνας,⁸⁹ το οποίο προβλέπεται και στηρίζεται από το διεθνές δίκαιο.

Έτσι, στις 20 Μαρτίου 2003 ο αμερικανικός στρατός εισβάλλει στο Ιράκ, μια επέμβαση που αποτελεί μέρος του γενικότερου Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας. Νωρίτερα, τον Οκτώβριο του 2002, ο πρόεδρος Μπους είχε καταφέρει να εξασφαλίσει ψηφίσματα και των δύο σωμάτων του Κογκρέσου που του έδιναν εξουσιοδότηση να προχωρήσει σε στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Ιράκ⁹⁰. Ο πόλεμος του Ιράκ έχει ουσιαστικά δύο περιόδους. Η πρώτη

⁸⁶ Paul Rogers, *Iraq and the War on Terror, Twelve Months of Insurgency 2004-2005*, London, I.B. Tauris & CO LTD, 2006, σελ. 1-2

⁸⁷ Ivo H. Daadler and James M.Lindsay, *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Washington D.C.:Brookings Institution, 2003, σελ. 129

⁸⁸ Chiyuki Aoi, *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era*, Contemporary Security Studies, σελ.104

⁸⁹ Άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών

⁹⁰ H.J. Res., 114, 107th Congress of the United States of America

περίοδος ξεκινά στις 20 Μαρτίου 2003 και ολοκληρώνεται τον Απρίλιο του ίδιου έτους, όταν η πρωτεύουσα του Ιράκ, η Βαγδάτη, ύστερα από μόλις τρεις εβδομάδες εχθροπραξιών, παραδίνεται στα χέρια των αμερικανικών δυνάμεων και των συμμάχων τους. Στα γεγονότα της περιόδου αυτής συμπεριλαμβάνονται η πτώση της κυβέρνησης του Σαντάμ Χουσεΐν, η σύλληψη του ίδιου καθώς και διακεκριμένων μελών αυτής και ο απαγχονισμός του στις 20 Δεκεμβρίου 2006. Η δεύτερη περίοδος της επέμβασης, η οποία είναι και μεγαλύτερη σε διάρκεια, χαρακτηρίζεται από τον εμφύλιο πόλεμο μεταξύ Σουιτών και Σιιτών στο πλαίσιο της εξέγερσης των Ιρακινών κατά της νεοσύστατης κυβέρνησης του Ιράκ το 2004 και ουσιαστικά διαρκεί μέχρι το Μάιο του 2008. Η πτώση της Βαγδάτης σε ένα τόσο σύντομο χρονικό διάστημα αποτέλεσε σίγουρα μια μεγάλη στρατιωτική νίκη για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Σίγουρα, όμως, βοήθησε και το γεγονός ότι ο αντιπαλος ήταν αδύναμος. Ακόμα, όμως, και υπό τις συνθήκες αυτές οι ειδικοί αναλυτές θαύμασαν την ανωτερότητα και τη σοφία της Αμερικανικής στρατιωτικής τεχνολογίας και του πολεμικού τους σχεδίου. Το κόστος και οι απώλειες των Αμερικανών ήταν πολύ λιγότερες από την ανάμειξη στον πρώτο Πόλεμο του Κόλπου, όταν οι επίγειες εχθροπραξίες κράτησαν μόλις 100 ώρες.⁹¹ Ο θρίαμβος αυτής της νίκης, όμως, σύντομα αντικαθίσταται από την εικόνα της εγκατάλειψης και την αύξηση της εγκληματικότητας. Η εικόνα που παρουσίαζε το Ιράκ ήταν αυτή της απόλυτης εγκατάλειψης, της αναρχίας και της ανασφάλειας.

Η αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ οργανώθηκε γύρω από την πεποίθηση ότι το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν παραβίαζε προηγούμενα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, τα οποία έθεταν ως αναγκαία ενέργεια τον αφοπλισμό των κρατών που είχαν στην κατοχή τους Όπλα Μαζικής Καταστροφής και τη συμμόρφωσή τους με τους διεθνείς κανόνες και περιορισμούς.⁹² Ο βασικός λόγος για την επέμβαση των αμερικανικών δυνάμεων στο Ιράκ αποτελεί η πιθανότητα κατοχής εκ μέρους του Σαντάμ Χουσεΐν πυρηνικού οπλοστασίου και της σύνδεσής του με την Αλ

⁹¹ Ivo H. Daadler and James M.Lindsay, *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Washington D.C.:Brookings Institution, 2003, σελ.147

⁹²Frank P. Harvey, *Explaining the Iraq War, Counterfactual Theory, logic and Evidence*, Cambridge, Cambridge University Press, 2012, σελ. 197-199

Κάιντα. Το γεγονός αυτό της κτήσης όπλων μαζικής καταστροφής εκ μέρους του Ιράκ νομιμοποίησε στη συνείδηση του αμερικανικού λαού την ανάγκη για στρατιωτικές επιχειρήσεις στην περιοχή, η οποία υποβοηθήθηκε και από την εκστρατεία που ο πρόεδρος Μπους οργάνωσε με τη βοήθεια του επιτελείου του στα τέλη του 2002. Σύνθημα της εκστρατείας αυτής ήταν ο φόβος για την ανά πάσα στιγμή χρήση των όπλων αυτών εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών και των συμμάχων τους. Έπρεπε, λοιπόν, να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος αυτός όσο το δυνατόν γρηγορότερα, ώστε να μην είναι εφικτό να γίνει όλο και δυνατότερος ο Σαντάμ με το πέρασμα του χρόνου.⁹³

Μετά την πρώτη νίκη κατά του καθεστώτος του Σαντάμ ακολούθησε μια περίοδος προσπαθειών για την επίτευξη της σταθερότητας στην περιοχή. Ήδη, από τον Ιανουάριο του 2003 στο Υπουργείο Άμυνας είχε συγκροτηθεί το Γραφείο για την Ανασυγκρότηση και την Ανθρωπιστική Βοήθεια (Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance- ORHA) προκειμένου για την αναδιαμόρφωση της κατάστασης με το πέρας των εχθροπραξιών. Η προσπάθεια αυτή, όμως, δεν στέφθηκε υπό απόλυτη επιτυχία, αν αλάβουμε υπόψη ότι το εν λόγω Γραφείο είχε μόνο δύο μήνες στη διάθεσή του προκειμένου να οργανώσει αυτό το μεγάλο έργο. Το Μάιο του 2003, η ORHA αντικαταστάθηκε από την επιχείρηση Coalition Provisional Authority (CPA) , η οποία είχε σκοπό να αποκαταστήσει τις συνθήκες ασφάλειας και σταθερότητας, να δημιουργήσει συνθήκες, όπου ο λαός του Ιράκ θα έχει τη δυνατότητα να αποφασίσει ελεύθερα το δικό του πολιτικό μέλλον και να προσφέρει οικονομική ανάκμψη και ανάπτυξη.⁹⁴ Ακολούθησαν και άλλες προσπάθειες, είχαν και την υποστήριξη του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο με ψηφίσματά του ενίσχυε τις δραστηριότητες αυτές.⁹⁵ Στο πλαίσιο των ενεργειών αυτών αξίζει να σημειώσουμε ότι το Δεκέμβριο του 2005 διεξήχθησαν ελεύθερες εκλογές για την ανάδειξη του

⁹³ Thomas G. Weiss, Margaret E. Crahan, and John Goerin, *Wars on Terrorism and Iraq: Human Rights, Unilateralism, and U.S. Foreign Policy*, New York, Routledge, 2004, σελ.157

⁹⁴ Nora Bensahel, «Mission not accomplished: What went wrong with Iraqi reconstruction», *Journal of Strategic Studies* 29:3(June 2006)

⁹⁵ CSR Report for Congress, «The Coalition Provision Authority (CPA) :origin, characteristics and institutional authorities», 5 June 2005,1.

Συμβουλίου των Αντιπροσώπων, προκειμένου για τη δημιουργία μόνιμης κυβέρνησης στο Ιράκ.⁹⁶

Παρά τις όποιες προσπάθειες ανασυγκρότησης, όμως, η τεταμένη κατάσταση συνέχιζε να υφίσταται στο Ιράκ. Η ανασφάλεια διαρκώς επιδεινωνόταν. Μετά την πτώση της Βαγδάτης, και την πρόθεση των δυνάμεων των Ηνωμένων Πολιτειών να παραμείνουν στην περιοχή χωρίς το απαραίτητο ανθρώπινο δυναμικό αλλά ούτε και με τις κατάλληλες προϋποθέσεις για τη συνέχιση της εμπλοκής καθώς και χωρίς αποτελεσματικές δυνάμεις ασφαλείας εκ μέρους του Ιράκ,⁹⁷ οι εγκληματικές δραστηριότητες εντάθηκαν, οδηγώντας στην ανομία. Στο εύθραυστο οικοδόμημα του Ιράκ η φθορά γινόταν όλο και μεγαλύτερη.⁹⁸ Οι ανταρσίες γίνονταν όλο και περισσότερες. Μέχρι το καλοκαίρι του 2003 οι επιθέσεις αυτοκτονίας είχαν αυξηθεί δραματικά και τον Αύγουστο του 2003 ο βομβαρδισμός της Πρεσβείας τη Ιορδανίας και των κεντρικών γραφείων των Ηνωμένων Εθνών στη Βαγδάτη οδήγησαν στην απόσυρση των τελευταίων από την περιοχή.⁹⁹ Το κενό εξουσίας, η ανομία, οι τρομοκρατικές επιθέσεις, οι διαμάχες μεταξύ Σουνιτών –Σιιτών και η θρησκευτική βία καθιστούσαν επιτακτική την ανάγκη για αναθεώρηση της εξωτερικής και εσωτερικής στρατηγικής των Ηνωμένων Πολιτειών.¹⁰⁰ Έτσι, το αναθεωρημένο σχέδιο, το οποίο πήρε την ονομασία «Ξέσπασμα» (Surge), προέβλεπε την ενίσχυση των αμερικανικών δυνάμεων, έμφαση σε κινητές επιχειρήσεις και οικοδόμηση δυνάμεων ασφαλείας εκ μέρους του Ιράκ. Η στόχευση του (με έμφαση στην Βαγδάτη και τις μεγάλες πόλεις) φαινόταν πως είχε αποτέλεσμα και σταδιακά σημειώθηκε μια ευθυγράμμιση των τοπικών δυνάμεων με τις δυνάμεις των Ηνωμένων Πολιτειών. Το καλοκαίρι του 2009 παρόλο που υπήρχαν ακόμα αναταραχές οι οποίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην αποσταθεροποίηση

⁹⁶ Tareq Y. Ismael and Jacqueline S. Ismael, *Iraq in the Twenty-First Century, Regime change and the making of a failed state*, London and New York, Routledge, 2015, σελ. 65-67

⁹⁷ Peter R. Mansoor, *Baghdad at Sunrise: A Brigade Commander's War in Iraq*, Yale University Press, 2008, p.xvii

⁹⁸ Chiyuki Aoi, *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era*, Contemporary Security Studies, σελ. 106-107

⁹⁹ Ibid, σελ. 108

¹⁰⁰ Bob Woodward, *War Within: A Secret White House History 2006-2008*, London: Simon and Schuter, 2008, σελ. 54-56, 143-165

του Ιράκ και προβλήματα τήρησης της νομοθεσίας,¹⁰¹¹⁰² ξεκίνησε η απόσυρση των Αμερικανικών στρατευμάτων από την περιοχή στο πλαίσιο της Συμφωνίας για το Καθεστώς των Δυνάμεων (Status of Force Agreement-SOFA), που συνομολογήθηκε το Νοέμβριο του 2008, πρόβλεπε τον περιορισμό της δραστηριότητας των αμερικανικών στρατευμάτων στο Ιράκ και έθετε ένα χρονοδιάγραμμα για την αποχώρησή τους από την περιοχή. Τα αμερικανικά στρατεύματα αποχώρησαν τελικά τον Ιούνιο του 2009, όπως προέβλεπε η Συμφωνία.

2.2 Ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής κατά την προεδρία Μπους

2.2.1 Κριτική προσέγγιση του πολέμου στο Αφγανιστάν

Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, αν και ήταν ασυνήθιστες ως προς τη φύση τους και πραγματοποιήθηκαν από μη-κρατικούς παράγοντες (non-state factors) , εν τούτοις θεωρήθηκαν ως ενέργειες που αντιστοιχούν σε πολεμική επίθεση.¹⁰³ Έτσι, οι Ηνωμένες Πολιτείες προσπάθησαν να δικαιολογήσουν την επίθεση στο Αφγανιστάν στα Ηνωμένα Έθνη και τη χρήση της σκληρής ισχύος,¹⁰⁴ επικαλούμενες ότι η χρήση βίας είναι μια πράξη αυτοάμυνας, όπως προβλέπεται στο Άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Αν και το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν ενέκρινε ρητώς την πολεμική δραστηριότητα στο Αφγανιστάν, ωστόσο αναγνώρισε το δικαίωμα της αυτοάμυνας ως στοιχείο εγγενές ενός κράτους, περιγράφοντας με ψήφισμά του τις τρομοκρατικές ενέργειες ως πράξεις, οι οποίες υπονομεύουν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια και οι οποίες πρέπει να αντιμετωπιστούν με κάθε δυνατό τρόπο.¹⁰⁵ Το NATO από την πλευρά του και αυτό υποστήριξε πως οι τρομοκρατικές ενέργειες της 11^{ης}

¹⁰¹ Timothy Williams and Suadad Al-Salhy, «Laws lag in Iraq ,as patience wears thin», *The New York Times*, June 22, 2009

¹⁰² Jason Cambell, Michael O'Hanlon, Jeremy Shapiro and Amy Unikewicz «The States of Iraq and Afghanistan», *The New York Times*, March 19,2009

¹⁰³ Sean D. Murphy, «Contemporary practice of the United States relating to international law, legal regulation of use of force», *American Journal of International Law*, Vol.96, No1, January 2002, σελ. 237-255

¹⁰⁴ Αλέξης Ηρακλειδής, *Η Διεθνής Κοινωνία και οι Θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων. Μια κριτική περιδιάβαση*, Αθήνα, Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, 2005, σελ. 124

¹⁰⁵ UNSCR 1368 (2002)

Σεπτεμβρίου ήταν επιθέσεις από το εξωτερικό της χώρας και επομένως πράξεις αυτοάμυνας κάθε μορφής είναι ανεκτές.¹⁰⁶

Πέρα, όμως, από την ανάγκη προστασίας από τέτοιας μορφής επιθέσεις, η αμερικανική επέμβαση στο Αφγανιστάν είχε έναν ακόμα στόχο: το «nation- building», τη δημιουργία, δηλαδή, ενός κράτους, το οποίο θα χαρακτηρίζεται από φιλελεύθερες αρχές και αξίες και θα αποτελείται από θεσμούς, οι οποίοι θα είναι ικανοί να γεφυρώσουν το συνταγματικό, πολιτικό και διοικητικό κενό, που δημιουργήθηκε από την επικράτηση του καθεστώτος των Ταλιμπάν.¹⁰⁷ Με την επίτευξη του στόχου αυτού θα είναι δυνατή η οικονομική ανάπτυξη και η μακροχρόνια σταθερότητα.¹⁰⁸ Απαλλαγμένος, πλέον, από το φόβο που προξενούσαν οι Ταλιμπάν, ο λαός του Αφγανιστάν θα έχει τη δυνατότητα να σχεδιάζει μόνος του το μέλλον του στο πλαίσιο του πλουραλισμού και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Έμφαση, ωστόσο, δόθηκε και στην ανάγκη εκδημοκρατισμού του Αφγανιστάν, καθώς αποτελούσε βασική προϋπόθεση για το nation- building. Ιδιαίτερα, ο εκδημοκρατισμός στηριζόταν στη δημιουργία μιας κεντρικής κυβέρνησης, στην οποία συμμετοχή θα είχαν όλες οι παρατάξεις, θα αντιπροσώπευε πλήρως όλες τις ιδεολογίες και θα επιδίωκε την ειρηνική συνύπαρξη της χώρας με τους γείτονές της, καθώς και την προάσπιση των δικαιωμάτων των πολιτών της.¹⁰⁹ Έτσι, πέρα από το δικαίωμα της αυτοάμυνας μια δεύτερη νομιμοποιητική βάση έρχεται να προστεθεί. Η βάση της ανοικοδόμησης του Αφγανιστάν δεν ήταν μόνο ότι αποτελούσε ηθικό καθήκον των Ηνωμένων Πολιτειών και της διεθνούς

¹⁰⁶ North Atlantic Treaty, Article 5, 4 April 1949: «*The Parties agree that an armed attack against one or more of them in Europe or North America shall be considered an attack against them all and consequently they agree that, if such an armed attack occurs, each of them, in exercise of the right of individual or collective self-defence recognised by Article 51 of the Charter of the United Nations, will assist the Party or Parties so attacked by taking forthwith, individually and in concert with the other Parties, such action as it deems necessary, including the use of armed force, to restore and maintain the security of the North Atlantic area.- Any such armed attack and all measures taken as a result thereof shall immediately be reported to the Security Council. Such measures shall be terminated when the Security Council has taken the measures necessary to restore and maintain international peace and security.*»

¹⁰⁷ Francis Fukuyama, *Nation-Building: Beyond Afghanistan and Iraq*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 2006, σελ. 118-120

¹⁰⁸ Chiyuki Aoi, *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era*, Contemporary Security Studies, σελ. 165

¹⁰⁹ S/RES/1378 (2001) par. 1

κοινότητας, αλλά επιπλέον ότι μια τέτοια δέσμευση ήταν απαραίτητη για την επίτευξη της σταθερότητας στο Αφγανιστάν, μια προϋπόθεση νευραλγικής σημασίας για τη διατήρηση της διεθνούς ασφάλειας και ισορροπίας.¹¹⁰ Με τον τρόπο αυτό αναδείχθηκε η σύνδεση ανάμεσα στην ανοικοδόμηση του κράτους και στη σταθερότητα. Είναι έννοιες που συμπληρώνουν η μία την άλλη και η μια είναι προϋπόθεση της άλλης. Η εμπλοκή του NATO και η πραγματοποίηση εκ μέρους του συγκεκριμένων ενεργειών για την υποστήριξη της Αφγανικής κυβέρνησης είχε έναν απώτερο σκοπό: να αποτρέψουν την επιστροφή της Αλ Κάιντα στο Αφγανιστάν, το οποίο θα γινόταν ορμητήριο για τρομοκρατικές ενέργειες ξανά.

Η πολιτική κατά των εξεγέρσεων (counterinsurgency) μπορεί να θεωρηθεί ακόμα μια βάση, με την οποία μπορεί να δικαιολογηθεί η αμερικανική επέμβαση.¹¹¹ Μια φιλοσοφική προσέγγιση της εν λόγω επιδίωξης είναι ότι η πολιτική λαμβάνει στρατιωτικό χαρακτήρα. Είναι μια προσέγγιση, που παραπέμπει στον Πρώσο φιλόσοφο Carl von Clausewitz με βάση την οποία ο πόλεμος αποτελεί ένα μέσο για την άσκηση της πολιτικής, ή απλά ότι ο πόλεμος αποτελεί τη συνέχεια της πολιτικής.¹¹² Πιο συγκεκριμένα, αν και δεν αποτελούσε αρχήθεν βασικό στόχο της εν λόγω επιχείρησης, ωστόσο θεωρήθηκε μια πολύ σημαντική πτυχή του αγώνα αυτού, ιδιαίτερα μετά την ενδυνάμωση του καθεστώτος των Ταλιμπάν στις νότιες επαρχίες της χώρας και το φόβο ότι θα μπορούσαν να πάρουν ξανά τον έλεγχο στα χέρια τους.¹¹³ Με τον τρόπο αυτό επανέρχεται ο χαρακτήρας της ηθικής υποχρέωσης των Ηνωμένων Πολιτειών να προστατέψουν τη νεοσύστατη κυβέρνηση του Αφγανιστάν από μια απειλή που δρα ανεξέλεγκτα και τα αποτελέσματά της είναι απρόβλεπτα. Η πολιτική αυτή της καταστολής των εξεγερσεων δεν είναι άσχετη με την συντονισμένη προσπάθεια των Ηνωμένων Πολιτειών και του NATO να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της παραγωγής και εμπορίας ναρκωτικών ουσιών, μιας πηγής παράνομου κέρδους, μέσω της οποίας οι τρομοκρατικές ομάδες χρηματοδοτούν τη δραστηριότητά τους. Η ανάγκη

¹¹⁰ Chiyuki Aoi, *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era*, Contemporary Security Studies, σελ. 167

¹¹¹ Keith L. Shimko, *The Iraq Wars and America's Military Revolution*, Cambridge, Cambridge University Press, 2010 Σελ. 192-194

¹¹² Carl von Clausewitz, *On War*, Oxford University Press, 2007, σελ. ix

¹¹³ Ibid, σελ. 169

προστασίας του Αφγανιστάν από τη μάστιγα αυτή έγινε σχετικά νωρίς αντιληπτή και συμπεριλήφθηκε στο Ψήφισμα 1378 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών το Νοέμβριο του 2001. Με τον τρόπο αυτό στη γενικότερη πολιτική για την εξασφάλιση της ασφάλειας, της ανάπτυξης και της ορθής διακυβέρνησης εντάσσεται και η καταπολέμηση της μάστιγας των ναρκωτικών, μια προσπάθεια, ένας στόχος τον οποίο οι Ηνωμένες Πολιτείες προσπάθησαν να επιτύχουν με την Εθνική Στρατηγική Περιορισμού των Ναρκωτικών (Afghan National Drug Control Strategy). Η στρατηγική αυτή προέβλεπε την αφύπνιση του Αφγανικού λαού σχετικά με τις αρνητικές επιπτώσεις της διακίνησης ναρκωτικών και της ανάγκης για την αυστηρή νομοθετική προστασία από παρόμοιες δραστηριότητες.¹¹⁴

Σημαντική για το χαρακτήρα και τη νομιμοποίηση της επέμβασης στο Αφγανιστάν είναι και η σχέση ανάμεσα στην έννοια του failed- state και στην έλλειψη σταθερότητας, η οποία συνδυάζεται με τη διεθνή ανασφάλεια. Πιο συγκεκριμένα, αν και έχουν δοθεί πολλοί διαφορετικοί ορισμοί για την έννοια αυτή, ωστόσο συγκλίνουν ως προς μερικά βασικά χαρακτηριστικά. Αποτελούν τον αντίποδα των επιτυχημένων κρατών. Τα επιτυχημένα κράτη ελέγχουν συγκεκριμένη επικράτεια και πληθυσμό, αναπτύσσουν διπλωματικές σχέσεις και παρέχουν κοινωνικά αγαθά στο λαό.¹¹⁵ Τα failed states από την άλλη, χάνουν τον έλεγχο και δεν μπορούν να εξασφαλίσουν συνθήκες ασφάλειας και σταθερότητας στο έδαφος που ελέγχουν. Χαρακτηρίζονται από αδυναμία να παρέχουν κοινωνικά αγαθά και ενισχύουν τις κοινωνικές ανισότητες.¹¹⁶ Τα αποτυχημένα κράτη δημιουργούν πολλές μορφές προκλήσεων (π.χ. ανθρωπιστικές ή νομικές) και για το λόγο αυτό προκαλούν την ανησυχία της διεθνούς κοινότητας. Σε απάντηση αυτής της ανησυχίας διεθνείς θεσμοί και παράγοντες, από διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς μέχρι μη κυβερνητικούς οργανισμούς και κράτη προσπαθούν να δώσουν μια λύση στα προβλήματα που εκπορεύονται από τα αποτυχημένα κράτη μέσω μιας ευρείας γκάμας τρόπων (από παροχή φαγητού μέχρι ανθρωπιστική βοήθεια).

¹¹⁴ Christopher M. Blanchard, *Afghanistan: Narcotics and U.S. Policy*, Congressional Research Service, August 12, 2009, σελ. 41

¹¹⁵ Rosa Ehrenreich Brook, «Failed States, or the State as Failure?», Georgetown University Law Center, *The University of Chicago Law Review*, 2005, Vol.72, No 4, σελ. 1159-1180

¹¹⁶ Ibid, σελ. 1160-1161

Σε μια παρόμοια κατάσταση βρέθηκαν και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Ο Υπουργός Άμυνας Robert Gates σε κείμενό του στο περιοδικό *Foreign Affairs* αναγνώρισε τη μακροχρόνια δοκιμασία με την οποία βρέθηκαν αντιμέτωπες οι Ηνωμένες Πολιτείες, κυρίως επειδή είχαν να παλέψουν ενάντια στη γεωγραφία, την τραγική ιστορία και τους γείτονες λαούς του Αφγανιστάν¹¹⁷. Χρειαζόταν η επιστράτευση σημαντικής βοήθειας, τόσο από τη διεθνή κοινότητα όσο και από τις ίδιες τις Ηνωμένες Πολιτείες προκειμένου να προάγει την ορθή διακυβέρνηση, την ανάπτυξη και να αντιμετωπίσει οποιαδήποτε πιθανότητα ενίσχυσης τρομοκρατικών δυνάμεων στο έδαφος του Αφγανιστάν.¹¹⁸

Όσο, όμως, περνούσε ο καιρός και η εμπλοκή στο Αφγανιστάν γινόταν όλο και πιο βαθιά, ο χαρακτήρας της επέμβασης άλλαζε χαρακτήρα. Ο στόχος για την παροχή προστασίας γινόταν όλο και πιο απόμακρος και ο αγώνας περιοριζόταν στην αντιτρομοκρατία και στο κυνήγι των όσων είχαν απομείνει από το καθεστώς των Ταλιμπάν, κάνοντας ακόμα πιο έντονη τη σύγκρουση ανάμεσα στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και στην ανοικοδόμηση της χώρας.¹¹⁹ Αντί, δηλαδή, οι στόχοι να είναι παράλληλοι, όλο και πιο έντονος γινόταν ο κίνδυνος ο ένας στόχος να επικρατήσει έναντι του άλλου. Και εδώ είναι σημαντικό να προσθέσουμε μια ακόμα σημαντική παράμετρο της στρατιωτικής επέμβασης, που ήταν η διατήρηση του NATO και η αξιοπιστία των Ηνωμένων Πολιτειών. Η συμμετοχή του NATO είχε ως στόχο να δημιουργήσει την εντύπωση ότι τόσο οι χώρες που συμμετέχουν στον Οργανισμό, όσο και οι Ηνωμένες Πολιτείες μεμονωμένα είναι αξιόπιστες και άρα ο αγώνας τους στην περιοχή του Αφγανιστάν είναι διακαίολογημένος. Η αποχώρηση από την περιοχή και η αδιαφορία προς αυτή θα κλόνιζε σημαντικά την πρωτοκαθεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών στο διεθνές σύστημα.¹²⁰ Στη συνείδηση του αμερικανικού λαού η κυβέρνηση Μπους

¹¹⁷ Robert Gates, «A balanced strategy: reprogramming the Pentagon for a new age», *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 1 (January/February 2009), pp. 28-40,

¹¹⁸ Rosa Brooks, Jane Stromseth, and David Wippman, *Can Might Make Rights? Building the Rule of Law in the Wake of Military Intervention*, Cambridge University Press, 2006, σελ. 44

¹¹⁹ Chiyuki Aoi, *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era*, *Contemporary Security Studies*, σελ. 175-178

¹²⁰ Ann Scott Tyson and Josh White, «Gates Hits NATO Allies' Role in Afghanistan», *Washington Post*, February 7, 2008

προσπαθούσε να περάσει το μήνυμα ότι η επέμβαση στο Αφγανιστάν είχε ως βασικό στόχο την επίτευξη της δημοκρατικής ειρήνης και όχι απλά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, γιατί μέσω του εκδημοκρατισμού θα επερχόταν και η νίκη στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας.

Δεν πρέπει, ωστόσο, να παραβλέψουμε και την ωφελιμιστική διάσταση της επέμβασης στο Αφγανιστάν. Ιδιαίτερα, οι Ηνωμένες Πολιτείες χρειάζονταν να αποκτήσουν τον έλεγχο στην περιοχή και να αποκλείσουν τη εμπλοκή των αναδυόμενων δυνάμεων μεταψυχροπολεμικά στην περιοχή (Ρωσία, Κίνα).¹²¹ Και αυτό θα μπορούσαν να γίνει μόνο αν κατάφεραν να προσεταιριστούν το Πακιστάν.¹²² Από το 1950 οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν στρατηγικές σχέσεις με το Πακιστάν, προσφέροντας τις υπηρεσίες του σε αυτό προκειμένου να εξασφαλίσουν οι πρώτες τα βραχυπρόθεσμα συμφέροντά τους στην περιοχή, ωστόσο, όταν το Πακιστάν αναζητούσε υποστήριξη από τις Ηνωμένες Πολιτείες δεν έβρισκε πάντα ανταπόκριση. Για το λόγο αυτό οι σχέσεις τους πάντα χαρακτηρίζονταν ως απρόβλεπτες και ιδιαίτερος εύθραυστες. Οι Ηνωμένες Πολιτείες γνωρίζουν ότι το Πακιστάν αποτελεί την πύλη για τις περιοχές εκείνες στις οποίες δεν αντέχουν να παραμείνουν οικονομικά και να διαθέσουν στρατεύματα.¹²³ Έτσι, η προσπάθεια των αμερικανικών στρατευμάτων επεκτείνεται και στην προσπάθεια να επιτευχθεί η ισορροπία στο Πακιστάν, στα σύνορα του οποίου η Αλ Κάιντα και οι Ταλιμπάν είχαν ιδρύσει πολλά από τα ορμητήρια τους ήδη από την έναρξη των αμερικανικών πολεμικών επιχειρήσεων το 2001, προκειμένου να επέλθει η ισορροπία και στο Αφγανιστάν. Εξάλλου, η ανάμιξη του Πακιστάν στην επέμβαση των Αμερικανών στην περιοχή ήταν αναπόφευκτη, εάν λάβουμε υπόψη μας ότι το Πακιστάν αποτέλεσε καταφύγιο για το Μπιν Λάντεν και το επιτελείο του μετά την εκδίωξη τους από το Αφγανιστάν και πολύ πιθανόν να γινόταν ένα καινούργιο κέντρο για την έξαρση της τρομοκρατίας.¹²⁴

¹²¹ Βασίλης Φούσκας, *Ζώνες Πολέμου: Η Αμερικανική Εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια και την Ευρύτερη Μέση Ανατολή*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2003, σελ.73

¹²² Bob Woodward, *Bush at War*, Simon & Schuster, New York, 2002, σελ. 77-80

¹²³ Peter Baker, *Days of Fire: Bush and Cheney in the White House*, Doubleday, London, July 2014, σελ.174-175

¹²⁴ Ahmed Rashid, *Descent into Chaos: How the War Against Islamic Extremism is Being Lost in Pakistan, Afghanistan and Central Asia*, New York, Allen Lane, 2008, σελ. 110-111

Λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω παράγοντες καθώς και τις συνθήκες υπό τις οποίες έγινε η επέμβαση στο Αφγανιστάν μπορούμε να εξετάσουμε κατά πόσον οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής του Μπους και ο αγώνας του κατά της τρομοκρατίας είχαν αποτέλεσμα. Πιο συγκεκριμένα, η επέμβαση στο Αφγανιστάν χαρακτηρίζεται από αποτυχία όσον αφορά στο στόχο για την επίτευξη της σταθερότητας στην περιοχή μετά την πτώση του καθεστώτος των Ταλιμπάν. Το βασικό ερώτημα στη διαδικασία του nation-building, το οποίο εάν επιτύχαινε τους στόχους του θα επέφερε και τη σταθερότητα, ήταν εάν η μετάβαση από ένα αποτυχημένο κράτος (failed state), όπως ήταν το Αφγανιστάν, προς ένα μια έννομη πολιτική αρχή, η οποία μόνο αυτή θα είχε τον έλεγχο της χρήσης δύναμης, θα ήταν εφικτή.¹²⁵¹²⁶ Πάντως τα βασικά σημεία αναφοράς, που ήταν η διακήρυξη ενός Σύνταγματος και η διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών έγιναν πραγματικότητα, παρά τις όποιες δυσλειτουργίες παρουσιάζονταν. Αυτό που πραγματικά ήταν η βασικότερη αποτυχία στην εν λόγω πολιτική ήταν η αδυναμία σχηματισμού μιας κεντρικής κυβέρνησης, γεγονός που ουσιαστικά οδήγησε στην αναζοπύρωση της τρομοκρατίας και στην ανάκμψη του καθεστώτος των Ταλιμπάν μετά τις πρώτες επιτυχίες των αμερικανικών επιχειρήσεων. Ιδιαίτερα, μια κεντρική κυβέρνηση θα είχε τον πλήρη έλεγχο στη διαχείριση της εξουσίας και κατέπλεκτα θα ήταν αδύνατον να ανηπτυχθούν ομάδες, οι οποίες θα αμφισβητούσαν τη βιωσιμότητά της και τη δυνατότητα επιβολής. Το Σύνταγμα του 2004 έδινε την εξουσία για τον καταμερισμό της δύναμης σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Εν τοις πράγμασι, όμως, δεν είχε το αναμενόμενο εύρος και τη δυναμική να οργανώσει ικανοποιητικά την πολιτική και στρατιωτική δύναμη που είχε στην κατοχή της.¹²⁷ Κανένας συγκεντρωτικός μηχανισμός δεν υπήρξε η δυνατότητα να δημιουργηθεί, προκειμένου να υποστηρίξει μια ολιστική και ενοποιημένη προσέγγιση, τουλάχιστον στον τομέα της ασφάλειας, ώστε να εξασφαλίσει την υπακοή στο νόμο και τη

¹²⁵ Jock Covey, Michael Dzedzic, Leonard Hawley, *The Quest for Viable Peace: International Intervention and Strategies for Conflict Transformation*, Washington D.C., United States Institute for Peace Press, 2005, σελ. 10-23

¹²⁶ David Kilcullen, *The Accidental Guerilla: Fighting Small Wars in the Midst of a Big One*, New York, Oxford University Press, 2009, σελ. 48-52

¹²⁷ William Byrd, *Afghanistan: State Building, Sustaining Growth and Reducing Poverty*, Washington D.C. World Bank Library, February 2005, σελ.1-15

σωστή λειτουργία της διακαίουσνης.¹²⁸ Οι εξελίξεις αυτές, όπως ήταν φυσικό, έκαναν εντονότερη την έλλειψη σταθερότητας και οδήγησαν σε αποτελέσματα αντίθετα από αυτά που προέβλεπε η πολιτική Μπους σχετικά με την επίτευξη ισορροπίας στην περιοχή. Η παρουσία στρατευμάτων για να παρέχουν προστασία για αρκετά χρόνια έξω από την Καμπούλ δημιούργησαν τρωτά σημεία και έδαφος πρόσφορο για εξεγέρσεις, αναπτύσσοντας με αυτόν τον τρόπο την ανασφάλεια και την έλλειψη εμπιστοσύνης προς τους νεοσύστατους θεσμούς, ιδιαίτερα προς την Κυβέρνηση του Αφγανιστάν. Το γεγονός πως όλη η προσπάθεια επικεντρώθηκε στην εξάλειψη ακόμα και του τελευταίου στοιχείου της Αλ Κάιντα, απομάκρυνε τις Ηνωμένες Πολιτείες από τον κεντρικό τους στόχο, αυτό της ανοικοδόμησης του κράτους και της διατήρησης αυτής. Η τεταμένη αυτή κατάσταση όχι μόνο δεν οδήγησε στην εξάλειψη των Ταλιμπάν, αλλά μάλιστα είχε αντίθετα αποτελέσματα, καθώς τελικά το καθεστώς των Ταλιμπάν κατάφερε να ανασυνταχθεί και να επιστρέψει στην ενεργό δράση.

Αντίστοιχη αδυναμία παρουσίασαν, ωστόσο, και οι δύο βασικότεροι τομείς της πολιτικής Μπους στο Αφγανιστάν, η παρεμπόδιση της επέκτασης της τρομοκρατίας και η πολιτική καταστολής των εξεγέρσεων. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, η βασικότερη αποτυχία ήταν, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η φυγή των Ταλιμπάν προς το Πακιστάν, στο οποίο βρήκαν καταφύγιο προκειμένου να αναδιοργανώσουν την τρομοκρατική τους δράση.¹²⁹ Η παρουσία της Αλ Κάιντα στο Πακιστάν, σε μια χώρα που διέθεται πυρηνικό οπλοστάσιο, σε συνδυασμό με την πιθανότητα γενικής αποσταθεροποίησης στην περιοχή προκάλεσαν παγκόσμια ανησυχία.¹³⁰ Και η κατάσταση αυτή υποβοηθήθηκε από τη μονόπλευρη εστίαση αποκλειστικά στη σύλληψη των ηγετικών μελών της Αλ Κάιντα, με αποτέλεσμα την αδυναμία των Ηνωμένων Πολιτειών να έχουν μια σφαιρική απόψη για την κατάσταση στο Πακιστάν, η οποία οδήγησε στην έξαρση του Ισλαμισμού στην περιοχή και στην αδυναμία να υπάρξουν

¹²⁸ Geoffrey Hays and Mark Sedra, *Afghanistan: Transition Under Threat*, Waterloo, Ontario, Wilfrid Laurier University Press, 2008, σελ. 194-197

¹²⁹ Cyrus Hodes and Mark Sedra, «The search for security in post-Taliban Afghanistan», United Kingdom *Adelphi Paper*, Vol. 2007, Edition Number 391, 30 October 2007

¹³⁰ Chiyuki Aoi, *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era*, Contemporary Security Studies, σελ. 175-178

αποτελεσματικές ενέργειες για πολιτική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη για το λαό του Πακιστάν.¹³¹ Οι εξελίξεις, λοιπόν, στο έδαφος του Πακιστάν βρίσκονταν σε άμεση συνάρτηση με τη διαμόρφωση της κατάστασης στο Αφγανιστάν, κυρίως επειδή το δίκτυο της Αλ Κάιντα επεκτάθηκε και προς την περιοχή του Πακιστάν και διακυβεύονταν σημαντικά συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών στην περιοχή αυτή.

Η ίδια, όμως, αδυναμία να επιτευχθούν απόλυτα οι στόχοι που είχαν θέσει οι Ηνωμένες Πολιτείες εμφανίζονται και στον τομέα της προσπάθειας καταστολής των εξεγέρσεων. Ιδιαίτερα, στο έδαφος του Αφγανιστάν παρά τις επιτυχίες των πρώτων επιχειρήσεων, αυτό που ουσιαστικά παρατηρήθηκε μετά το θρίαμβο ήταν η αποτυχία των Ηνωμένων Πολιτειών να εξασφαλίσουν ένα σταθερό σύστημα διακυβέρνησης, γεγονός που οδήγησε στην αναζοπύρωση των εξεγέρσεων και της δραστηριότητας του καθεστώτος των Ταλιμπάν.¹³² Δεν είναι εύκολο να προσδιορίσουμε την ακριβή έναρξη των εξεγέρσεων κατά τη διάρκεια του 2002, καθώς οι βιαιότητες μετά την επίθεση των Αμερικανικών στρατευμάτων κατά του καθεστώτος των Ταλιμπάν δεν είχαν ουσιαστικά σταμτήσει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι εχθροπραξίες στα ανατολικά και νοτιοανατολικά σύνορα του Αφγανιστάν, στα οποία γινόταν αγώνας για την εξάλειψη και του τελευταίου ίχνους της Αλ Κάιντα.¹³³ Η απουσία μιας δυναμικής κεντρικής κυβέρνησης και η χρήση της εξουσίας για την ικανοποίηση των προσωπικών φιλοδοξιών των κυβερνώντων προκάλεσαν αντιπαλότητα και αποπροσανατόλισαν την αμερικανική πολιτική, η οποία προσπαθούσε να περιορίσει όσο το δυνατόν περισσότερο αυτού του είδους τις αψιμαχίες, αφήνοντας σε δεύτερη μοίρα τον αρχικό στόχο¹³⁴. Μάλιστα, οι εξεγέρσεις αποτελούσαν εργαλείο εξαναγκασμού στα χέρια των κυβερνώντων προκειμένου να εξασφαλίσουν τη διατήρησή τους στο αξίωμα και επομένως όχι μόνο δε βοηθούσαν τις

¹³¹ Ahmed Rashid, *Descent into Chaos: How the War Against Islamic Extremism is Being Lost in Pakistan, Afghanistan and Central Asia*, New York, Allen Lane, 2008, σελ. 266-270

¹³² Cyrus Hodes and Mark Sedra, «The search for security in post-Taliban Afghanistan», United Kingdom, *Adelphi Paper*, Vol. 2007, Edition Number 391, 30 October 2007, σελ. 19

¹³³ Antonio Giustozzi, *Koran, Kalashnikov and Laptop: The Neo-Taliban Insurgency in Afghanistan*, Columbia University Press, 2008, σελ. 1-7

¹³⁴ William Maley, *Rescuing Afghanistan*, United Kingdom, C Hurst & Co Publishers, 2014, σελ. 35-40

αμερικανικές δυνάμεις στην αντιμετώπισή τους, αλλά τις ενίσχυαν και τις υποστήριζαν. Και ενώ ήταν ευρέως κατανοητή η ανάγκη για μια πολιτική η οποία θα εξασφάλιζε ή έστω θα περιόριζε στο ελάχιστο τις δυνάμεις που παρακώλυαν το έργο της ανοικοδόμησης του κράτους, σημαντικές αντιδράσεις προέκυπταν κάθε φορά που γινόταν μια προσπάθεια εφαρμογής της πολιτικής κατά των εξεγέρσεων.¹³⁵ Επομένως, η σημαντικότερη δοκιμασία στην προσπάθεια αυτή ήταν να ενσωματωθούν οι πρακτικές που προωθούσαν την εξάλειψη αυτών με τις τοπικές δυνάμεις και τους θεσμούς που είχαν συσταθεί.

Σημαντικό στοιχείο, το οποίο δεν πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε αποτελεί και η υποστήριξη που έλαβαν οι Ηνωμένες Πολιτείες από την παγκόσμια κοινότητα. Κατά τα πρώτα χρόνια της επιχειρήσης στο Αφγανιστάν, ιδιαίτερα την περίοδο 2001-2005, η υποστήριξη ήταν αδιαμφισβήτητη προς ένα κράτος, το οποίο είχε βιώσει μια χωρίς προηγούμενο επίθεση, η οποία έπληξε ουσιαστικά τους δημοκρατικούς θεσμούς και τα ανθρώπινα δικαιώματα με τον πιο βίαιο τρόπο. Με τον τρόπο αυτό θα ελαττωνόταν το βάρος του πολέμου για τις Ηνωμένες Πολιτείες και η συμμετοχή περισσότερων κρατών θα προσέδιδε έναν μεγαλύτερο βαθμό νομιμοποίησης στον πόλεμο.¹³⁶ Ενδεικτικά ο Βρετανός Πρωθυπουργός Τόνι Μπλερ εξαρχής δήλωσε ότι συντάσσεται με την προσπάθεια των Αμερικανών και χαρακτήρισε την επέμβαση ως έναν αγώνα ανάμεσα στη δημοκρατία και την τρομοκρατία και όχι έναν πόλεμο ανάμεσα στις ΗΠΑ και το Αφγανιστάν.¹³⁷ Ο Ρώσος Πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν, αφήνωντας στο παρελθόν τις τεταμένες σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και Ηνωμένων Πολιτειών κυρίως στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, αναγνωρίζει την ανάγκη συνεργασίας των κρατών χαρακτηρίζοντας τις ενέργειες αυτές ως πράξεις βαρβάρων.¹³⁸ Ακόμα και

¹³⁵ Robert Gades, «A balanced strategy: reprogramming the Pentagon for a new age», *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 1 (January/February 2009), σελ.14

¹³⁶ Dan Balz and Bob Woodward, “10 Days in September.” *The Washington Post*, Eight Part Series, 27 January – 3 February 2002

¹³⁷ Το πλήρες κείμενο της διακήρυξης του Πρωθυπουργού Τόνυ Μπλερ είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.americanrhetoric.com/speeches/tblair9-11-01.htm> Στη διακήρυξη αυτή ο Βρετανός Πρωθυπουργός σχολιάζει το χαρακτήρα της επέμβασης και δηλώνει την καθαρή υποστήριξή του προς τις Ηνωμένες Πολιτείες. Τελευταία επίσκεψη 2 Οκτωβρίου 2016

¹³⁸ Peter Baker, *Days of Fire: Bush and Cheney in the White House*, Doubleday, London, July 2014, σελ.106-107

κράτη, που διατηρούσαν τις επιφυλάξεις τους για τη χρήση στρατιωτικών μέσων στο έδαφος του Αφγανιστάν, όπως είναι η Γερμανία, η Ιταλία, η Ιρλανδία και οι Σκανδιναβικές χώρες, κυρίως επηρεασμένες από το ιστορικό τους παρελθόν και την αποστροφή προς την πρακτική του πολέμου, συναίνεσαν στη στρατηγική που ακολούθησαν οι Ηνωμένες Πολιτείες,¹³⁹ καθώς και εκείνες οι χώρες συμμερίζονταν τα συμφέροντα που θα αποκομούσαν από τη στήριξη στην εν λόγω επιχείρηση: πρώτον να απομακρύνουν την Αλ Κάιντα από το έδαφος ενός κυρίρχου κράτους και δεύτερον να ανατρέψουν το καθεστώς των Ταλιμπάν, το οποίο ουσιαστικά προστάτευε την Αλ Κάιντα και την ενίσχυε στο έργο της.¹⁴⁰ Σύντομα, όμως, αυτή η αρχική θετική διάθεση άλλαξε ριζικά.

Η αλλαγή στο χαρακτήρα της επέμβασης το 2006 επηρέασε και την αρχικά θετική απόψη της κοινής γνώμης. Τόσο η επέκταση της βάσης της επέμβασης (από την αυτοάμυνα και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας στην ανοικοδόμηση του κράτους και στην καταστολή των εξεγέρσεων) όσο και η ανέλπιστα ανεπαρκής εμφάνιση των αμερικανικών δυνάμεων (η οποία, βεβαία, δικαιολογείται εν μέρει από την έλλειψη επαρκών μέσων, τόσο υλικών όσο και ανθρώπινου δυναμικού, για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων, αλλά και από την έλλειψη επαρκούς συμπαράστασης από τις τοπικές δυνάμεις) οδήγησαν στη σταδιακή μείωση της υποστήριξης από τη διεθνή κοινότητα.¹⁴¹ Η μορφή της επέμβασης άλλαξε πλέον και μετατράπηκε σε παρατεταμένη εμπλοκή, η οποία δεν επέφερε ικανοποιητικά αποτελέσματα και άρχιζε να κουράζει. Όλο, λοιπόν, και πιο δελεαστική γινόταν η ιδέα της αποχώρησης των στρατευμάτων από την περιοχή των επιχειρήσεων. Ωστόσο, από στρατηγικής άποψης μια τέτοια ενέργεια θα είχε τα αντίθετα αποτελέσματα στο χρονικό σημείο, που η πιθανότητα γινόταν απαίτηση. Εάν τα στρατεύματα αποχωρούσαν ακριβώς μετά τις πρώτες νίκες και ενώ η κατάσταση ασφαλείας δεν είχε ακόμα σταθεροποιηθεί, αυτό θα γκρέμιζε ό,τι είχε επιτευχθεί μέχρι τότε και οι τρομοκρατικές ομάδες θα επέστραφαν ακόμα

¹³⁹ Christopher Hill, «Renationalizing or Regrouping? EU Foreign Policy Since September 11, 2001», *Journal of Common Market Studies*, Volume 42, Issue 1, February 2004, σελ. 147-148

¹⁴⁰ Ibid

¹⁴¹ Chiyuki Aoi, *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era*, *Contemporary Security Studies*, σελ. 214

πιο δυνατές από πριν και θα σχεδίαζαν ακόμα πιο καταστροφικά χτυπήματα στις χώρες του Δυτικού Κόσμου. Αλλά θα σήμαινε και μια ηθική ήττα, η οποία θα σημείωνε σημαντικό χτύπημα στην πρωτοκαθεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών. Επομένως, το βασικό ζήτημα που έπρεπε να επιλυθεί ήταν αυτό της νομιμοποίησης της επέμβασης, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο θα διατυπωθούν οι πολιτικοί στόχοι, πώς θα διακαιολογηθεί μια περαιτέρω εμπλοκή και κυρίως πώς θα πεισθεί η κοινή γνώμη ότι πρόκειται για ενέργειες σύννομες και συμφέρουσες. Αυτό που μπορούμε να αποκομίσουμε πάντως από την αμερικανική εμπλοκή στο Αφγανιστάν την περίοδο της διακυβέρνησης Μπους είναι ότι μπορεί να μην επιτεύχθηκαν οι στόχοι όπως ακριβώς είχαν σχεδιαστεί, αλλά είναι σίγουρο ότι τέθηκαν οι βάσεις για μια πολυεπίπεδη προσπάθεια αντιμετώπισης του φαινομένου της τρομοκρατίας.¹⁴²

2.2.2 Κριτική προσέγγιση της επέμβασης στο Ιράκ

Η πολιτική Μπους κατά τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων στο Αφγανιστάν οργανώθηκαν γύρω από το δικαίωμα της αυτοάμυνας και της καταστολής των εξεγέρσεων, τα οποία αντικατέστησαν το βασικό δόγμα της αποτροπής, όπως αυτό κυριαρχούσε κατά τον 20^ο αιώνα. Πλέον με τον πόλεμο στο Ιράκ εγκαινιάζεται ένα νέο δόγμα, αυτό της πρόληψης, το οποίο με τη σειρά του έρχεται να αντικαταστήσει την αποτροπή, καθώς, σύμφωνα με την κυβέρνηση Μπους ήταν πλέον ακατάλληλη να ανταποκριθεί στη νέα μορφή απειλής από μη κυβερνητικούς παράγοντες και αποτυχημένα κράτη με πιθανή δυνατότητα πρόσβασης σε καταστροφικές τεχνολογίες. Η επέμβαση, λοιπόν, στο Ιράκ βασίζεται σε έναν περίπλοκο συνδυασμό νομιμοποιητικών βάσεων, ανάμεσα στις οποίες ξεχωρίζουν η πρόληψη και ο εκδημοκρατισμός της χώρας. Ακόμα, η υπόθεση ότι μια τέτοια συμπεριφορά θα οδηγούσε σε αλλαγή του υφιστάμενου καθεστώτος και άρα θα εγκαινιαζόταν μια νέα εποχή σταθερότητας ήταν ένα σημαντικό βήμα για τη διαμόρφωση της στρατηγικής

¹⁴² Valentina Taddeo, «U.S. Response to Terrorism: A Strategic Analysis of the Afghanistan Campaign», *Journal of Strategic Analysis*, Volume 3, No. 2: Summer 2010, σελ. 27-35

και την ανάγκη αναθεώρησης της πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών απέναντι στο Ιράκ.¹⁴³

Οι προθέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν από νωρίς φανερές. Η στρατηγική της κυβέρνησης Μπους όσον αφορά στο Ιράκ εκφράζεται με τον καλύτερο τρόπο στην Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας, η οποία κοινοποιήθηκε το Σεπτέμβριο του 2002 και πρόβλεπε ότι επειδή το πιθανότερο ήταν μια αμυντική πολιτική εναντίον μιας τρομοκρατικής ενέργειας να μην είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική, το καλύτερο που θα μπορούσε να επιτευχθεί εναντίον τέτοιων απειλών πριν καν προλάβουν να οργανωθούν.¹⁴⁴ Η στρατηγική του προέδρου Μπους στο Ιράκ στηρίχθηκε ουσιαστικά σε τέσσερις πυλώνες: τον αφοπλισμό της χώρας από Όπλα Μαζικής Καταστροφής, τον εκδημοκρατισμό, την επίτευξη σταθερότητας και τον περιορισμό των υποδομών, που θα ευνοούσαν την ανάπτυξη τρομοκρατικών επιθέσεων.¹⁴⁵ Εφόσον ήταν δυνατόν να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι, τότε θα ήταν δυνατόν να ξεκινήσει η οικονομική και πολιτική αναδιοργάνωση του Ιράκ. Οι τέσσερις αυτοί πυλώνες αποτελούν ουσιαστικά τα μέσα για την επίτευξη του κεντρικού στόχου, ο οποίος είχε τεθεί ήδη από την εμπλοκή στο Αφγανιστάν: ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας και η εξάλειψη του ελάχιστου στοιχείου που θα οδηγούσε στην αναζωπύρωσή της. Στην πραγματικότητα οι στόχοι των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν να διατηρήσουν την παρουσία τους και τη στρατηγική δέσμευση με το Ιράκ προκειμένου να αποφύγουν την εμπλοκή και την παρεμπόδιση των συμφερόντων τους από την ανάμιξη γειτονικών χωρών, να εξασφαλίσουν την παραγωγή και εμπορία πετρελαίου, να αποτρέψουν τη μετατροπή του Ιράκ σε «αποτυχημένο κράτος» (failed state) και, τέλος, να ανατρέψουν μια πιθανή αποτυχία της αμερικανικής πολιτικής, η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί σημαντικά η επιρροή των ΗΠΑ στην περιοχή.¹⁴⁶ Προκειμένου, λοιπόν, να γίνουν πραγματικότητα οι παραπάνω

¹⁴³ Βαγγέλης Χωραφάς, Λευτέρης Ριζάς, Ιράκ, *Ένα Δεύτερο Βιετνάμ*, Αθήνα, The Monthly Review Imprint, 2005, σελ. 57-58

¹⁴⁴ *The National Security Strategy of the United States of America*, Washington D.C., September 2002, σελ. ii

¹⁴⁵ Stephen Biddle, Michael E. O'Hanlon and Kenneth M. Pollack, «How to Leave a Stable Iraq: Building on Progress», *Foreign Affairs Magazine*, Vol. 87, No 5, September/ October 2008, σελ. 40-50

¹⁴⁶ Tariq Ali, *Ο Μπους στη Βαβυλώνα: Η νέα αποικιοποίηση του Ιράκ*, Αθήνα, Εκδόσεις Άγρα, 2004 σελ.6-9, 223

επιδιώξεις οι στρατηγικές της αποτροπής και της καταστολής εξεγέρσεων, δόγματα που είχαν αναπτυχθεί σε προηγούμενες δραστηριότητες, δεν ήταν αρκετές.¹⁴⁷ Έπερπε να εγκαινιαστεί μια καινούργια στρατηγική, η οποία θα έφερε εις πέρας τους στόχους που είχαν τεθεί. Και αυτή ήταν ο προληπτικός πόλεμος.

Η νέα αυτή στρατηγική και η εφαρμογή της στην περίπτωση του Ιράκ στηρίχθηκαν στην υπόθεση ότι ήταν απαραίτητη η ανατροπή του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν, καθώς ήταν πιθανόν να έχει στα χέρια του όπλα μαζικής καταστροφής, ικανά να προκαλέσουν επιθέσεις πιο καταστροφικές από αυτή της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001. Η κυριότερη βάση, με την οποία προσπάθησαν οι Ηνωμένες Πολιτείες να νομιμοποιήσουν την επέμβαση αποτελεί η ανάγκη να εξαναγκαστεί το Ιράκ να συμμορφωθεί με προηγούμενα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών που αφορούσαν στον αφοπλισμό των κρατών.¹⁴⁸ Στόχος των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν να εξαναγκάσουν το Ιράκ να αποκηρύξει άνευ όρων κάθε μορφής πυρηνικά, βιολογικά ή χημικά όπλα και τα αντίστοιχα προγράμματα ανάπτυξης αυτού του είδους όπλων. Έτσι, η κυβέρνηση Μπους θεώρησε απαραίτητη την επέμβαση, πριν να είναι πολύ αργά για δράση. Έδωσαν στον πόλεμο αυτό το χαρακτήρα του προληπτικού πολέμου,¹⁴⁹ μια εξελιγμένης μορφής της αυτοάμυνας, παρόλο που η αιτιολόγηση που παρείχαν οι Ηνωμένες Πολιτείες στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών στηρίχθηκε κυρίως στην παραβίαση εκ μέρους του Ιράκ προηγούμενων ψηφισμάτων.¹⁵⁰ Αυτό, λοιπόν, που ουσιαστικά προέκυπτε από την Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας του 2002 ήταν ότι το διεθνές δίκαιο αναγνώριζε το δικαίωμα των κρατών να αμύνονται

¹⁴⁷ A.I. Dawisha, Larry Jay Diamond, « Iraq's Year of Voting Dangerously», *Journal of Democracy*, Volume 17, Number 2, April 2006, σελ. 83-103

¹⁴⁸ Στο σημείο αυτό γίνεται αναφορά κυρίως στο Ψήφισμα 687/1991 του Συμβουλίου Ασφαλείας, το οποίο υιοθετήθηκε μετά τον πρώτο Πόλεμο του Κόλπου: «*Formal ceasefire ending the Persian Gulf War, with the conditions that Iraq: a) destroys all of its chemical and biological weapons and all ballistic missiles with a range greater than 150 km, b) agrees not to develop nuclear weapons, c) submits a declaration of its weapons programs and voluntarily agrees to on-site inspections.*».

¹⁴⁹ Daniel Marston and Cartter Malkasian, *Counterinsurgency in Modern Warfare*, United Kingdom, Osprey Publishing, 1 January 2011, σελ. 245-251

¹⁵⁰ Chiyuki Aoi, *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era*, Contemporary Security Studies, σελ 111-112

εναντίον μιας επικείμενης απειλής και επομένως έχουν τη δυνατότητα να αμύνονται εναντίον αυτής με κάθε δυνατό μέσο.¹⁵¹

Στο πλαίσιο του προληπτικού πολέμου εντάσσεται και η ανάγκη για τον εκδημοκρατισμό του Ιράκ και η ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας με τις Ηνωμένες Πολιτείες.¹⁵² Ιδιαίτερα, το δόγμα του προληπτικού πολέμου σχετίζεται με την επιδίωξη της κυβέρνησης Μπους για τη λεγόμενη «δημοκρατική ειρήνη», καθώς σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας η δημοκρατία είναι η μόνη ενδεδειγμένη μορφή πολιτικής οργάνωσης για την επίτευξη της ανοικοδόμησης ενός κράτους¹⁵³ και η επικράτηση αυτής θα αναδείξει την ανωτερότητα των Ηνωμένων Πολιτειών. Εξάλλου, η επικράτηση της ειρήνης στο Ιράκ αποτελεί, σύμφωνα με τη Στρατηγική, μια ιστορική αποστολή και καθήκον της χώρας, αφού είναι η μόνη υπερδύναμη και η μόνη που μπορεί να χρησιμοποιήσει τη δύναμή της για τον ευγενή αυτό σκοπό.¹⁵⁴ Η στρατηγική τους στηρίχθηκε στην πεποίθηση ότι το Ιράκ θα αποτελούσε την αρχή για μια ειρηνική και δημοκρατική Μέση Ανατολή και η προσπάθεια για την επίτευξη απλά της σταθερότητας σε περιοχές τόσο ταραγμένες δεν ήταν αρκετή για να εγκαθιδρυθεί η ασφάλεια.¹⁵⁵ Ένα ελεύθερο και πλουραλιστικό σύστημα αποτελεί τη «φυσική ροή» των πραγμάτων, η οποία δεν διαταράσσεται, εκτός εάν κάτι πολύ σημαντικό παρεμβάλλεται.¹⁵⁶ Και αυτό το περιβάλλον εξασφαλίζεται μέσα από τη δημοκρατία. Ο ρόλος, λοιπόν, των Ηνωμένων Πολιτειών είναι να βοηθήσει τη φυσική τάξη των πραγμάτων να πραγματοποιηθεί δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες και αν χρειαστεί να χρησιμοποιήσουν και βία για το επιθυμητό αποτέλεσμα. Θα πρέπει, επίσης, να σημειώσουμε, ότι πρόθεση της κυβέρνησης Μπους ήταν η επέμβαση στο Ιράκ να είναι μικρής διάρκειας, προκειμένου να υπάρξει υποστήριξη και όχι

¹⁵¹ *The National Security Strategy of the United States of America*, Washington D.C., September 2002, σελ. 14-15

¹⁵² Γιάννης Λούλης, *Η Επικίνδυνη Υπερδύναμη: η Αμερική του Μπους και ο Πόλεμος στο Ιράκ*, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 2003, σελ. 75-77

¹⁵³ *The National Security Strategy of the United States of America*, Washington D.C., September 2002.

¹⁵⁴ Robert Jervis, «Understanding the Bush Doctrine», *Political Science Quarterly*, Vol. 118, No. 3 (Fall, 2003), σελ. 367

¹⁵⁵ Edward D. Mansfield and Jack Snyder, « Democratization and the Danger of War», *International Security*, The MIT Press, Vol. 20, No. 1 (Summer, 1995), σελ. 5-38

¹⁵⁶ Stephen Toulmin, *Foresight and understanding; An Enquiry Into the Aims of Science*, New York, Harper & Row, 1963 σελ. 50-55

έλεγχος, δηλαδή ενέργειες για την επικράτηση της ειρήνης και των δημοκρατικών θεσμών και όχι έλεγχός τους. Θα έπρεπε, δηλαδή, εάν όλα πήγαιναν σύμφωνα με τις αρχικές επιδιώξεις, οι τοπικές δυνάμεις και θεσμοί να μπορέσουν σε σύντομο χρονικό διάστημα να υποστηρίξουν την εύρυθμη λειτουργία του κράτους και να συμβάλλουν στο να είναι μακροχρόνια η λειτουργία αυτή, χωρίς να χρειάζεται να παραμείνουν ή να ενισχυθούν οι αμερικανικές δυνάμεις.¹⁵⁷ Παρά τους σχεδιασμούς και τις εγγυήσεις αυτές, όμως, δεν κατάφεραν να εξασφαλίσουν την υποστήριξη και τη νομιμοποίηση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.¹⁵⁸

Τα πρώτα χρόνια της επέμβασης στο Ιράκ απέδειξαν ότι τα σχέδια των Ηνωμένων Πολιτειών, που αφορούσαν στην επίθεση και γρήγορη απεμπλοκή των δυνάμεών τους, έχοντας πρώτα επιτύχει ένα ισχυρό πλήγμα στην τρομοκρατία, έχοντας καταφέρει να ανατρέψουν ένα ιδιαίτερα απειλητικό καθεστώς για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια και έχοντας καταφέρει να αφοπλίσουν τη χώρα από τα όπλα μαζικής καταστροφής, δεν έφεραν τα επιθυμητά αποτελέσματα.¹⁵⁹ Παρά το γεγονός ότι σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα τα αμερικανικά στρατεύματα κατάφεραν να καταλάβουν τη Βαγδάτη και να ανατρέψουν το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν, η πρόκληση για την αμερικανική εξωτερική πολιτική αρχίζει στη μετά-Σαντάμ εποχή. Η εμμονή του προέδρου να ανακαλύψει τα όπλα μαζικής καταστροφής, τα οποία ο Υπουργός Άμυνας Ντόναλντ Ράμσφελντ αργότερα παραδέχτηκε πως τελικά δεν υπήρχαν, όπως δεν υπήρχε και κάποια ιδιαίτερη σύνδεση ανάμεσα στο Σαντάμ και την Αλ Κάιντα,¹⁶⁰ τον απομάκρυναν από ιδιαίτερα βασικούς στόχους, κυρίως από το πώς θα ήταν δυνατόν να επιτευχθεί η μεταπολεμική σταθερότητα και η πολιτική νομιμοποίηση του νέου κράτους του Ιράκ. Η πτώση του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν επηρέασε τη στρατηγική των Ηνωμένων Πολιτειών και των συμμάχων τους, καθώς οι ενέργειες των

¹⁵⁷ Ivo H. Daadler and James M.Lindsay, *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Washington D.C.:Brookings Institution, 2003, σελ. 132-135

¹⁵⁸ Rodney R. Carlisle, John S. Bowman, *America at War: Iraq War*, New York, Facts on File, Inc, 2007, σελ. vii

¹⁵⁹ Deborah J. Gerner and Jillian Schwedler, *Understanding the Contemporary Middle East*, United States of America, Lynne Rienner, 2004, σελ. 158-159

¹⁶⁰ Γιάννης Λούλης, *No Happy End. Η πολιτική Μπους σύμμαχος του Bin Laden*, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 2005, σελ. 223

τελευταίων όχι μόνο δεν πραγμάτωσαν τις υποσχέσεις τους προς το Συμβούλιο Ασφαλείας, αλλά επιδείνωσαν την ήδη ασταθή κατάσταση. Ιδιαίτερα, προκάλεσαν σημαντική πόλωση στις ομάδες που αποτελούσαν τον Ιρακινό λαό, με αποτέλεσμα να πυροδοτήσει τις εξεγέρσεις και την αντίδραση προς τη νέα τάξη πραγμάτων.¹⁶¹

Τα αίτια της αδυναμίας να επιτύχουν οι Ηνωμένες Πολιτείες τους επιδιωκόμενους στόχους τους ποικίλλουν. Αυτό που θα πρέπει να εντοπίσουμε ως τη βασικότερη αδυναμία της πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών είναι ουσιαστικά η αδυναμία να επιτύχουν τη μετάβαση σε μια ομαλή μεταπολεμική περίοδο, η οποία θα χαρακτηρίζεται από τη δυνατότητα παρεμπόδισης των απειλών ή από μια δυναμική διαδικασία εκδημοκρατισμού, που άλλωστε ήταν και βασικός στόχος.¹⁶² Αρχικά, επέλεξαν να κινηθούν μονόπλευρα, αποφεύγωντας να εξαντλήσουν τη διπλωματική οδό και χρησιμοποίησαν απευθείας τη βία ως την πιο συμφέρουσα και αποτελεσματική λύση.¹⁶³ Το γεγονός, ακόμα, πως δεν επηρεάστηκαν από την άρνηση του Συμβουλίου Ασφαλείας να εγκρίνουν την επέμβαση στο Ιράκ οδήγησε στην υποβάθμιση του ρόλου του Συμβουλίου και στην αμφισβήτηση της αποτελεσματικότητας της δύναμης και των οργάνων του θεσμού.¹⁶⁴ Αλλά, η σημαντικότερη ίσως αιτία για την αδυναμία των πρώτων ετών ήταν οι λανθασμένες υποθέσεις για την οργάνωση της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου. Αυτές οι υποθέσεις δεν λάμβαναν υπόψη τους τις εξεγέρσεις, την εξάπλωση εγκληματικών δραστηριοτήτων καθώς και την αδυναμία να λειτουργήσουν αμέσως οι θεσμοί που οργανώθηκαν μετά την πτώση της Βαγδάτης. Και αυτό οφείλεται κυρίως στην πρόθεση για σύντομη παραμονή και στον όσο το δυνατόν γρηγορότερο εκδημοκρατισμό του Ιράκ, χωρίς να λάβουν υπόψη τους τις επικρατούσες συνθήκες. Η διεξαγωγή εκλογών και ο γρήγορος εκδημοκρατισμός του Ιράκ είχαν ως αποτέλεσμα την ένταση των

¹⁶¹ Chiyuki Aoi, *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era*, Contemporary Security Studies, σελ. 122

¹⁶² Ibid, σελ. 156

¹⁶³ David Malone, *International Struggle over Iraq: Politics of UN Security Council, 1980-2005*, United Kingdom Oxford University Press, September 2006, σελ. 194

¹⁶⁴ Thomas M. Franck, «The Role of International Law and the UN After Iraq», *Proceedings of the 106th Annual Meeting*, American Society of International Law, Vol. 98 (March 31-April 3, 2004), σελ. 266-269

σχέσεων ανάμεσα στις εθνοτικές ομάδες που διαβιούσαν στο έδαφός του.¹⁶⁵ Έτσι, η αδυναμία σχηματισμού μιας κεντρικής κυβέρνησης εξαιτίας της ταχύτητας με την οποία προσπαθούσαν οι Ηνωμένες Πολιτείες να οργανώσουν το μεταπολεμικό Ιράκ επιδείνωσε τις σχέσεις μεταξύ των ομάδων, οι οποίες αντιδρούσαν στην παρουσία των ξένων δυνάμεων στο έδαφός τους.

Η προβληματική εμφάνιση των Ηνωμένων Πολιτειών στο Ιράκ, λοιπόν, υποβάθμισε τη νομιμοποίηση της επιχείρησης. Οι αποτυχημένες προσπάθειες για τη σταθερότητα, την πρόληψη και τον εκδημοκρατισμό επιβεβαίωσαν όλους όσους εναντιώνονταν σθεναρά στην έναρξη του πολέμου και συνέβαλαν στην αναθεώρηση της σκέψης των υποστηρικτών αυτής. Η διάψευση, ακόμα, της πιθανότητας εύρεσης όπλων μαζικής καταστροφής απέδειξαν ότι ο προληπτικός πόλεμος ήταν τελικά εκτός από αναποτελεσματικός και άνευ νοήματος. Οι Ηνωμένες Πολιτείες αγνόησαν πολλές διεθνείς συνθήκες και διαπραγματευτικά fora και προχώρησαν σε έναν πόλεμο, που ουσιαστικά στερούνταν νομιμότητας και ήταν ιδιαίτερα δαπανηρός.¹⁶⁶ Ακόμα και η πολιτική του «Ξεσπάσματος» (Surge), η οποία φάνηκε να δίνει μια νέα δυναμική στην τεταμένη κατάσταση, καθώς κατάφερε να περιορίσει σημαντικά τη διαμάχη ανάμεσα στις εθνοτικές ομάδες και να εμπνεύσει ένα αίσθημα αισιοδοξίας στον Ιρακινό λαό και εμπιστοσύνης προς την κυβέρνησή του, είχε πρόσκαιρα αποτελέσματα, καθώς μόνο για ένα μικρό χρονικό διάστημα κατάφερε να μεταστρέψει το κοινό αίσθημα υπέρ της επεμβάσεως. Και αυτή η επιτυχία αποδίδεται στο γεγονός ότι διακρινόταν από στοιχεία νομιμότητας, προσδίδοντας με αυτό τον τρόπο μια πιο ανεκτή βάση δικαιολόγησης για τη συνέχιση του πολέμου. Πάντως, ακόμα και με αυτή την επιτυχία ο αμερικανικός λαός ζητούσε διαρκώς την απόσυρση των στρατευμάτων από την περιοχή. Έτσι, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως όσο αποτελεσματική και εάν είναι μια στρατηγική, δεν μπορεί να έχει μακροπρόθεσμη επιτυχία, εφόσον δεν περιβάλλεται από

¹⁶⁵ Είναι χαρακτηριστικό ότι οι εθνοτικές ομάδες που αποτελούν το λαό του Ιράκ είναι κυρίως Άραβες (70-80%), Κούρδοι (15%-20%), Τουρκομάνοι και Ασσύριοι. Πηγή: *The CIA World Factbook* (www.cia.gov), τελευταία επίσκεψη 10 Οκτωβρίου 2016

¹⁶⁶ Francis Fukuyama, *Nation-Building: Beyond Afghanistan and Iraq*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 2006, σελ. 173-176

στοιχεία νομιμότητας. Όταν οι Ηνωμένες Πολιτείες ενήργησαν χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Ασφαλείας οι οποίες προσπάθειες κατέληξαν σε παταγώδη αποτυχία. Όταν, όμως, αναθεώρησαν τη στρατηγική τους και θέλησαν να ακολουθήσουν μια πολιτική, η οποία θα περιβάλλεται το χαρακτήρα νομιμοποίησης τότε τα αποτελέσματα ήταν ικανοποιητικά, αν και στην ατελή μορφή τους.

Η εμπλοκή των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ ήταν, όπως είδαμε, επιχειρήσεις στο πλαίσιο του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, όπως αυτός διακηρύχθηκε και υποστηρίχθηκε από τον Πρόεδρο Τζορτζ Μπους το νεότερο ύστερα από τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001. Ο αγώνας, όμως, κατά της τρομοκρατίας δεν σταματά με τη λήξη της θητείας του, καθώς συνεχίζεται από το διάδοχό του στον προεδρικό θώκο, Μπαράκ Ομπάμα. Ο τελευταίος εκλέγεται Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών στις εκλογές της 4^{ης} Νοεμβρίου 2008 και αναλαμβάνει τα καθήκοντά του στις 20 Ιανουαρίου 2009. Ο νέος Πρόεδρος φέρει το βάρος να επιλέξει ανάμεσα στο δίλημμα να συνεχίσει την πορεία του Τζορτζ Μπους όσον αφορά στην εξωτερική πολιτική ή να ακολουθήσει τη δική του πορεία. Αυτό ακριβώς το ζήτημα εξετάζεται στην ενότητα που ακολουθεί.

2.3 Η εξωτερική πολιτική του Προέδρου Μπαράκ Ομπάμα.

Κατά τη διαδοχή στο προεδρικό αξίωμα από το Μπαράκ Ομπάμα οι Ηνωμένες Πολιτείες συνεχίζουν να βιώνουν τις συνέπειες από τις τρομοκρατικές επιθέσεις στη Νέα Υόρκη και την Ουάσινγκτον και να συνεχίζουν τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, έναν αγώνα που είχε ξεκινήσει ως πρόεδρος ο Τζορτζ Μπους ο νεότερος. Ουσιαστικά, υιοθέτησε δύο πολέμους - του Αφγανιστάν και του Ιράκ – τους οποίους είχε την υποχρέωση να τερματίσει.¹⁶⁷ Όταν ανέλαβε την προεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών ο Μπαράκ Ομπάμα η χώρα βρισκόταν σε πόλεμο με το Αφγανιστάν για επτά χρόνια και με το Ιράκ για πέντε.¹⁶⁸ Ήδη από τα πρώτα χρόνια της εκλογής του ο νέος πρόεδρος διαβεβαίωσε τον αμερικανικό λαό ότι έχει την πρόθεση

¹⁶⁷ <http://millercenter.org/president/biography/obama-foreign-affairs> τελευταία επίσκεψη:25

Οκτωβρίου 2016

¹⁶⁸ <http://usforeignpolicy.about.com/od/introtoforeignpolicy/a/Obamas-Foreign-Policy-Platform.htm> Τελευταία επίσκεψη 4 Νοε 2016

να αναθεωρήσει τον «Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας», με σκοπό να την κάνει πιο επικεντρωμένη και αποτελεσματική. Ο Μπαράκ Ομπάμα κατά την προεκλογική του εκστρατεία παρουσίασε τον εαυτό του ως «αντίδοτο» στην πολιτική του προκατόχου του.¹⁶⁹ Και αυτό γιατί επιθυμούσε πάση θυσία να διαφοροποιήσει τον εαυτό του από την αμφισβήτηση των Αμερικανικών αξιών, στην οποία είχε προβεί ο πρόεδρος Μπους και οποίος είχε θέσει λανθασμένα διλήμματα, όπως ελευθερία ή ασφάλεια, ασφάλεια ή ιδανικά.¹⁷⁰ Στόχος του ήταν να δώσει την ίδια βαρύτητα στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας με άλλα ιδιαίτερος σημαντικά ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, όπως ο αφοπλισμός των κρατών από πυρηνικά όπλα και η αποφυγή εξάπλωσής τους. Έτσι, θέλησε να κάνει μερικές στρατηγικές αλλαγές, όπως να μειώσει τη δέσμευση στο Ιράκ (ουσιαστικά επιδίωκε την πλήρη αποδέσμευση από έναν όχι και τόσο δημοφιλή πόλεμο) και αντίστοιχα να αυξήσει το σύνδεσμο με το Αφγανιστάν και το Πακιστάν, καθώς σε αυτά τα σημεία υποστήριζε ο ίδιος πως διεξάγεται πραγματικά ο πόλεμος. Για τον πρόεδρο Ομπάμα ο πόλεμος στο Ιράκ δεν έπρεπε ποτέ να έχει ξεκινήσει και ποτέ δεν έδωσε τη συγκατάθεσή του στο Κογκρέσο για την έναρξή του. Θεωρούσε πως ο Σαντάμ Χουσεΐν και ούτε μπορούσε να αποτελέσει έναν πραγματικό κίνδυνο και πως η εν λόγω επιχείρηση όχι μόνο δεν προσέφερε πολλά, αλλά αποπροσανατόλιζε τις Ηνωμένες Πολιτείες από τον πραγματικό τους στόχο, που ήταν το Αφγανιστάν.¹⁷¹ Για τους λόγους αυτούς ανακοίνωσε ότι πρόθεσή του ήταν να απομακρυνθούν τα αμερικανικά στρατεύματα και να τερματιστούν οι εχθροπραξίες στην περιοχή μέχρι το τέλος του 2011, γεγονός που έγινε και πραγματικότητα καθώς η αποχώρηση των στρατευμάτων από την περιοχή ολοκληρώθηκε τα Χριστούγεννα του 2011.¹⁷²

¹⁶⁹ Michelle Bentley and Jack Holland, *Obama's Foreign Policy, Ending the War on Terror*, London and New York, Routledge, 2014, σελ. 18

¹⁷⁰ Ibid, σελ.126

¹⁷¹ Από την ομιλία του Προέδρου Μπαράκ Ομπάμα το 2007 στο DePaul University του Σικάγο στις 2 Οκτωβρίου 2007. Το πλήρες κείμενο στην ιστοσελίδα <http://www.cfr.org/elections/barack-obamas-foreign-policy-speech/p14356>, Τελευταία επίσκεψη 31 Σεπτεμβρίου 2016

¹⁷² <http://usforeignpolicy.about.com/od/introtoforeignpolicy/a/Obamas-Foreign-Policy-Platform.htm> Τελευταία επίσκεψη 4 Νοε 2016

2.3.1. Ο Μπαράκ Ομπάμα στο Αφγανιστάν και το Πακιστάν

Μαζί με μια οικονομία, που βρισκόταν σε ύφεση, ο πρόεδρος Ομπάμα με την εκλογή του έπρεπε να δώσει μια λύση και στο μέτωπο του Αφγανιστάν. Ενώ βρισκόταν πολύ κοντά να τερματίσει την εμπλοκή των αμερικανικών στρατευμάτων στο Ιράκ, σε έναν πόλεμο που τον θεωρούσε ως εσφλμένη στρατηγική κίνηση,¹⁷³ δεν ήταν εύκολο για εκείνον να δώσει ένα τέλος στον πόλεμο του Αφγανιστάν. Βασική επιδίωξή του υπήρξε η αποδυνάμωση και η νίκη κατά του δικτύου της Αλ Κάιντα στο Αφγανιστάν και το Πακιστάν και η οριστική απομάκρυνση του κινδύνου να πραγματοποιηθεί οποιαδήποτε επίθεση κατά των Ηνωμένων Πολιτειών και των συμμάχων τους.¹⁷⁴ Έχοντας υπάρξει επί σειρά ετών πολέμιος των αποφάσεων του προέδρου Μπους όσον αφορά στη στρατηγική που ακολούθησε ο τελευταίος, ο Ομπάμα κατά την προεκλογική του προσπάθεια πριν τις εκλογές του Νοεμβρίου του 2008 υποσχέθηκε τον επαναπατρισμό των αμερικανικών στρατευμάτων το συντομότερο δυνατόν. Ένα μήνα σχεδόν μετά την επίσημη ανάληψη των καθηκόντων του, το Φεβρουάριο του 2009 ανακοίνωσε τη μείωση της δύναμης στην περιοχή από 160.000 σε 50,000 στρατιώτες μέχρι την οριστική και ομαλή απόσυρσή τους, η οποία προγραμματιζόταν να έχει ολοκληρωθεί μέχρι το 2014. Η στρατηγική του Ομπάμα οργανώθηκε γύρω από έναν κεντρικό άξονα, αυτόν της αύξησης της εξάρτησης του Αφγανιστάν και του Πακιστάν από τις Ηνωμένες Πολιτείες και την αποσόβηση του κινδύνου να αποτελέσει το Αφγανιστάν έδαφος πρόσφορο για την ανασυγκρότηση και την οργάνωση της δράσης του καθεστώτος των Ταλιμπάν.¹⁷⁵ Με τον τρόπο αυτό παρουσίασε τη συνέχιση της εμπλοκής στο Αφγανιστάν ως μιας ζωτικής σημασίας δέσμευση για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Παρά τη φανερό εναντίωσή του ως προς κάποια σημεία της πολιτικής Μπους, ο πρόεδρος Ομπάμα υποστήριξε και συνέχισε αυτό που είχε ξεκινήσει ο προηγούμενος πρόεδρος: την προστασία και ενίσχυση των εθνικών συμφερόντων και της εθνικής

¹⁷³ Bob Woodward, *Obama's Wars*, New York, Simon & Schuster, 2010,σελ. 17

¹⁷⁴ Rathnam Indutry, «The Obama Administration's Strategy in Afghanistan», *International Journal on World Peace*, Vol.XXVIII, No 3, September 2011, σελ. 16.

¹⁷⁵ Bob Woodward, *Obama's Wars*, New York, Simon & Schuster, 2010, σελ.22

ασφάλειας, ακόμα και εάν ήταν απαραίτητη η χρήση βίας.¹⁷⁶ Και προκειμένου να επιτύχει τους επιδιωκόμενους στόχους πριν τον οριστικό τερματισμό της εμπλοκής στο Αφγανιστάν ο πρόεδρος Ομπάμα υιοθέτησε μια σειρά από πολιτικές: χρησιμοποίησε και αυτός την πολιτική του «Ξεσπάσματος», όπως και ο προκάτοχός του ενισχύοντας της ήδη υπάρχουσες δυνάμεις με 30.000 ακόμα στρατιώτες, χρησιμοποίησε τη διπλωματική οδό, προσπαθώντας να έρθει σε διαπραγματεύσεις με τους Ταλιμπάν (μια τακτική, η οποία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως παρακινδυνευμένη, εάν λάβουμε υπόψη μας ότι η γραμμή μεταξύ προσέγγισης των δύο πλευρών και προσβολής της μιας από την άλλη είναι πολύ λεπτή), ενώ ακόμα προκήρυξε το κλείσιμο της Βάσης Γκουαντάναμο¹⁷⁷ ως στρατοπέδου συγκέντρωσης για τρομοκράτες.¹⁷⁸

Έτσι, με γνώμονα τους παραπάνω στόχους ξεκίνησε η δραστηριότητα του προέδρου Μπαράκ Ομπάμα στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Ένας από τους στόχους του ήταν να ανακαλύψει το κρυψόφυγο του Οσάμα Μπιν Λάντεν και να τον εξοντώσει, κάτι που δεν κατάφερε να πραγματοποιήσει ο προκάτοχός του.¹⁷⁹ Κατά την έναρξη της θητείας του ανακοίνωσε στο Κογκρέσο την επιθυμία του να αποστείλει στο Αφγανιστάν επιπρόσθετες αμερικανικές δυνάμεις.¹⁸⁰ Αν και ένα μικρό ποσοστό εξέφρασε τις αμφιβολίες του για την πολιτική που επιθυμούσε να ακολουθήσει ο νεοεκλεγμένος πρόεδρος, ο πρόεδρος Ομπάμα κατάφερε να αποσπάσει την επιθυμητή συγκατάθεση του Κογκρέσου, στηριζόμενος μάλιστα στην εξουσιοδότηση που είχε παραχωρήσει το ίδιο το Κογκρέσο προς τον εκάστοτε Πρόεδρο στις 15 Σεπτεμβρίου 2001 για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Έτσι, η αρχική ενίσχυση των στρατευμάτων θα περιελάμβανε την αποστολή 17.000 στρατιωτών, ενώ κατά τη δεύτερη θα κατεύφθαναν στο Αφγανιστάν 30.000 στρατιώτες καθώς και 7.000 ακόμα

¹⁷⁶ Michelle Bentley and Jack Holland, *Obama's Foreign Policy, Ending the War on Terror*, London and New York, Routledge, 2014, σελ. 126

¹⁷⁷ Rodney P. Carlisle, *Iraq War*, New York, Facts On File, 2007, σελ. 49

¹⁷⁸ Ibid, σελ. 17-45

¹⁷⁹ <http://usforeignpolicy.about.com/od/introtoforeignpolicy/a/Obamas-Foreign-Policy-Platform.htm> Τελευταία επίσκεψη 31 Οκτ 2016

¹⁸⁰ Helen Cooper, «Obama Weighs Adding Troops in Afghanistan», *The New York Times*, February 11, 2009

στρατιώτες από χώρες που συμμετείχαν στο NATO και τα Ηνωμένα Έθνη.¹⁸¹ Η ενίσχυση αυτή είχε ως σκοπό τα στρατεύματα να ενεργήσουν προς τις εξής κατευθύνσεις: να αρνηθούν την ύπαρξη ενός ασφαλούς καταφυγίου για την Αλ Κάιντα, να αποτρέψουν το καθεστώς των Ταλιμπάν από κάθε προσπάθεια να ανατρέψουν την κυβέρνηση της χώρας και τέλος να ενισχύσουν τις τοπικές δυνάμεις ασφαλείας ώστε να μπορούν μόνες τους να αναλάβουν τη ευθύνη για τη διαφύλαξη της ευταξίας.¹⁸²

Η στρατηγική που ανέπτυξε ο πρόεδρος Ομπάμα, ωστόσο, δεν περιορίζεται απλά στη αποστολή έμψυχου δυναμικού στο έδαφος του Αφγανιστάν. Μια διαφορετική στρατηγική εγκαινιάστηκε κατά τα χρόνια τη προεδρίας του, η στρατηγική των μη επανδρωμένων επιθέσεων, η οποία χρησιμοποιήθηκε κυρίως εναντίον του Πακιστάν.¹⁸³ Επρόκειτο για μια μορφή στρατηγικής, η οποία προκάλεσε μεγάλη συζήτηση σχετικά με τη νομιμότητα χρήσης της και το κατά πόσο καλύπτεται από τη νομιμοποίηση του Κογκρέσου προς τον πρόεδρο για τη χρήση οποιουδήποτε μέσου εναντίον των τρομοκρατικών επιθέσεων.¹⁸⁴ Η στρατηγική των μη επανδρωμένων επιθέσεων είχε ξεκινήσει ήδη επί προεδρίας Μπους και έλαβε μεγαλύτερες διαστάσεις κατά την προεδρία Ομπάμα. Μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα η κυβέρνηση Ομπάμα είχε διαμορφώσει ένα εκτεταμένο σύστημα χρήσης μη επανδρωμένων επιθέσεων προκειμένου να πραγματοποιήσει στοχευμένη εξόντωση ύποπτων τρομοκρατών και διακριτική επιτήρηση άλλων αντιπάλων.¹⁸⁵

Οι πρώτες επεμβάσεις ξεκίνησαν με την επίθεση στην πόλη Marjah του Αφγανιστάν, με την οποία ουσιαστικά εγκαινιάζονται οι επιθέσεις κατά των προπυργίων των Ταλιμπάν κατά τα χρόνια της διακυβέρνησης του πρόδρου

¹⁸¹ Ryan C. Hendrickson, «Afghanistan, Drone Warfare, and the Kill List», στο βιβλίο *Obama at War*, University Press of Kentucky, 2015, σελ. 26-29

¹⁸² <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-a-new-strategy-afghanistan-and-pakistan>: Τελευταία επίσκεψη 28 Οκτ. 2016

¹⁸³ Karen DeYoung and Joby Warrick, « Drone Attacks Inside Pakistan Will Continue, CIA Chief Says; Panetta Calls Strikes 'Successful' at Disrupting Insurgents», *The Washington Post*, February 26, 2009

¹⁸⁴ Ryan C. Hendrickson, «Afghanistan, Drone Warfare, and the Kill List», στο βιβλίο *Obama at War*, University Press of Kentucky, 2015, σελ 29-32

¹⁸⁵ Creg Miller, «Under Obama, an emerging global apparatus for drone killing», *The Washington Post*, December 27, 2011

Ομπάμα (η επίθεση αυτή ήταν γνωστή με την ονομασία «Moshtarek Operation»). Μια συντονισμένη δύναμη αποτελούμενη από αφγανικές, βρετανικές και κυρίως αμερικανικές δυνάμεις πραγματοποίησαν χερσαίες και εναέρια επιθέσεις. Μέχρι το Φεβρουάριο του 2010 το μεγαλύτερο μέρος της δύναμης των Ταλιμπάν είχε απομακρυνθεί και η αντίσταση αυτών δεν ήταν ιδιαίτερα δυναμική.¹⁸⁶ Όμως, παρά την αρχική επιτυχία και το γεγονός πως η επίθεση αυτή αποτέλεσε τον προπομπό για μελλοντικές επιχειρήσεις εναντίον των Ταλιμπάν, εν τούτοις οι τελευταίοι κατάφεραν να επιστρέψουν στην περιοχή και ξεκίνησαν τις βομβιστικές επιθέσεις και τις επιθέσεις αυτοκτονίας, σπέρνοντας τον πανικό. Είναι χαρακτηριστικό ότι ήδη κατά το πρώτο εξάμηνο του 2010 οι επιθέσεις αυτοκτονίας αυξήθηκαν δραματικά και ήταν περισσότερο σφοδρές από τα προηγούμενα χρόνια.¹⁸⁷ Το γεγονός αυτό άρχισε να μεταστρέφει τον Αφγανικό λαό εναντίον των δυνάμεων υποστήριξης, θεωρώντας πως οι θάνατοι που σημειώθηκαν ήταν ουσιαστικά αποτέλεσμα της ανάμειξης των αμερικανικών δυνάμεων.

Η δράση των αμερικανικών δυνάμεων δεν στάματησε με την παραπάνω επιχείρηση, αλλά επεκτάθηκε και στη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη του Αφγανιστάν, το Κανταχάρ. Επρόκειτο για μια επιχείρηση η οποία συνδύαζε στρατιωτικά και πολιτικά μέσα προκειμένου να καταστραφεί κάθε βάση των Ταλιμπάν και να κατευνάσουν την ορμή τους πριν καταστεί αναγκαίο να παρέμβουν οι συμμαχικές δυνάμεις.¹⁸⁸ Περί τα μέσα Οκτωβρίου του 2010 οι αμερικανικές δυνάμεις σε συνδυασμό με τις αφγανικές είχαν καταφέρει να περιορίσουν αρκετά τη δραστηριότητα των Ταλιμπάν στο μεγαλύτερο μέρος της πόλης, προκαλώντας έντονη ανησυχία για τη βιωσιμότητα του καθεστώτος και σε ηγετικό επίπεδο. Οι επιτυχίες από την επίθεση σε συνδυασμό με τον πολιτικό-στρατιωτικό χαρακτήρα της επέμβασης, βοήθησαν σημαντικά στη μεταστροφή της κοινής γνώμης, η

¹⁸⁶ Rathnam Indurthy, «The Obama Administration's Strategy in Afghanistan», *International Journal on World Peace*, Professors World Peace Academy, Vol. 28, No. 3, September 2011, σελ. 17-20

¹⁸⁷ http://www.longwarjournal.org/archives/2010/02/assault_on_taliban_s.php Τελευταία ημέρα επίσκεψης 29 Οκτ. 2016

¹⁸⁸ Rathnam Indurthy, «The Obama Administration's Strategy in Afghanistan», *International Journal on World Peace*, Professors World Peace Academy, Vol. 28, No. 3, Σεπτέμβριος 2011, σελ 20-24

οποία ήδη από τη διακυβέρνηση Μπους άρχιζε να αμφισβητεί τη χρησιμότητα της επέμβασης στο Αφγανιστάν. Πέρα από τις εχθροπραξίες, οι αμερικανικές δυνάμεις προσπάθησαν να προσεγγίσουν την τοπική κυβέρνηση και να επιτύχουν μια συμβιβαστική λύση μέσω της διπλωματικής οδού. Έτσι, μαζί με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις η κυβέρνηση Ομπάμα μαζί με τους ομολόγους τους εκ μέρους του NATO υιοθέτησαν μια πολιτική προσέγγισης με το καθεστώς των Ταλιμπάν. Αν και οι συζητήσεις ήταν πρώιμες, χωρίς ιδιαίτερη οργάνωση, περιεχόμενο αυτών ήταν η εξασφάλιση της ασφαλούς διέλευσης των ηγετικών μορφών από και προς την Καμπούλ και τα προάστια αυτής.¹⁸⁹

Η στρατηγική της καταπολέμησης των εξεγέρσεων επεκτάθηκε και στο Πακιστάν, καθώς έπρεπε να καταπολεμηθούν οι τρομοκρατικές ομάδες που είχαν καταφύγει στην περιοχή ύστερα από τις επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν. Και στην περίπτωση του Πακιστάν βασικός στόχος ήταν ο εκδημοκρατισμός της χώρας και η επίτευξη της σταθερότητας.¹⁹⁰ Έτσι, οι βασικές κατευθύνσεις της πολιτικής Ομπάμα στο Πακιστάν ήταν οι εξής: η ενδυνάμωση της πολιτικής εξουσίας με σκοπό τον έλεγχο του στρατού του Πακιστάν και η ενδυνάμωση του ελέγχου των Ηνωμένων Πολιτειών στην περιοχή.¹⁹¹ Η πολιτική αυτή είχε ως στόχο να χτίσει γερά θεμέλια και να επαναπροσδιορίσει τις σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες. Η βελτίωση αυτή κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, καθώς το Πακιστάν θα μπορέσει εύκολα να επηρεάσει τη δράση των Ταλιμπάν εξαιτίας των ισχυρών πολιτισμικών δεσμών που ένωναν τη χώρα με το καθεστώς. Έτσι, για την επίτευξη των στόχων αυτών η κυβέρνηση Ομπάμα ανέπτυξε τρεις στρατηγικές: την αποκατάσταση της ισορροπίας ανάμεσα στην πολιτική και στρατιωτική εξουσία, την αποδυνάμωση του δικτύου τρομοκρατίας μέσα από τη δημιουργία μηχανισμών συλλογής πληροφοριών και τέλος τη χρήση των μη επανδρωμένων επιθέσεων στην εξαιρετική περίπτωση που οι δύο προηγούμενες στρατηγικές δεν είχαν ιδιαίτερα σημαντικά αποτελέσματα. Σκοπός της στρατηγικής αυτής ήταν να

¹⁸⁹ Michelle Bentley and Jack Holland, *Obama's Foreign Policy, Ending the War on Terror*, London and New York, Routledge, 2014, σελ.36-38

¹⁹⁰ Rathnam Indurthy, «The Obama Administration's Strategy in Afghanistan», *International Journal on World Peace, Professors World Peace Academy*, Vol. 28, No. 3, Σεπτέμβριος 2011, σελ. 38-42

¹⁹¹Michelle Bentley and Jack Holland, *Obama's Foreign Policy, Ending the War on Terror*, London and New York, Routledge, 2014, σελ. 142-147

ξεπεραστεί το κλίμα δυσπιστίας, το οποίο είχε αναπτυχθεί πριν ακόμα την προεδρία Μπους.¹⁹²

Στο πλαίσιο των επιχειρήσεων αυτών ένα γεγονός ιδιαίτερα αυξημένης βαρύτητας λαμβάνει χώρα: το Μάιο του 2011 ο Οσάμα Μπιν Λάντεν θανατώνεται από τα πυρά των συμμαχικών δυνάμεων και το δίκτυο της Αλ Κάιντα χάνει τον αρχηγό της. Υπό το πρίσμα των εξελίξεων αυτών ουσιαστικά εγκαινιάζεται μια νέα εποχή, κατά την οποία φαινόταν πως ο Πρόεδρος Ομπάμα θα έκανε πραγματικότητα τη βασικά προεκλογική του υπόσχεση: τη σταδιακή αποχώρηση των στρατευμάτων. Ωστόσο, οι εχθροπραξίες συνεχίζονταν και νέα ερωτήματα ανέκυπταν, όπως το εάν θα ήταν δυνατό να διατηρηθεί η ευταξία και να επιτευχθεί η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, εάν επαναπατρίζονταν τα αμερικανικά στρατεύματα. Έχοντας στο μυαλό του την υφιστάμενη κατάσταση στο Αφγανιστάν, ο Ομπάμα σχεδίασε μια σταδιακή αποχώρηση των στρατευμάτων σε συνδυασμό με την παραμονή ενός μέρους ως βοήθειας προκειμένου για τη διευθέτηση μιας σειράς ζητημάτων και κυρίως την ανάπτυξη της εμπιστοσύνης ανάμεσα στον αφγανικό λαό και την κυβέρνηση του, όπως επίσης και για την ομαλή μετάβαση σε ένα καθεστώς όπου μόνες τους οι εγχώριες δυνάμεις θα εξασφάλιζαν την ισορροπία και θα κατάφερναν να εξαλείψουν κάθε μορφής τρομοκρατική ενέργεια, που θα διασάλευε την ηρεμία της χώρας, αλλά και την διεθνή ειρήνη.¹⁹³ Έτσι, αποφάσισε τη σταδιακή αποχώρηση των στρατευμάτων μέσα στα επόμενα χρόνια, διαδικασία που είχε ως χρονικό ορίζοντα το 2014.¹⁹⁴ Τα στρατεύματα που θα παρέμεναν στην περιοχή θα είχαν ως βασικό τους στόχο την εκπαίδευση και την υποστήριξη του Αφγανικού στρατού και θα επικεντρώνονταν στην οριστική καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Εξάλλου, αποτελούσε εθνικό ενδιαφέρον η σταθεροποίηση της κατάστασης στην περιοχή δεδομένου της υλικής υποστήριξης και του ανθρώπινου δυναμικού που είχαν διαθέσει οι Ηνωμένες Πολιτείες.

¹⁹² Ibid, σελ. 152-154

¹⁹³ Chiyuki Aoi, *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era*, Contemporary Security Studies, σελ 175-176

¹⁹⁴ Michelle Bentley and Jack Holland, *Obama's Foreign Policy, Ending the War on Terror*, London and New York, Routledge, 2014, σελ.155

2.3.2. Κριτική προσέγγιση της στρατηγικής Ομπάμα

Η στρατηγική του προέδρου Ομπάμα όσον αφορά στην εξωτερική πολιτική είχε ως σημείο αναφοράς τον «Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας» με μια διαφορετική προσέγγιση από αυτή του προκατόχου του στο αξίωμα Τζόρτζ Μπους του Νεότερου. Για τον Ομπάμα η απειλή της τρομοκρατίας και τα αποτελέσματα αυτής είναι προσωπικά, με την έννοια ότι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας αποτελεί εθνικό συμφέρον και το χάος βρίσκεται πυλών.¹⁹⁵ Ουσιαστικά, ασπαζόταν τις απόψεις του προέδρου Μπους ως προς το χαρακτήρα της απειλής, αλλά θεωρούσε πως το επίκεντρο αυτής της απειλής ήταν το Αφγανιστάν και το Πακιστάν και όχι το Ιράκ, στο οποίο έδωσε μεγάλη βαρύτητα ο Τζορτζ Μπους. Έτσι, θεώρησε τον πόλεμο στο Ιράκ ότι ήταν μια επιχείρηση, που δεν έπρεπε ποτέ να είχε πραγματοποιηθεί και ουσιαστικά επρόκειτο για μια εμπλοκή, που αποπροσανατόλιζε τις Ηνωμένες Πολιτείες από τον πραγματικό στόχο.¹⁹⁶ Ο πόλεμος στο Αφγανιστάν ήταν ένας πόλεμος που δεν ξεκίνησε ο ίδιος, αλλά αποφάσισε να τον υποστηρίξει. Μάλιστα, ήταν καθοριστικής σημασίας, αν λάβουμε υπόψη μας ότι ουσιαστικά έθεσε τις βάσεις για τη διαμόρφωση των σχέσεων ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες και στο μη δυτικό κόσμο. Προσεγγίζοντας την πολιτική του μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι ο πρόεδρος Ομπάμα είχε τις προϋποθέσεις για την ορθή προσέγγιση του ζητήματος (πολλά στρατεύματα και μια διαμπρφωμένη πολιτική καταστολής των εξεγερσέων), αλλά δεν έδωσε ποτέ το χρόνο και την ευκαιρία να αναπτυχθούν ορθά οι δυνατότητες αυτές. Η πολιτική του προέδρου ήταν καθορισμένη και κεντρικός της στόχος ήταν να αποτρέψει την αναζοπύρωση κάθε τρομοκρατικής ενέργειας.¹⁹⁷

Παρά την αναδιαμόρφωση της Εθνικής Στρατηγικής Ασφάλειας, όπως αυτή ανακοινώθηκε τον Απρίλιο του 2009, τα πρώτα της αποτελέσματα δεν ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά: οι εξεγέρσεις αυξήθηκαν σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, οι απώλειες αμερικανικών στρατευμάτων ήταν αρκετά

¹⁹⁵ Barack Obama *The Audacity Of Home, Thoughts of Reclaiming the American Dream*, New York, 2006, Crown Publishers, σελ. 170

¹⁹⁶ Ryan Hendrickson, *Obama at War, Congress and the Imperial Presidency*, United States of America, University Press of Kentucky, 2015, σελ. 28

¹⁹⁷ National Security Strategy, The White House, United States of America, Σεπτέμβριος 22,2009

σημαντικές, ενώ δεν πρέπει να παραβλέψουμε και το κλίμα έλλειψης εμπιστοσύνης ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες, το Αφγανιστάν και το Πακιστάν. Παρατηρούμε πως η πολιτική του προέδρου Μπους οδήγησε προς μια κατεύθυνση στοχοποίησης του ισλαμικού στοιχείου, γεγονός που οδήγησε στην αρνητική εικόνα των Ηνωμένων Πολιτειών προς τον υπόλοιπο κόσμο και τη μη επίτευξη των στόχων που είχαν τεθεί με τη Στρατηγική Ασφαλείας.¹⁹⁸ Όλα αυτά τα γεγονότα είναι φυσικό να δημιουργήσουν ένα αίσθημα απαισιοδοξίας στον αμερικανικό λαό.¹⁹⁹ Ο τρόπος που χειρίστηκε την τεταμένη κατάσταση τον οδήγησε σε τρία στρατηγικά λάθη. Κατ'αρχάς βρέθηκε αντιμέτωπος με το δίλημμα εάν η επιχείρηση που κληρονόμησε από τον Τζόρτζ Μπους έπρεπε να λάβει το χαρακτήρα μιας στοχευμένης εμπλοκής με σκοπό την εξόντωση της Αλ Κάιντα ή το χαρακτήρα μιας ευρύτερης επιχείρησης, με σκοπό να νικήσει το καθεστώς των Ταλιμπάν και παράλληλα να επιδιώξει τη βελτίωση της Αφγανικής κυβέρνησης. Στην ουσία δεν συντάχθηκε με καμία από τις δύο εναλλακτικές και η συμπεριφορά αυτή τον οδήγησε στο να αρχίσει ουσιαστικά να αμφισβητεί τη χρησιμότητα και την αναγκαιότητα του πολέμου, ουσιαστικά για το κατά πόσο είναι εφικτή η ολοκλήρωση του πολέμου στα χρονικά πλαίσια που ο ίδιος είχε θέσει.²⁰⁰ Οι σκέψεις αυτές ήταν φυσικό να τον απομακρύνουν από το στόχο για τη στήριξη μιας σύννομης και σταθερής κυβέρνησης, κάτι , το οποίο αποτελεί το δεύτερο στρατηγικό του λάθος. Με το να ενισχύει τα στρατεύματα χωρίς να προσφέρει ουσιαστική πολιτική βοήθεια, ο Ομπάμα εγκατέλειψε κάθε όραμα για τη δημιουργία ενός πολιτικά υγιούς κράτους και έκανε ακόμα δυσκολότερη την πιθανότητα αποδέσμευσης από την εμπλοκή στο Αφγανιστάν. Η κίνηση, όμως, που έπαιξε ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του πολέμου ήταν η ανακοίνωση του χρονοδιαγράμματος της απόσυρσης των στρατευμάτων από το Αφγανιστάν, χωρίς να προσδιορίσει με ακρίβεια την ολοκλήρωσή της. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε το τρίτο στρατηγικό λάθος, εάν λάβουμε υπόψη μας ότι ουσιαστικά δίχασε την κοινή γνώμη ανάμεσα στην ενίσχυση και την

¹⁹⁸ Κωνσταντίνος Πάτελος, *Το σύγχρονο Ισλάμ: Η συνάντηση με τη Δύση*, Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2006, σελ. 444-445

¹⁹⁹ <http://www.gallup.com/poll/116233/Afghanistan.aspx> Τελευταία επίσκεψη 31 Οκτ.2016

²⁰⁰ David E. Sanger, *Confront and Conceal, Obama's Secret Wars and Surprising Use of American Power*, United States of America, Crown Publishers, 2012,σελ. 29-33

απόσυρση των στρατευμάτων από την περιοχή.²⁰¹ Αντίδοτο προσωρινό σε αυτή την κατάσταση αποτέλεσε η πραγμάτωση της ενίσχυσης των αμερικανικών στρατευμάτων το 2012 και το 2013, διάστημα κατά το οποίο σημειώθηκε μείωση των εχθροπραξιών και των επιθεσεων αυτοκτονίας. Δυστυχώς, όμως, η επιμονή του Ομπάμα να αποσύρει τα στρατεύματα με βάση το χρονοδιάγραμμα που είχε θέσει σε συνδυασμό με τα άλλα δύο στρατηγικά του ατοπήματα υποβάθμισαν τις επιτυχίες των προηγούμενων ετών. Η επιστροφή των στρατευμάτων ξεκίνησε το 2013, αφήνοντας πίσω ένα τεράστιο κενό και προκαλώντας αδυναμία στις τοπικές δυνάμεις να αναλάβουν τη διακυβέρνηση χωρίς την απαιτούμενη εκπαίδευση από τα αμερικανικά στρατεύματα.²⁰²

Το μεγαλύτερο μέρος της εξωτερικής πολιτικής του Προέδρου Ομπάμα έχει συνδεθεί με την αποχώρηση ή μη των στρατευμάτων από το Αφγανιστάν. Μάλιστα, είχε τα αντίθετα από τα επιθυμητά αποτελέσματα, καθώς υποβάθμισε τις συνέπειες από την ενίσχυση των στρατευμάτων και ενθάρρυνε το καθεστώς των Ταλιμπάν για αναδιοργάνωση και δράση. Η παραπάνω διαπίστωση είναι ιδιαίτερα λυπηρή, εάν λάβουμε υπόψη ότι ο πόλεμος στο Αφγανιστάν και οι επόμενες ημέρες έχουν μακροχρόνια αποτελέσματα για τις ίδιες τις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά και για την παγκόσμια κοινότητα. Κυρίως, όμως, τα αποτελέσματα της πολιτικής που ακολούθησε ο Ομπάμα έχουν αντίκτυπο στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας.²⁰³ Ο πόλεμος στο Αφγανιστάν αποτέλεσε τη μεγαλύτερη επιχείρηση εναντίον αυτής της μορφής πολέμου και εάν δεν επιτευχθεί η σταθερότητα, τότε ίσως να μην καταστή δυνατό να αντιμετωπιστεί στη ρίζα της αυτή η μάστιγα. Η ανάγκη αυτή γίνεται εντονότερη τώρα που αναζοπυρώθηκε ο κίνδυνος από τα αποτυχημένα κράτη και τις τρομοκρατικές ομάδες που βρίσκουν καταφύγιο σε

²⁰¹ Jennifer Agiesta and Jon Cohen, « Poll Shows Most Americans Oppose War in Afghanistan», *The Washington Post*, August 20, 2009

²⁰² Paul D. Miller, «The Long War: Obama's Failed Legacy in Afghanistan», *The American Interest*, Volume 11, No 5, February 15, 2016

²⁰³ Chiyuki Aoi, *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era*, Contemporary Security Studies, 2011, σελ. 212-214

αυτά (χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κατάληψη της Μοσούλης από το Ισλαμικό Κράτος).²⁰⁴

²⁰⁴<http://www.kathimerini.gr/827699/article/epikairothta/kosmos/irak-h-katalhyh-ths-mosoylhs-apo-to-ik-ofeiletai-sthn-anikanothta-politikwn-kai-stratiwtikwn> Τελευταία επίσκεψη 31 Οκτ.2016

ΜΕΡΟΣ Γ'

3. Η άλλη όψη του πολέμου: Η Οικονομία και η Διπλωματία ως όπλα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας.

Έχοντας περιγράψει τη στρατηγική που ακολούθησαν οι Πρόεδροι Μπους και Ομπάμα όσον αφορά στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας με στρατιωτικά μέσα δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε και το γεγονός ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν πολεμούν το μέτωπο της τρομοκρατίας με τη χρήση μόνο συμβατικών πολεμικών μέσων, αλλά αντίθετα προσπαθούν να βγουν νικητές από αυτή τη δοκιμασία χρησιμοποιώντας την οικονομία και τη διπλωματία. Η μακροχρόνια επιτυχία απαιτεί τη χρήση όλων των δυνάμεων που έχει στα χέρια της μια κυβέρνηση: διπλωματία, υπηρεσίες πληροφοριών, μυστικές επιχειρήσεις, οικονομική πολιτική, υποστήριξη προς ξένες χώρες. Πολλές φορές, μάλιστα, τα όπλα της διπλωματίας και της οικονομίας αποδείχθηκαν περισσότερο αποτελεσματικά από τα στρατιωτικά μέσα, αποτρέποντας την οριστική ρήξη ανάμεσα στα αντιμαχόμενα κράτη. Στην ενότητα αυτή θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα αυτά εξυπηρέτησαν τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής και κατά πόσον συνέβαλλαν στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας.

3.1 Τρομοκρατία και διπλωματία

Η έννοια της διπλωματίας έχει λάβει πολλούς και διαφορετικούς προσδιορισμούς και ο ρόλος της στο χώρο των διεθνών σχέσεων έχει αλλάξει με το πέρασμα των χρόνων και τις απαιτήσεις των καιρών.²⁰⁵ Η διπλωματία αντιπροσωπεύει ίσως ένα από τα πιο δυναμικά όπλα στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, το οποίο ξεπερνά τα σύνορα ενός κράτους σε πολλές από τις μορφές που λαμβάνει. Ως ένα παγκόσμιο φαινόμενο, η τρομοκρατία εξαπλώνεται σε όλο τον πλανήτη μέσα από ομάδες και οργανώσεις.²⁰⁶ Έτσι, μόνο μια διπλωματία προσεκτικά και με ακρίβεια οργανωμένη μπορεί να αποτελέσει ένα συνεκτικό ιστό και να οδηγήσει στην αποτροπή

²⁰⁵ Peter Van Ham, «War, Lies, and Videotape: Public Diplomacy and the USA's War on Terrorism», *Security Dialogue*, London, Sage Publications, Vol. 34, No 4, December 2003, σελ. 428-429

²⁰⁶ Haris Pesto, «The Role of Diplomacy in the Fight Against Terrorism», *The Quarterly Journal*, Winter 2010, σελ. 66

τρομοκρατικών ομάδων να επιχειρήσουν χτυπήματα με ιδιαίτερα σημαντικές απώλειες με ειρηνικό τρόπο, τη στιγμή μάλιστα που οι κυβερνήσεις φτάνουν στο αδιέξοδο να διαπραγματευτούν με τους εκπροσώπους των τρομοκρατικών οργανώσεων.²⁰⁷ Σκοπός της διπλωματίας αποτελεί η επιβολή της θέλησης μιας χώρας χρησιμοποιώντας την επίδραση της κουλτούρας, των αξιών και των ιδεών της. Όταν μια χώρα έχει τέτοιο αντίκτυπο ώστε οι υπόλοιπες χώρες να αποδεχτούν τις αξίες που αυτή πρεσβεύει τότε μπορεί να θεωρηθεί ως μια χώρα-οδηγός και να επηρεάσει τις εξελίξεις όπως εκείνη επιθυμεί.²⁰⁸ Η διπλωματία, ωστόσο, έχει και μια άλλη προέκταση: ο ύστατος σκοπός της είναι η παρεμπόδιση της διαξαγωγής ενός πολέμου και η μείωση των εχθροπραξιών όταν δύο ή περισσότερες χώρες βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση. Η διπλωματία, ουσιαστικά, υπάρχει πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη διεξαγωγή ενός πολέμου.²⁰⁹

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι οι κυβερνήσεις των Ηνωμένων Πολιτειών πάντα εστίαζαν τη διπλωματία τους σε κάποιον βαθμό σε συγκεκριμένα ζητήματα. Από τα πρώτα χρόνια της ευρείας λειτουργίας της, η διπλωματία στόχευε στο να προσελκύσει του πληθυσμούς των χωρών της Ευρώπης προκειμένου να επηρεάσει το αποτέλεσμα των δύο Παγκόσμιων Πολέμων. Αργότερα χρησιμοποιήθηκε προς την Ανατολική Ευρώπη και τη Σοβιετική Ένωση για τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου.²¹⁰ Στα χρόνια πριν τις τρομοκρατικές επιθέσεις στη Νέα Υόρκη, την Ουάσινγκτον και την Πενσυλβάνια τόσο το Κογκρέσο, όσο και οι κυβερνήσεις που εναλλάσσονταν στην εξουσία είχαν υποτιμήσει τη σημασία της χρηματοδότησης των διπλωματικών δραστηριοτήτων και πάντα θεωρούνταν ως ένας τομέας λιγότερο σημαντικός από άλλους, ενώ τα χρήματα που δαπανούνταν θα

²⁰⁷ *The Role of Diplomacy and Soft Power in Combatting Terrorism: Concepts, Fighting Methods and Case Studies*, Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, Center for Strategic Research, σελ. 1-3

²⁰⁸ Robert Satloff, *The Battle of Ideas in the War on Terror, Essays on U.S. Public Diplomacy in the Middle East*, United States of America, The Washington Institute for Near East Policy, 2004, σελ. 3-8

²⁰⁹ Chintamani Mahapatra, «Washington's War & Diplomacy in Afghanistan», *Journal of Defense Studies*, 45 Vol 5. No 1. January 2011, σελ. 39

²¹⁰ Susan B. Epstein, «U.S. Public Diplomacy: Background and the 9/11 Commission Recommendations» CRS Report for Congress, Updated February 4, 2005, σελ. 2-4

μπορούσαν να διατεθούν για άλλους σκοπούς.²¹¹ Ωστόσο, οι επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 άλλαξαν τη στάση αυτή και ανέδειξαν την ανάγκη της διεθνούς συνεργασίας για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Έκτοτε, το Κογκρέσο και η εκάστοτε κυβέρνηση προσπαθούν να προσεγγίσουν τον αραβικό κόσμο με σκοπό να αποτρέψουν την τρομοκρατία και να κερδίσουν τη συνεργασία μαζί του, ενώ έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος σε όλους τους τομείς της διπλωματίας, ιδιαίτερα όσον αφορά στη θρησκευτική ανεκτικότητα, τη φυλετική διάκριση, καθώς και το φιλελεύθερο χαρακτήρα των εκλογών, των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της εκπαίδευσης. Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητο να διακρίνουμε την αμυντική διπλωματία (defense diplomacy) από την δημόσια διπλωματία (public diplomacy).

3.1.1. Αμυντική Διπλωματία (defense diplomacy)

Όσον αφορά στην πρώτη μορφή, η αμυντική διπλωματία μπορεί να οριστεί ως μια μορφή διπλωματίας, κατά την οποία βασικός στόχος αποτελεί η παροχή βοήθειας σε δραστηριότητες, οι οποίες πραγματοποιούνται προκειμένου να αποφευχθούν οι εχθροπραξίες, να θεμελιωθεί και να διατηρηθεί η εμπιστοσύνη και να επιτευχθεί η ανάπτυξη υπεύθυνων ένοπλων δυνάμεων, ικανές να συμβάλουν στην πρόληψη και την επίλυση πιθανών πολεμικών συγκρούσεων.²¹² Είναι χαρακτηριστικό πως σε αυτή τη μορφή διπλωματίας δεν γίνεται χρήση συμβατικών πολεμικών δυνάμεων, αλλά μεταχειρίζεται άλλου είδους αμυντική δραστηριότητα, όπως ανταλλαγή προσωπικού, πολιτών και αεροσκαφών, υψηλού βαθμού δεσμεύσεις, συζητήσεις, εκπαίδευση και μη επεκτατικές πολιτικές. Φυσικά, για την επίτευξη των παραπάνω στόχων απαιτείται η συνεργασία ανάμεσα στα διάφορα υπουργεία μιας κυβέρνησης (παραδείγματος χάριν με το Υπουργείο Οικονομικών, το οποίο θα χρηματοδοτεί τις δραστηριότητες που περιγράψαμε) και με τον τρόπο αυτό θα επιτυγχάνεται μια συνολική θεώρηση των ζητημάτων που αποτελούν αντικείμενο της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας.

²¹¹ Peter Van Ham, «War, Lies, and Videotape: Public Diplomacy and the USA's War on Terrorism», *Security Dialogue*, London, Sage Publications, Vol. 34, No 4, December 2003, σελ. 430

²¹² Wolfgang Koerner, «Security Sector Reform: Defense Diplomacy», Library of Parliament, *Parliamentary Information and Research*, May 17, 2006

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εφαρμογή της αμυντικής διπλωματίας κατά την επέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών στο Αφγανιστάν στο πλαίσιο του Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας. Ειδικότερα, η αμυντική διπλωματία των Ηνωμένων Πολιτειών διαμορφώθηκε με σκοπό την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων από την περιοχή χωρίς να υπάρχει κίνδυνος να εμφανιστεί ξανά στην εξουσία το καθεστώς των Ταλιμπάν. Οι επιχειρήσεις των Ηνωμένων Πολιτειών και των συμμάχων τους στο Αφγανιστάν δεν στέφθηκαν από απόλυτη επιτυχία, αλλά ούτε και οι Ταλιμπάν κατάφεραν να εκδιώξουν τις ξένες δυνάμεις από το έδαφός τους. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ήθελαν να εξασφαλίσουν ότι με την αποχώρησή τους δεν υπήρχε καμία περίπτωση να επαναληφθεί ένα τρομοκρατικό χτύπημα αντίστοιχο με αυτό της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001. Το χτύπημα που δέχτηκαν προκάλεσε απώλεια ισορροπίας για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα μέχρι η χώρα να ανασυγκροτηθεί και να απαντήσει σε αυτό. Και όταν το κατάφερε η κυβέρνηση Μπους ανταπέδωσε με μια στρατιωτική επιχείρηση επικουρούμενη από μια καλά οργανωμένη διπλωματία.²¹³ Η πρώτη επιτυχία της διπλωματικής προσπάθειας των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν όταν κατάφεραν να πάρουν με το μέρος τους το Πακιστάν, τη χώρα στην οποία είχαν καταφύγει οι Ταλιμπάν μετά τις πρώτες επιθέσεις στο Αφγανιστάν και η οποία ουσιαστικά ήταν η βάση για τη γέννηση του καθεστώτος των Ταλιμπάν. Η άρνηση των τελευταίων να παραδώσουν τον Οσάμα Μπιν Λάντεν οδήγησε στην επιδείνωση των σχέσεων μεταξύ Ταλιμπάν-Πακιστάν, γεγονός που αποτέλεσε μεγάλη επιτυχία των Ηνωμένων Πολιτειών. Έτσι, μέσω της διπλωματίας οι Ηνωμένες Πολιτείες κατάφεραν να κάνουν το δημιουργό (το καθεστώς του Πακιστάν) και το δημιούργημα (το καθεστώς των Ταλιμπάν) εχθρούς.²¹⁴ Μάλιστα, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι δεν ήταν μια εύκολη επιτυχία η εξασφάλιση της υποστήριξης εκ μέρους του Πακιστάν, καθώς πρόεδρος του Πακιστάν Μουσάραφ δεν ενέδωσε από την αρχή στις προτάσεις των Ηνωμένων Πολιτειών να συνταχθεί μαζί τους και να εξαλείψουν κάθε απειλή των Ταλιμπάν. Μόνο, όταν ο Ινδός πρωθυπουργός ανακοίνωσε την άνευ όρων υποστήριξη της χώρας του στον αγώνα των ΗΠΑ

²¹³ Chintamani Mahapatra, «Washington's War & Diplomacy in Afghanistan», *Journal of Defense Studies*, 45Vol 5. No 1. January 2011, σελ. 39

²¹⁴ Ibid, 39-40

τότε πείστηκε πως η πιο συμφέρουσα λύση για εκείνον και τη χώρα του ήταν να ακολουθήσει το παράδειγμα της Ινδίας.²¹⁵

Σημαντική, ωστόσο, ήταν και η προσπάθεια του προέδρου Μπαράκ Ομπάμα να αναπτύξει διπλωματικές σχέσεις με το καθεστώς των Ταλιμπάν. Αν και φαινόταν πως η κατάσταση διαρκώς βελτιωνόταν μετά την ενίσχυση των στρατευμάτων στην περιοχή το 2009, δεν θα μπορούσε να μείνει μόνο σε αυτή την κίνηση εάν επιθυμούσε να σημειωθεί βελτίωση στην υφιστάμενη κατάσταση. Έτσι, προσπάθησε να προσεγγίσει τα εναπομείναντα στοιχεία του καθεστώτος των Ταλιμπάν, που δραστηριοποιούνταν στα σύνορα Αφγανιστάν-Πακιστάν. Οι Ηνωμένες Πολιτείες θα μεσολαβούσαν προκειμένου να έρθουν σε επαφή τα ηγετικά στελέχη των Ταλιμπάν με την κυβέρνηση της Καμπούλ και θα εξασφάλιζαν ασφαλή διέλευση των μερών στα εμπόλεμα εδάφη.²¹⁶ Μετά το θάνατο του Οσάμα Μπιν Λάντεν η κυβέρνηση Ομπάμα ήταν ακόμα πιο αισιόδοξη ότι θα μπορούσε να σημειωθεί σημαντική πρόοδος στις διαπραγματεύσεις. Όμως, αυτή η αισιοδοξία δεν πραγματοποιήθηκε, καθώς ανάμεσα στα μέρη δεν υπήρχε αμοιβαία εμπιστοσύνη, αν λάβουμε υπόψη μας ότι πολλά από τα ηγετικά στελέχη των Ταλιμπάν συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα των Ηνωμένων Πολιτειών και υπήρχε διαρκώς ο φόβος εάν θα θανατώνονταν ή θα αιχμαλωτιζόνταν.²¹⁷ Όπως και να εξελίχθηκαν τα γεγονότα, έγινε μια ιδιαίτερα σημαντική προσπάθεια εκ μέρους του προέδρου Ομπάμα, ώστε να προσεγγίσει το καθεστώς των Ταλιμπάν και να βρει μια συμβιβαστική λύση και μέσω της διπλωματίας.

3.1.2. Δημόσια Διπλωματία (public diplomacy)

Σημαντικός είναι ο αγώνας που σημειώνεται στο πλαίσιο καταστολής της τρομοκρατίας μέσω μιας άλλης μορφής διπλωματίας, η οποία έχει περισσότερο κοινωνικό χαρακτήρα. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της διπλωματίας αυτού του είδους είναι ότι προσπαθεί να αναπτύξει προσωπικούς και θεσμικούς δεσμούς με γνώμονα κοινές αξίες και ιδέες,

²¹⁵ Ibid 42-43

²¹⁶ Michelle Bentley and Jack Holland, *Obama's Foreign Policy, Ending the War on Terror*, London and New York, Routledge, 2014, σελ 36-37

²¹⁷ David E. Sanger, *Confront and Conceal, Obama's Secret Wars and Surprising Use of American Power*, United States of America, 2012, Crown Publishers, σελ. 85

απευθυνόμενη κατά κύριο λόγο προς το ξένο κοινωνικό σύνολο, στοιχεία που τη διαφοροποιούν από την αμυντική διπλωματία, η οποία επικεντρώνεται κυρίως στην επίλυση *ζητημάτων* και αφορά στις σχέσεις ανάμεσα στις κυβερνήσεις.²¹⁸ Μερικά από τα μέσα που χρησιμοποιεί η δημόσια διπλωματία είναι τα πολιτισμικά προγράμματα, οι ακαδημαϊκές υποτροφίες, οι επιμορφωτικές ανταλλαγές και κυρίως η μη χρήση στρατιωτικών μέσων. Πρόκειται, ουσιαστικά, για μια διαδραστική διάσταση της διπλωματίας, η οποία είναι παγκόσμια όχι μόνο από τη φύση της παγκόσμια, αλλά σε αυτή εμπλέκεται μια πληθώρα παραγόντων και δικτύων. Είναι ένας μηχανισμός μέσα από τον οποίο ενθαρρύνεται η εμπιστοσύνη και η συνεργασία μεταξύ των κρατών με σκοπό να δημιουργηθεί ένα ασφαλές παγκόσμιο περιβάλλον.²¹⁹

Η δημόσια διπλωματία αποτελεί μια ζωτικής σημασίας διάσταση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Δεδομένης, μάλιστα, της γρήγορης εξάπλωσης των μη κρατικών παραγόντων, οι οποίοι διαμορφώνουν το διεθνές σύστημα τον 21^ο αιώνα, εμφανίζει μεγάλη συνάφεια με την εθνική στρατηγική ασφάλειας.²²⁰ Η σημασία της αναδεικνύεται ακόμα περισσότερο ύστερα από τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Οι ειδεχθείς ενέργειες που έλαβαν χώρα εκείνη την ημέρα θύμισαν στον πλανήτη ότι οι ιδέες και η επικοινωνία μεταξύ των λαών έχουν μεγάλη σημασία.²²¹ Οι Ηνωμένες Πολιτείες έπρεπε να καταβάλουν προσπάθεια ώστε να κερδίσουν την ηθική και πολιτική υποστήριξη του Αραβικού και Ισλαμικού κόσμου προκειμένου τα πολεμικά μέσα που χρησιμοποιούσαν να έχουν αποτέλεσμα. Εξάλλου, οι τρομοκρατικές επιθέσεις δεν στόχευαν κατά των ικανοτήτων των Ηνωμένων Πολιτειών να αντιδράσουν άμεσα σε μια απειλή, αλλά προσπάθησαν να πλήξουν το γόητρο της χώρας ως υπερδύναμης. Έτσι, ήδη

²¹⁸Peter Van Ham, «War, Lies, and Videotape: Public Diplomacy and the USA's War on Terrorism», Security Dialogue, London, Sage Publications, 2006, Vol. 34, No 4, December 2003, σελ 429

²¹⁹<http://www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/public-diplomacy-ideas-war-ideas?print> Τελευταία επίσκεψη 2 Νοε 2016

²²⁰Peter Van Ham, «War, Lies, and Videotape: Public Diplomacy and the USA's War on Terrorism», Security Dialogue, London, Sage Publications, 2006, Vol. 34, No 4, December 2003, σελ 432-433

²²¹http://tigrarchives.org.s3.amazonaws.com/sites/default/files/resources/nimep/v3/public_diplomacy.pdf Τελευταία επίσκεψη 2 Νοε 2016

από την επόμενη ημέρα η κυβέρνηση Μπους προσπάθησε να οργανώσει μια στρατηγική, σκοπός της οποίας θα ήταν να αναδειχθούν οι Ηνωμένες Πολιτείες ως ένας συμπονετικός ηγεμόνας παρά ως μια εκφοβιστική δύναμη.²²² Η επέμβαση στο Ιράκ, η οποία ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2003, έδωσε ακόμα μεγαλύτερο βάρος στη μορφή αυτή διπλωματίας, καθώς η κυβέρνηση Μπους βρισκόταν πλέον αντιμέτωπη με την πρόκληση της ανοικοδόμησης του κράτους (nation-building), γεγονός που καθιστούσε επιτακτική ανάγκη τα στρατεύματα των Ηνωμένων Πολιτειών και των συμμάχων τους να εμφανίζονται ως απελευθερωτές και όχι ως δυνάμεις κατοχής.²²³ Έτσι, θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η μορφή αυτή διπλωματίας είναι ένα περίπλοκο φαινόμενο, το οποίο για να χρησιμοποιηθεί σωστά πρέπει να γίνει συνδυαστική χρήση πολλών παραγόντων, οι οποίοι επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων (παραδείγματος χάρη τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και η θρησκεία).

Το Ισλάμ είναι ο δεσμός που ενώνει τον Αραβικό κόσμο της Μέσης Ανατολής, το Αφγανιστάν και το Πακιστάν και τους δίνει μια κοινή ταυτότητα. Την ίδια στιγμή, όμως, διακρίνονται διαφορές τόσο αναμεσά τους όσο και στο εσωτερικό τους. Η 11^η Σεπτεμβρίου διαμόρφωσε τη δημόσια διπλωματία των Ηνωμένων Πολιτειών με γνώμονα την ομοιογενή προσέγγιση των αντιπάλων τους. Ωστόσο, δεν ήταν οι ίδιοι, οι οποίοι θα υφίσταντο τα αποτελέσματα της διπλωματίας, αλλά οι κοινωνίες που τους συντηρούσαν. Αμέσως μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα ο πρόεδρος Μπους υιοθέτησε μια στάση απόλυτη και απειλητική προς τους υπεύθυνους του τρομοκρατικού χτυπήματος, ενισχύοντας το κενό και μην αφήνοντας κανένα περιθώριο επικοινωνίας. Ακόμα, δεν υπήρξε καμία προσπάθεια συμπόρευσης με το κοινό αίσθημα στην περιοχή, καθώς οι προσπάθειες του προέδρου έμεναν απλά στο να προσελκύσει την υποστήριξη μόνο των ηγετών της περιοχής και όχι του αραβικού κόσμου. Με τον τρόπο αυτό απομακρυνόταν διαρκώς από την επιτυχία των στρατιωτικών επιχειρήσεων, επειδή ακριβώς δεν προασπαθούσε να αλλάξει την άσχημη εικόνα του αραβικού κόσμου για τις

²²²Peter Van Ham, «War, Lies, and Videotape: Public Diplomacy and the USA's War on Terrorism», *Security Dialogue*, London, Sage Publications, 2006, Vol. 34, No 4, December 2003, σελ. 428

²²³Ibid

Ηνωμένες Πολιτείες. Έκανε ουσιαστικά το αντίθετο από αυτό που έκανε ο Μπιν Λάντεν: παρουσίαζε τον εαυτό του ως το πρόσωπο γύρω από το οποίο ο αραβικός κόσμος έπρεπε να συσπειρωθεί και να πολεμήσει τον αμερικανικό κίνδυνο.²²⁴ Είχε καταφέρει, δηλαδή να αναπτύξει ένα κώδικα επικοινωνίας και να κερδίζει διαρκώς την υποστήριξη του μουσουλμανικού κόσμου. Αυτό ήταν και το σημείο στο οποίο έπρεπε να επικεντρωθεί ο πρόεδρος Μπους και να αλλάξει την τακτική που ακολουθούσε μέχρι τότε. Έπρεπε να αποκτήσει εκείνος τα ηνία της επικοινωνίας και αναπτύξει σχέσεις εμπιστοσύνης με τον αραβικό κόσμο ώστε να αλλάξει την άποψή του για την Αμερική και να τον βοηθήσει στον αγώνα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας. Και αυτή η ευθύνη βαρύνει τον πρόεδρο, καθώς εκείνος οφείλει να δώσει μια καινούργια στρατηγική κατεύθυνση, στην οποία βασικό στοιχείο θα αποτελεί η πρόθεση για δέσμευση με τα κράτη που θα απευθύνεται καθώς και η διάθεση οικονομικών και ανθρώπινων πόρων.²²⁵

Λαμβάνοντας, λοιπόν, υπόψη του όλα τα παραπάνω η προσπάθεια προσέγγισης του αραβικού κόσμου ξεκίνησε από την πρωτοβουλία «Κοινές Αξίες» (Shared Values Initiative) στις 25 Οκτωβρίου 2001. Αντικείμενό της ήταν να εξασφαλίσει έναν ευρύ διάλογο ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες και στον αραβικό και ισλαμικό κόσμο και να διορθώσει τη λανθασμένη εικόνα της Αμερικής ως δυνάστη, ενώ επιδίωκε να διαδώσει το μήνυμα ότι οι δύο κόσμοι έχουν κοινές αξίες και η Αμερική δεν βρίσκεται σε πόλεμο με το Ισλάμ.²²⁶ Ακόμα, αύξησε τη χρηματοδότηση των έργων που αφορούν στη δημόσια διπλωματία, ενώ παράλληλα το Σεπτέμβριο του 2003 αύξησε το προσωπικό του Υπουργείου Εξωτερικών που ασχολούνταν με θέματα διπλωματίας από 418 σε 448. Επιπλέον, από το 2002 η κυβέρνηση Μπους προσπάθησε να εκμεταλλευτεί την τεχνολογία, προκειμένου μέσα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και το διαδύκτιο να προωθήσει τις αμερικανικές ιδέες και την κουλτούρα στον αραβικό Κόσμο και σταδιακά θα γινόταν πιο εύκολη η προσέγγιση των δύο πλευρών. Τέλος, δεν θα πρέπει να παραλείψουμε και τις

²²⁴ Edward P. Djerejian, «Changing Minds Winning Peace: A New Strategic Direction for U.S. Public Diplomacy in the Arab & Muslim World», *Report of the Advisory Group on Public Diplomacy for the Arab and Muslim World*, October 1, 2003

²²⁵ Ibid

²²⁶ www.isc.hbs.edu/about-michael-porter/affiliated-organizations-institutions/pages/shared-value-initiative.aspx Τελευταία επίσκεψη 1 Νοε 2016

ευκαιρίες που παρείχαν οι Ηνωμένες Πολιτείες τόσο μέσα από τις επιμορφωτικές ανταλλαγές φοιτητών όσο και μέσα από τις υποτροφίες προκειμένου μουσουλμάνοι φοιτητές να λάβουν εκπαίδευση σε αμερικανικά πανεπιστήμια. Συγκεκριμένα, το 2003 περίπου το ¼ του προϋπολογισμού διατέθηκε για τη διαευκόλυνση της ανταλλαγής φοιτητών, αλλά και για την ολοκλήρωση των σπουδών αραβόφωνων φοιτητών.²²⁷

Όταν ο Μπαράκ Ομπάμα έγινε πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών μία από τις βασικότερες επιδιώξεις του ήταν η βελτίωση της εικόνας της χώρας στα μάτια του υπόλοιπου κόσμου. Κατά τα οχτώ χρόνια της προεδρίας του Τζόρτζ Μπους η εικόνα των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν η πιο αρνητική ανάμεσα στις μουσουλμανικές χώρες. Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες της κυβέρνησης Μπους για μεταστροφή του κλίματος αυτού, οι ενέργειές της δεν είχαν θεαματικά αποτελέσματα. Από τα πρώτα χρόνια της προεδρίας του Ομπάμα φάνηκε η μεταστροφή στο περιεχόμενο της δημόσιας διπλωματίας και εν γένει στη διάθεση του μουσουλμανικού κόσμου απέναντι στις Ηνωμένες Πολιτείες. Σε αυτό ίσως βοήθησε και η καταγωγή του προέδρου, καθώς το μεσαίο όνομά του είναι Χουσεΐν και φοίτησε σε σχολείο στην Ινδονησία, μια αμιγώς Ισλαμική χώρα.²²⁸ Με μια πρώτη προσέγγιση, η κυβέρνηση Ομπάμα φαίνεται πως έχει κατανοήσει ότι είναι σημαντική η επίτευξη της επικοινωνίας ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες και τον ισλαμικό και αραβικό κόσμο, ένα μάθημα το οποίο διδάχτηκε από την περίοδο της διακυβέρνησης Μπους. Αρχικά, προώθησε μια ολιστική προσέγγιση, η οποία υποστηρίζει τη διεύρυνση της διπλωματίας πέρα από την εστίαση στους μουσουλμανικούς πληθυσμούς, την ασφάλεια και την τρομοκρατία, προκειμένου η χώρα να διευρύνει τις επιλογές της. Ακόμα, ανέδειξε την ανάγκη για εσωτερική αναδιοργάνωση, τη βελτίωση του προσωπικού, την επέκταση των συναλλαγών και την ενίσχυση της χρηματοδότησης. Έτσι, εγκαινιάζει μια νέα εποχή, κατά την οποία συνδέει την εσωτερική οργάνωση με την εξωτερική αξιοπιστία. Τέλος, υπογράμμισε συγκεκριμένους τομείς, που θα συνέβαλαν

²²⁷ Peter Van Ham, «War, Lies, and Videotape: Public Diplomacy and the USA's War on Terrorism», *Security Dialogue*, London, Sage Publications, 2006, Vol. 34, No 4, December 2003, σελ 435-437

²²⁸ R.S. Zaharna, «Obama, U.S. Public Diplomacy and the Islamic World», *World Politics Review*, 16 Mar 2009

ουσιαστικά στη βελτίωση των σχέσεων Ηνωμένων Πολιτειών-Μουσουλμανικού κόσμου και κατ'επέκταση θα περιόριζε σημαντικά τον κίνδυνο τρομοκρατικών επιθέσεων.²²⁹ Ειδικότερα, στόχευε στην προσέγγιση συμμάχων και στο διάλογο με τους αντιπάλους, ώστε να δοθεί λύση στα ζητήματα, για τα οποία βρίσκονταν σε διαμάχη, στην ανάπτυξη θέσεων εργασίας στις μουσουλμανικές χώρες και την αμοιβαία εκτίμηση και εμπιστοσύνη ανάμεσα στις ΗΠΑ και τους Μουσουλμάνους σε ολόκληρο τον κόσμο.²³⁰

3.2. Τρομοκρατία και οικονομία

Όπως είδαμε, μετά το τα χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου οι Ηνωμένες Πολιτείες διεξήγαν έναν επιθετικό αγώνα κατά της τρομοκρατίας με όλα τα μέσα που είχαν στη διάθεσή τους. Ο Πρόεδρος Μπους ήδη από την επόμενη ημέρα των επιθέσεων διαβεβαίωσε τον αμερικανικό λαό ότι μια παρατεταμένη προσπάθεια ξεκινούσε, η οποία θα περιελάμβανε κάθε δυνατό μέσο, ανάμεσά τους και την προσπάθεια να καταπνίξει τη συλλογή και την κίνηση κεφαλαίων που θα χρησιμοποιηθούν για την πραγματοποίηση τρομοκρατικών ενεργειών.²³¹ Πιο συγκεκριμένα, βασική επιδίωξη των κυβερνήσεων ήταν να ανακόψουν κάθε δυνατότητα χρηματοδότησης των τρομοκρατικών ομάδων. Η επιτυχία των ομάδων αυτών στηρίζεται σε οικονομικά δίκτυα, καθώς η εκπαίδευση, ο εξοπλισμός, η οργάνωση και ο έλεγχός τους χρειάζονται σημαντικά ποσά για να συντηρηθούν.²³² Έτσι, η προσπάθεια περιορισμού και εξάλειψης της τρομοκρατίας με οικονομικά μέσα πρέπει να αποτελεί ένα εγγενές κομμάτι της εξωτερικής πολιτικής. Υπάρχουν τρεις διαφορετικές, αλλά αλληλοεξαρτώμενες κατευθύνσεις με βάση τις οποίες μπορεί να οργανωθεί ο «οικονομικός πόλεμος κατά της τρομοκρατίας». Κατ'αρχάς, μια κυβέρνηση μπορεί να παγώσει την κίνηση των λογαριασμών ατόμων, με το να ανακηρύξει τα άτομα αυτά ως τρομοκράτες ή να τα συνδέσει

²²⁹ Stanley A. Renshon, *National Security in the Obama Administration: Reassessing the Bush Doctrine*, New York, Routledge, 2010, σελ.199-235

²³⁰ Inderjeet Parmar and Michael Cox, *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, historical and Contemporary Perspectives*, New York, Routledge, 2010, σελ. 176

²³¹ Thomas J. Biersteker and Sue E. Eckert, *Countering the Financing of Terrorism*, New York, Routledge, 2008, σελ. 1

²³² Rohan Gunaratna, *Inside Al Qaeda – Global Network of Terror*, New York: Columbia University Press, 2002, σελ. 62-65.

με τρομοκρατικές ενέργειες, καθώς ένα πρόσωπο συμβάλλει στη χρηματοδότηση μιας τρομοκρατικής οργάνωσης όταν συλλέγει κεφάλαια με σκοπό την πραγματοποίηση τρομοκρατικών ενεργειών ή γνωρίζει ότι τα κεφάλαια αυτά θα χρησιμοποιηθούν για τρομοκρατικά χτυπήματα.²³³ Με τον τρόπο αυτό θα μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των πηγών χρηματοδότησης και κατ'επέκταση η γεωγραφική περιοχή και η σφοδρότητα των επιθέσεων. Δεύτερη εξίσου ιδιαίτερα σημαντική κίνηση είναι η συλλογή πληροφοριών για τον τρόπο κίνησης των χρημάτων από συγκεκριμένους λογαριασμούς και η σύνδεσή τους με τις τρομοκρατικές ομάδες.²³⁴ Η συλλογή πληροφοριών και η ανάλυση αυτών είναι σίγουρο ότι διευκολύνει τον εντοπισμό των τρομοκρατικών οργανώσεων και τα δίκτυα οικονομικής στήριξής τους. Για το λόγο αυτό η ανάπτυξη οργανωμένων συστημάτων και διαδικασιών για την αποτελεσματική ανάλυση των στοιχείων που συλλέγονται εντός και εκτός μιας χώρας είναι ιδιαίτερα αυξημένης σημασίας.²³⁵ Τέλος, στην πλειοψηφία τους οι ενέργειες από τις οποίες εξασφαλίζουν χρήματα είναι *per se* παράνομες (ενεδεικτικά επιδίδονται σε ληστείες, εκβιασμούς, φοροδιαφυγή και απάτες). Η δίωξη ατόμων ύποπτων για συμμετοχή σε τρομοκρατικές οργανώσεις για οικονομικά εγκλήματα μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα αποτελεσματική σε συνδυασμό με την αναζήτηση στοιχείων που αφορούν σε τρομοκρατική δραστηριότητα.²³⁶

Ο πρόεδρος Μπους διακήρυξε ότι ο πόλεμος που είχε ξεκινήσει κατά της τρομοκρατίας δεν θα είχε προηγούμενο. Θα συμπεριελάμβανε όχι μόνο στρατιωτικά μέσα, αλλά και άλλα εργαλεία, λοιπώς τις υπηρεσίες πληροφοριών, τη διπλωματία και την οικονομία.²³⁷ Δύο εβδομάδες μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ο Τζορτζ Μπους ανακοίνωσε το Εκτελεστικό

²³³ Nicholas Ryder, *The Financial War on Terrorism: A Review of Counter- Terrorist Financing Strategies since 2001*, New York, Routledge, 2015, σελ. 1

²³⁴ J. Roth, D. Greenberg, and S. Wille, *Monograph on Terrorist Financing* (Staff Report to the Commission), National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, 2004, σελ 9

²³⁵ U.S. Department of the Treasury, *Contributions of the Department of the Treasury to the Financial War on Terrorism*, Fact Sheet, September 2002, σελ. 8

²³⁶ Captain Patrick D. Buckley and Colonel Michael J. Meese, « The Financial Front in the Global War on Terrorism», West Point, New York, Department of Social Sciences, U.S. Military Academy, 2001, σελ. 2-3

²³⁷ Yee-Kuang Heng and Ken McDonagh: «The other War on Terror Revealed: Global Governmentality and the Financial Action Task Force's Campaign Against Terrorist Financing», *Review of International Studies*, Volume 34, Issue 03, July 2008, σελ. 554

Διάταγμα 13224, το οποίο προέβλεπε την απαγόρευση κατοχής περιουσίας και διακίνησης αυτής από άτομα που πραγματοποιούν, απειλούν να πραγματοποιήσουν ή υποστηρίζουν τρομοκρατικές ενέργειες, ικανές να απειλήσουν την εθνική ασφάλεια, την εξωτερική πολιτική και την οικονομία των Ηνωμένων Πολιτειών.²³⁸ Η σημασία του προγράμματος αυτού είναι ο εντοπισμός και κατ'επέκταση ο οικονομικός αποκλεισμός εκείνων που υποστηρίζουν και συμμετέχουν σε τρομοκρατικές οργανώσεις, με σκοπό να παραδειγματιστεί το κοινωνικό σύνολο και να αποτραπεί από το να συμμετέχει σε παρόμοιες ενέργειες.²³⁹

Μαζί με τις προσπάθειες δέσμευσης των περιουσιακών στοιχείων των τρομοκρατών, στις 26 Οκτωβρίου 2001 τέθηκε σε ισχύ και η πράξη του Κογκρέσου «Patriot Act»,²⁴⁰ η οποία έκανε εντονότερα τα μέτρα κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού κάθε συμμετόχου σε τρομοκρατική οργάνωση και είχε τη σύμφωνη γνώμη της πλειοψηφίας, ενώ δίνει κίνητρα για τη συνεργασία ανάμεσα στην κυβέρνηση και τον ιδιωτικό τομέα.. Οι νομοθετικές αυτές πρωτοβουλίες είχαν και την υποστήριξη των Ηνωμένων Εθνών. Ιδιαίτερα, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών εξέδωσε τα Ψηφίσματα 1373 και 1390, που επικαλούνταν το Άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη αναγνωρίζοντας το εγγενές δικαίωμα της αυτοάμυνας και κατ'επέκταση την ανάληψη οποιουδήποτε μέτρου θα εξυπηρετούσε το παραπάνω δικαίωμα. Τα ψηφίσματα αυτά είχαν το χαρακτήρα μιας «μικρής συνθήκης» και πρόβλεπαν αλλαγές στη νομοθεσία των κρατών, την αποτροπή δημιουργίας ασφαλών καταφυγίων και την ποινικοποίηση της τρομοκρατίας.²⁴¹ Φυσικά, συμμετοχή στην προσπάθεια αυτή έχουν και τα όργανα των Ηνωμένων Εθνών με το να επιτηρούν την ορθή εφαρμογή των

²³⁸ Executive Order 13224, "Executive Order on Terrorist Financing Blocking Property and Prohibiting Transactions With Persons Who Commit, Threaten to Commit, or Support Terrorism," 24 September 2001

²³⁹ Thomas J. Biersteker and Sue E. Eckert, *Countering the Financing of Terrorism*, New York, Routledge, 2008, σελ. 214-215

²⁴⁰ Η ονομασία της πράξης του Κογκρέσου «Patriot Act» είναι ακρωνύμιο, όπως προκύπτει από την πλήρη ονομασία της πράξης αυτής: "United and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Interrupt and Obstruct Terrorism"

²⁴¹ Anne L. Clunan, «The fight against terrorist financing», *Political Science Quarterly*, Calhoun, v.121, no. 4, 2006, σελ. 578

ψηφισμάτων χωρίς παρεκκλίσεις και κατάχρηση εξουσίας και να προσφέρουν βοήθεια, όποτε αυτό κρίνεται απαραίτητο.²⁴²

Εκτός από τις νομοθετικές πρωτοβουλίες, η κυβέρνηση Μπους επιδίωξε να δημιουργήσει διεθνείς συμμαχίες, καθώς η συντριπτική πλειοψηφία των τρομοκρατών ζει και οργανώνεται πέρα από τα σύνορα των Ηνωμένων Πολιτειών. Στο έργο τους αυτό αρωγός είναι δεδομένο ότι θα σταθούν οι Ηνωμένες Πολιτείες είτε με υλικά μέσα είτε με ανθρώπινο δυναμικό. Τέλος, δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε την κίνηση του προέδρου Μπους να σταματήσει τη χρηματοδότηση σε φιλανθρωπικούς οργανισμούς, για τους οποίους υπήρχαν ενδείξεις ότι αντί να χρησιμοποιούν τα χρήματα για ανθρωπιστικούς λόγους τα διοχετεύουν στον εξοπλισμό και την οργάνωση των τρομοκρατικών ομάδων (τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι οργανώσεις al- Wafa Humanitarian Organization, The Holy Land Foundation for Relief and Development και η SAAR Foundation).²⁴³

Παρά τις διαφωνίες που εξέφραζε ο πρόεδρος Ομπάμα σε σχέση με τη στρατηγική που είχε χαράξει ο προκάτοχός του όσον αφορά στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας στο σύνολό της, δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να εξάγουμε το συμπέρασμα ότι είχε μια πιο διαλλακτική θέση όσον αφορά στο συγκεκριμένο ζήτημα.²⁴⁴ Η οικονομική πολιτική που θα ακολουθούσε με σκοπό την καταπολέμηση τη τρομοκρατίας ήταν ένα ζήτημα, το οποίο συμπεριέλαβε στο κείμενο της Εθνικής Στρατηγικής Ασφάλειας του 2010. Ιδιαίτερα, στο κείμενο αυτό γίνεται σαφές ότι δεν θα πρέπει να επιτραπεί σε καμία περίπτωση στην Αλ Κάιντα και τους συμμάχους αυτής να αποτελέσουν ξανά απειλή για τον αμερικανικό λαό. Το Αφγανιστάν και το Πακιστάν ήταν χώρες στις οποίες οργανώνονταν και από τις οποίες ξεκινούσαν τη δράση τους. Για τους λόγους αυτούς έπρεπε οι Ηνωμένες Πολιτείες μαζί με τους συμμάχους τους να ασκήσουν πίεση στο δίκτυο της Αλ

²⁴²Thomas J. Biersteker and Sue E. Eckert, *Countering the Financing of Terrorism*, New York, Routledge, 2008, σελ 252-253

²⁴³ Matthew A. Levitt, «The Political Economy of Middle East Terrorism», *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 6, No. 4 ,December 2002, σελ.54-56

²⁴⁴ Michelle Bentley and Jack Holland, *Obama's Foreign Policy, Ending the War on Terror*, London and New York, Routledge, 2014, σελ 127

Κάιντα, ώστε να μην είναι εφικτό να εξασφαλίσουν ασφαλές καταφύγιο σε καμία χώρα. Έτσι, ανάμεσα στους τρόπους που προτείνονται είναι και η ανακοπή κάθε μορφής χρηματοδότησης και επιχειρηματικής δραστηριότητας με στόχο την οικονομική τους ενίσχυση.²⁴⁵ Ουσιαστικά, ακολούθησε και εκείνος τη διπλή πολιτική του προκατόχου του: η πρώτη αφορούσε στην αναγνώριση και σύλληψη των τρομοκρατών, τη δέσμευση των κεφαλαίων και τη θέσπιση νομοθεσίας προκειμένου να νομιμοποιηθούν οι ενέργειες εναντίον τους. Η δεύτερη αφορούσε στην αναβάθμιση του οικονομικού συστήματος και τη συλλογή πληροφοριών προκειμένου για την αναζήτηση και την ανακοπή των τρομοκρατικών επιχειρήσεων.²⁴⁶ Σκοπός του προέδρου Ομπάμα ήταν να αποκλείσει τους εξετρεμιστές από τις μουσουλμανικές κοινότητες, να περιορίσει στο ελάχιστο τη δράση τους,²⁴⁷ ενώ ακόμα έπρεπε να εξασφαλίσει ότι τα χρήματα που θα έθεταν στη διάθεση του αραβικού και ισλαμικού κόσμου δεν θα κατέληγαν στην ενίσχυση τρομοκρατικών ομάδων, αλλά στην αναδιοργάνωση και το συντονισμό των ασταθών αυτών περιοχών.²⁴⁸ Για τους παραπάνω λόγους δεν διαφοροποιήθηκε σημαντικά από την πορεία του προέδρου Μπους και συνέχισε τα μέτρα που είχε λάβει, υπογράφοντας και παρατείνοντας την πράξη του Κογκρέσου «Patriot Act» Μάιο του 2011. Η αποφασιστικότητά του να αντιμετωπίσει στη ρίζα της την τρομοκρατία τον οδήγησε στο να λάβει ακόμα αυστηρότερα μέτρα και να αναθεωρήσει μερικά σημεία της πράξης αυτής, με το να δώσει ιδιαίτερη έμφαση στην παρακολούθηση των τηλεφωνικών γραμμών, τον έλεγχο των βιβλίων των εταιριών, που ήταν ύποπτες για συνεργασία με τρομοκρατικές ομάδες, καθώς και την παρακολούθηση ύποπτων ατόμων, που είχαν σχέση με την τρομοκρατία.²⁴⁹ Με τους τρόπους αυτούς προσπαθούσε να εξασφαλίσει τη σταδιακή αποδυνάμωση των τρομοκρατικών ομάδων σε συνδυασμό με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις και να εξασφαλίσει την αδυναμία επανάληψης ενός

²⁴⁵ *National Security Strategy*, United States of America, Washington, May 2010, σελ. 21

²⁴⁶ Anne L. Clunan, «The fight against terrorist financing», *Political Science Quarterly*, Calhoun, v.121, no. 4, 2006, σελ. 591

²⁴⁷ Απόσπασμα από την ομιλία του προέδρου Μπαράκ Ομπάμα στο Πανεπιστήμιο του Καϊρου στις 24 Ιουνίου 2009

²⁴⁸ Chiyuki Aoi, *Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era*, United States of America, Routledge, 2011, σελ. 198

²⁴⁹ <http://www.foxnews.com/politics/2011/05/27/senate-clearing-way-extend-patriot-act.html>

τρομοκρατικού χτυπήματος ίδιας ή μεγαλύτερης σφοδρότητας από αυτό της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001.

3.3. Κριτική θεώρηση του πολέμου κατά της τρομοκρατίας στα επίπεδα της οικονομίας και της διπλωματίας.

Όπως είδαμε στην ενότητα αυτή οι πρόεδροι Μπους και Ομπάμα επιστράτευσαν, εκτός από τα στρατιωτικά μέσα, την οικονομία και τη διπλωματία, ενεργοποιώντας ουσιαστικά κάθε όπλο που είχαν στα χέρια τους. Επρόκειτο, δηλαδή, για έναν συνδυασμό ανάμεσα στη «soft power», που περιλαμβάνει τη διπλωματία και τη συλλογή πληροφοριών και τη «hard power», που περιλαμβάνει τις στρατιωτικές δυνάμεις και την οικονομία. Πόσο, όμως, αποτελεσματική στάθηκε τόσο η διπλωματία όσο και η οικονομία στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας; Αδιαμφισβήτητα συνετέλεσαν σε μεγάλο βαθμό στην προσπάθεια επίτευξης των επιδιωκόμενων στόχων, δεν κατάφεραν, όμως, να δώσουν μια οριστική λύση στο μέτωπο της τρομοκρατίας, εάν λάβουμε υπόψη μας ότι το φαινόμενο αυτό και τα δίκτυα που το στηρίζουν συνεχίζουν να δρουν μέχρι και τις ημέρες μας.

Ειδικότερα, όσον αφορά στη διπλωματία, οι πρωτοβουλίες που ανέλαβαν οι κυβερνήσεις Μπους και Ομπάμα δεν στάθηκαν ιδιαίτερα ριζοσπαστικές ώστε να επιτύχουν την αγαστή συνεργασία με τον αραβικό και ισλαμικό κόσμο. Και αυτό γιατί κατ' αρχάς έδωσαν στη διπλωματία μια διάσταση περισσότερο επιβολής των ιδεών των Ηνωμένων Πολιτειών παρά προσπάθειας επικοινωνίας με τους άλλους πολιτισμούς, οι οποίοι εμφανίζονταν ως παθητικοί αποδέκτες. Δεύτερον, οι ιδέες που επιθυμούσαν να προωθήσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν είχαν ιδιαίτερη σχέση ούτε και ταίριαζαν με το κοινό προς το οποίο απευθύνονταν. Αντί να επιτύχουν την προώθηση των ιδεών τους, κατάφεραν να πυροδοτήσουν την προστασία των ιδεών και των αξιών του αραβικού και ισλαμικού κόσμου. Τρίτον, δεν κατάφεραν να προσδιορίσουν με ακρίβεια τους στόχους που επιθυμούσαν να επιτύχουν.²⁵⁰ Τέλος, θα μπορούσαμε να πούμε ότι υπάρχει μια ανακολουθία ανάμεσα στη διπλωματία και στην εξωτερική πολιτική των Ηνωμένων

²⁵⁰ *Assessing U.S. Public Diplomacy, A national Model*, The United States Advisory Commission on Public Diplomacy, 2010, σελ.12

Πολιτειών. Ενώ προσπάθησαν να προσεγγίσουν την άλλη πλευρά, το κλίμα έλλειψης εμπιστοσύνης, που ήταν αποτέλεσμα της χρόνιας διαμάχης ανάμεσα στους δύο κόσμους δεν μπορούσε να γεφυρωθεί. Αντίθετα, ακόμα και κατά την εφαρμογή των μέτρων της διπλωματίας, οι συνήθεις ύποπτοι για τρομοκρατικές επιθέσεις δεν είχαν διαγραφεί από τα αρχεία των μυστικών υπηρεσιών των Ηνωμένων Πολιτειών και το παιχνίδι της αναζήτησής τους συνεχιζόταν με αμείωτο ρυθμό.²⁵¹

Όσον αφορά στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας στο επίπεδο της οικονομίας, έχουν συντελεστεί σημαντικά επίτευγματα που αφορούν σε πρωτοβουλίες για τον περιορισμό της χρηματοδότησης των τρομοκρατικών ομάδων από το 2001. Ένα νέο καθαστώσ έχει αναδυθεί, το οποίο έχει τα θεμέλιά του στη συνεργασία των κυβερνήσεων, διεθνών θεσμών και οργανισμών του ιδιωτικού τομέα. Η μεγαλύτερη επιτυχία έχει σημειωθεί κυρίως στη θέσπιση νέων νόμων, κανονισμών και ελέγχων, που έχουν να κάνουν με τον έλεγχο κίνησης κεφαλαίων.²⁵² Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι περίπου 147 εκατομμύρια δολάρια δεσμεύτηκαν μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, τα οποία προορίζονταν για την ενίσχυση τρομοκρατικών ομάδων. Ακόμα, αρκετές είναι οι χώρες που έχουν θεσπίσει νόμους, με βάση τους οποίους ανακόπτουν την κίνηση κεφαλαίων ύποπτων για σύνδεση με την Αλ Κάιντα και το καθεστώς των Ταλιμπάν και παράλληλα έχουν θεσπίσει νομοθεσία σχετικά με την τρομοκρατία σε ένα γενικότερο επίπεδο.²⁵³ Κατανοούμε, λοιπόν, πως η ανταπόκριση της διεθνούς κοινότητας στο έργο των Ηνωμένων Πολιτειών να αναστείλουν τη χρηματοδότηση των τρομοκρατικών ομάδων ήταν ιδιαίτερα σημαντική. Οπωσδήποτε έδωσε νέα ώθηση στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας με οικονομικά μέσα, αλλάζοντας την πεποίθηση των κυβερνήσεων ότι πρόκειται για ένα ζήτημα δευτερεύουσας σημασίας.

Όσο ενθαρρυντικές και αν είναι αυτές οι προσπάθειες, δεν έχουν καταφέρει να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την τρομοκρατία. Πιο

²⁵¹Michelle Bentley and Jack Holland, *Obama's Foreign Policy, Ending the War on Terror*, London and New York, Routledge, 2014, σελ. 38

²⁵²Thomas J. Biersteker and Sue E. Eckert, *Countering the Financing of Terrorism*, New York, Routledge, 2008, σελ. 253

²⁵³ *Ibid*, σελ. 578-579

συγκεκριμένα, οι πόλεμοι στο Αφγανιστάν και το Ιράκ αποδεικνύουν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν έχουν καταφέρει να δημιουργήσουν ένα σταθερό παγκόσμιο σύστημα παρεμπόδισης της χρηματοδότησης των τρομοκρατικών ομάδων, αλλά έχουν επικεντρώσει το ενδιαφέρον τους σε συγκεκριμένα στόχους-κράτη και σε συγκεκριμένα άτομα.²⁵⁴ Ακόμα, η φύση της τρομοκρατίας δημιουργεί σημαντικά προβλήματα στην οργάνωση της αποτελεσματικής αντιμετώπισης της. Το γεγονός ότι η δραστηριότητα και η οργάνωση των τρομοκρατικών ομάδων έχουν διεθνή δυσχεραίνει το σχηματισμό μιας ενιαίας στρατηγικής και τη συλλογή πληροφοριών από πολλές και διαφορετικές χώρες.²⁵⁵ Τέλος, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι οι στρατιωτικές επιχειρήσεις αποτελούσαν ανέκαθεν προτεραιότητα μιας χώρας για την αντιμετώπιση ενός κινδύνου οποιασδήποτε φύσεως, ιδιαίτερα όταν αφορά σε κινδύνους που ιδιαίτερα απειλούν την εθνική ασφάλεια.²⁵⁶ Όση πρόοδος και αν σημειωθεί στον τομέα αυτό της εξωτερικής πολιτικής και όσο οργανωμένη και αν εμφανίζεται, πάντα θα αποτελεί ένα στοιχείο που επικουρεί μια στρατιωτική επιχείρηση και από μόνη της δεν θα μπορεί να επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα.²⁵⁶

²⁵⁴ Mark Pieth, *Financing Terrorism*, United States of America, Kluwer Academic Publishers, 2003,σελ. 1

²⁵⁵ J. Roth, D. Greenberg, and S. Wille, *Monograph on Terrorist Financing* (Staff Report to the Commission), National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, 2004, σελ.7

²⁵⁶ Thomas J. Biersteker and Sue E. Eckert, *Countering the Financing of Terrorism*, New York, Routledge, 2008, σελ 226

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αναμφίβολα, η πιο εύστοχη διαπίστωση που θα μπορούσαμε να κάνουμε στον απόηχο των τρομοκρατικών χτυπημάτων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 είναι ότι για πρώτη φορά μετά τον Ψυχρό Πόλεμο οι Ηνωμένες Πολιτείες βρίσκονται αντιμέτωπες με μια τόσο σημαντική απειλή. Η έλλειψη ενός αντιπάλου στην εποχή μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου αντικαθίσταται πλέον από ένα μοναδικό στόχο: την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις είναι γεγονός ότι δεν έπληξαν την εδαφική ακεραιότητα των Ηνωμένων Πολιτειών, αλλά το γόητρο αυτής ως της νικήτριας υπερδύναμης του Ψυχρού Πολέμου. Τώρα η υπερδύναμη αυτή καλείται να διαμορφώσει έναν σημαίνοντα ρόλο στη σύγχρονη διεθνή σκηνή και να δώσει λύση σε μια πληθώρα προβλημάτων, τα οποία θα επηρεάσουν και τις ίδιες. Το σίγουρο είναι πως στην εξωτερική πολιτική σημειώθηκε μια δραματική αλλαγή την επαύριο των επιθέσεων, αντιπροσωπεύοντας ουσιαστικά την ανάγκη αναπροσαρμογής της προς τη νέα απειλή. Σηματοδότησε ουσιαστικά την ανάγκη μετάβασης από το δόγμα της αποτροπής προς το δόγμα της πρόληψης. Πλέον, η στρατηγική των Ηνωμένων Πολιτειών θα στρέφεται εναντίον κάθε παράγοντα που απειλεί τα εθνικά τους συμφέροντα και εναντίον κάθε συμμάχου, που θα προσφέρει τη βοήθειά του. Κυρίως η κυβέρνηση του Τζορτζ Μπους υπερασπίστηκε στο μέγιστο δυνατό βαθμό την ανάγκη ενός έθνους να προστατέψει τον εαυτό του από την επανάληψη μιας τραγωδίας ανάλογης με αυτής της 11^{ης} Σεπτεμβρίου με ανυπολόγιστης αξίας συνέπειες. Αυτό που μένει να διαπιστώσουμε είναι σε ποιο βαθμό οι αλλαγές αυτές είχαν επαναστατικό χαρακτήρα και κατά πόσο διαμόρφωσαν τις διεθνείς εξελίξεις.

Αδιαμφισβήτητα το «δόγμα Μπους», δηλαδή η χρήση και η αποδοχή του προληπτικού πολέμου άλλαξε τις προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής. Και αυτό γιατί οι Ηνωμένες Πολιτείες άλλαξαν κατεύθυνση από την εστίαση στην ανάπτυξη σχέσεων με μεγάλες δυνάμεις, όπως η Κίνα και η Ρωσία, προς την έμφαση αντιμετώπισης τρομοκρατικών δικτύων, όπως είναι η Αλ Κάιντα και κρατών-ταραχοποιών (rogue states) όπως το Ιράκ, το Ιράν και το Αφγανιστάν με αποδεδειγμένα ή υποτιθέμενα πυρηνικά προγράμματα.

Παράλληλα, αναθεώρησαν τη συμπεριφορά τους προς τα αποτυχημένα κράτη (failed states), δίνοντας τώρα μεγαλύτερη προσοχή στην αποστολή ανοικοδόμησης και οργάνωσής τους, δίνοντας μια νέα ώθηση στο nation building. Ακόμα, δεν πρέπει να ξεχνούμε πως ο εκδημοκρατισμός των κρατών ως πτυχή της εξωτερικής πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών αποτελεί ηθικό καθήκον και υποχρέωσή τους, ως αντίδοτο στις εξτρεμιστικές διαθέσεις των τρομοκρατικών ομάδων.

Οι επιθέσεις αυτές, ωστόσο, αποτέλεσαν και ένα ισχυρό πλήγμα στην άποψη των Ηνωμένων Πολιτειών ότι η ηγεμονική θέση που κατείχαν μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου είναι δεδομένη. Κατανόησαν με τον πιο βάνουσο τρόπο ότι μια νέα μορφή απειλής, που δεν είναι κάποιο συγκεκριμένο κράτος, οι μη κρατικοί παράγοντες, έχουν τη δυνατότητα να ανατρέψουν την πρωτοκαθεδρία τους ανά πάσα στιγμή. Και ακριβώς το γεγονός ότι η απειλή αυτή δεν έχει συγκεκριμένο χαρακτήρα είναι που δυσχεραίνει την αντιμετώπισή της. Ο απρόβλεπτος χαρακτήρας της και η δυνατότητα δράσης ανά πάσα στιγμή, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η τρομοκρατία αναπτύσσεται σε παγκόσμια κλίμακα φέρνει τις Ηνωμένες Πολιτείες αντιμέτωπες με κάτι πρωτόγνωρο. Φυσικά, η τρομοκρατία δεν είναι ένα φαινόμενο καινούργιο. Στο παρελθόν παρόμοιες ενέργειες, οι οποίες φυσικά δεν είχαν την ίδια έκταση, ούτε και την ίδια βαρύτητα, αντιμετώπιζονταν ως μορφές αντισυμβατικής συμπεριφορές, στις οποίες δεν έδιναν και ιδιαίτερη σημασία ούτε μπορούσαν να σκεφτούν πως θα απειλούσαν σε μεγάλο βαθμό την εθνική ασφάλεια της χώρας. Πρώτη φορά, όμως, κατάφεραν να πλήξουν με τέτοια σφοδρότητα τη μεγαλύτερη δύναμη της εποχής και ιδιαίτερα τα κυριότερα οικονομικά και πολιτικά της σύμβολα. Μάλιστα, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η στρατηγική του Προέδρου Μπους είχε τα αντίθετα αποτελέσματα από αυτά που ανέμενε. Και αυτό γιατί ουσιαστικά η δραστηριότητά του στο Αφγανιστάν και το Ιράκ, αντί να κατευνάσει, πυροδότησε τη σφοδρότητα και το θυμό της Αλ Κάιντα στην προσπάθειά του να επιβάλει ιδέες και αξίες της Αμερικανικής ζωής, αν λάβουμε υπόψη μας ότι στον ισλαμικό κόσμο δεν υπάρχει η έννοια της δημοκρατίας, με τον τρόπο που γίνεται αντιληπτή στο δυτικό κόσμο.

Από την άλλη, το «δόγμα Ομπάμα» χαρακτηρίζεται από την ενασχόληση του προέδρου κυρίως με ζητήματα που αφορούν στο εσωτερικό της χώρας οπότε και η εξωτερική πολιτική ακολουθεί τη στρατηγική της διευθέτησης και της τακτοποίησης των διεθνών διενέξεων. Με τον τρόπο αυτό θα είναι δυνατό να επικεντρωθεί στην οργάνωση του εσωτερικού της χώρας. Αυτό, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, δεν σημαίνει ότι θέτει σε δεύτερη μοίρα τη χάραξη της στρατηγικής της εξωτερικής πολιτικής. Η κυβέρνηση Ομπάμα διαμόρφωσε την αμερικανική υψηλή στρατηγική βασιζόμενη σε τρεις αρχές: στη διατήρηση της αμερικανικής στρατιωτικής δύναμης ως ανώτερης από οποιαδήποτε άλλη δύναμη και ως θεμέλιο της παγκόσμιας τάξης, στην απομάκρυνση από τον κίνδυνο εμπλοκής σε έναν παρατεταμένο και δαπανηρό πόλεμο και τέλος στη στροφή του ενδιαφέροντος προς τις σύγχρονες ανερχόμενες δυνάμεις (παραδείγματος χάρη την Κίνα). Εξάλλου, είχε καταφέρει να δώσει στον αμερικανικό λαό αυτά που διακαώς επιθυμούσε: τον επαναπατρισμό των στρατευμάτων, την αποφυγή νέων συγκρούσεων και το τέλος του Οσάμα Μπιν Λάντεν. Ο πρόεδρος Ομπάμα είχε αντιληφθεί ότι η εμπλοκή στο Αφγανιστάν και κυρίως στο Ιράκ ήταν φιάσκο και αναζητούσε τρόπους για την όσο το δυνατόν γρηγορότερη και πιο ανώδυνη αποχώρηση των στρατευμάτων.

Παρά την κλιμάκωση και τις αλλαγές στη μέχρι τώρα πορεία της εξωτερικής πολιτικής, αυτό που μπορούμε να διαπιστώσουμε είναι πως η βασική τροχιά της αμερικανικής υψηλής στρατηγικής δεν έχει αλλάξει. Η τάση των Ηνωμένων Πολιτειών για επικράτηση στο διεθνές στερέωμα, η μονομερής δράση, όπου αυτό είναι εφικτό, η ανάγκη επίδειξης της στρατιωτικής ανωτερότητας δεν είναι στοιχεία καινούργια. Απλά εκφράστηκαν στον υπέρτατο βαθμό ενόψει της νέας μορφής απειλής. Ίσως το κατασκεύασμα του Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας να αποτέλεσε το πρόσχημα για τη νομιμοποίηση των πρωτοβουλιών των Ηνωμένων Πολιτειών για την εξασφάλιση της πρωτοκαθεδρίας τους. Χρησιμοποίησαν όλα τα μέσα που είχαν στη διάθεσή τους προκειμένου να επιβάλλουν τη θέση τους με τέτοιο τρόπο, ώστε κανένας να μην απειλήσει ποτέ ξανά την εξέχουσα θέση τους. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις πλήγωσαν βαθύτατα την πρωτοκαθεδρία και απείλησαν τη δεσπίζουσα θέση τους στο διεθνές σύστημα. Οι επεμβάσεις

στο Ιράκ και το Αφγανιστάν και η στρατηγική των δύο Προέδρων είχαν σκοπό να αποκαταστήσουν στα μάτια του υπόλοιπου κόσμου τις Ηνωμένες Πολιτείες και να απομακρύνουν την άποψη ότι πρόκειται για μια χώρα ευάλωτη και τρωτή.

Τα αποτελέσματα των επεμβάσεων στο Ιράκ και το Αφγανιστάν αποδεικνύουν περίτρανα πως ο σχεδιασμός της υψηλής στρατηγικής και της εξωτερικής πολιτικής διαμορφώθηκε υπό το κράτος της πίεσης που άσκησε η πρωτόγνωρη τραγωδία που σημειώθηκε μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Παρόλο που για τους δύο Προέδρους οι επεμβάσεις στις χώρες αυτές αποτελούσαν για μεν τον Πρόεδρο Μπους «πόλεμος επιλογής», για μεν τον Πρόεδρο Ομπάμα «πόλεμος αναγκάιος», και οι δύο είχαν την ίδια βάση: την αποκατάσταση της εικόνας αποστροφής προς τις Ηνωμένες Πολιτείες και την αποκτάσταση του πληγωμένου γοήτρου της χώρας. Η εμμονή για μονόπλευρη δραστηριότητα, όπου ήταν εφικτό, και τα δραματικά αποτελέσματα αυτής απέδειξαν ότι οι λανθασμένοι χειρισμοί και η αλαζονική κάποιες φορές συμπεριφορά μπορεί να έχει δραματικά αποτελέσματα. Η τρομοκρατία είναι ένα φαινόμενο πολύπλοκο και διαρκώς μεταβαλλόμενο. Είναι δεδομένο ότι δεν πρόκειται να εξαλειφθεί ποτέ. Σίγουρα, όμως, υπάρχει η δυνατότητα σχεδιασμού στρατηγικών που μπορούν να περιορίσουν στο ελάχιστο τις τραγικές συνέπειές της και θα στηρίζονται στη συνδυασμένη ανάπτυξη όλων των δυνάμεων που έχει ένα κράτος στα χέρια του καθώς και στη συνεργασία ανάμεσα στα μέλη της διεθνούς κοινότητας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η διαμόρφωση της υψηλής στρατηγικής και της εξωτερικής πολιτικής υπό το πρίσμα των απειλών των τρομοκρατικών ομάδων είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα; Η απάντηση είναι μάλλον αμφιλεγόμενη. Όπως παρουσιάστηκε εκτενώς στην παρούσα εργασία οι πρόεδροι Μπους και Ομπάμα έθεσαν ως προτεραιότητα την εξάλειψη του φαινομένου της τρομοκρατίας χρησιμοποιώντας κάθε δυνατό μέσο που είχαν στη διάθεσή τους. Τα αποτελέσματα μεσοπρόθεσμα ήταν άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο ικανοποιητικά. Η πραγματικότητα και οι εξελίξεις, ωστόσο, διαψεύδουν τις προσδοκίες τους. Η απειλή των τρομοκρατικών χτυπημάτων είναι παρούσα κάθε στιγμή. 15 χρόνια μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα που συγκλόνισαν τον κόσμο η Μέση Ανατολή εξακολουθεί να κεντρίζει το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας και να αποτελεί πηγή τρομοκρατικών χτυπημάτων από δίκτυα με παγκόσμια δραστηριότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Ισλαμικό Κράτος, το οποίο έχει τις ρίζες του στο δίκτυο της Αλ Κάιντα. Πρόκειται για μια ομάδα, η οποία ξεκίνησε τη δραστηριότητά της από τη Συρία και το Ιράκ, πολύ σύντομα, όμως, οι επιθέσεις επεκτάθηκαν σε διαφορετικά σημεία του πλανήτη. Οι σχετικά πρόσφατες επιθέσεις στο Παρίσι, για τις οποίες ανέλαβε την ευθύνη το Ισλαμικό Κράτος, αποδεικνύουν το γεγονός ότι πρόκειται για μια πολύ καλά οργανωμένη δύναμη, η οποία είναι ικανή να προκαλέσει σημαντικές απώλειες.

Η τρομοκρατία αποτελεί μια διαρκή απειλή. Τα αίτιά της ποικίλλουν. Άλλοτε είναι θρησκευτικά, άλλοτε πολιτικά, άλλοτε οικονομικά. Σε όποια αιτία και να έχει τη βάση της μια τρομοκρατική ενέργεια ένα είναι το σίγουρο: τα αποτελέσματά της θα είναι δραματικά και θα προκαλέσει ανασφάλεια και αποσταθεροποίηση. Ο εντοπισμός και η αντιμετώπιση στο μέτρο του δυνατού των αιτιών της τρομοκρατίας είναι η λύση που ενδείκνυται για την εξάλειψη του φαινομένου αυτού. Είναι ένας αγώνας επίπονος σε πολλά επίπεδα. Ωστόσο, η στοχευμένη δράση και κυρίως η συνεργασία μεταξύ των κρατών είναι σίγουρο ότι θα επιφέρουν θεαματικά αποτελέσματα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1: Τμήμα από το Τείχος του Βερολίνου. Χτίστηκε το 1961 από τις Αρχές της Ανατολικής Γερμανίας, για να συγκρατήσει τη φυγή των κατοίκων προς τη Δύση.

πηγή: <http://www.altsantiri.gr> Τελευταία επίσκεψη: 28 Αυγούστου 2016

Παράρτημα 2: Χάρτης του Βιετνάμ. Εδώ απεικονίζονται τα σύνορα ανάμεσα στο Βόρειο και το Νότιο Βιετνάμ και τα σημεία που τέμνει ο 17^{ος} Παράλληλος τις δύο περιοχές

Πηγή: www.wordpress.com, τελευταία επίσκεψη: 30 Αυγούστου 2016

Παράρτημα 3: Οι βασικότερες προκλήσεις της διακυβέρνησης Κλίντον

Εμφύλιος Πόλεμος στη Σομαλία (1992)

Εμφύλιες Διαμάχες στη Βαλκανική Χερσόνησο

Παράρτημα 4: Απεικόνιση της καταστροφής λίγα λεπτά μετά την πρόσκρουση του 2^{ου} αεροσκάφους στους Δίδυμους Πύργους

Πηγή: <http://my-magazine-gr.blogspot.gr/2013/09/11-2001.html>

Παράρτημα 5: Απεικόνιση των σημαντικότερων περιοχών δραστηριότητας των Αμερικανών Προέδρων

Afghanistan-Pakistan Border

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Agiesta Jennifer, Cohen Jon, « Poll Shows Most Americans Oppose War in Afghanistan», *The Washington Post*, August 20, 2009
2. Aoi Chiyuki, Legitimacy and the Use of Armed Force: Stability missions in the post- Cold War era, *Contemporary Security Studies*, 2011
3. Art, Robert J., *A Grand Strategy for America*, United States of America, Cornell University Press, 2003
4. Baker Peter, *Days of Fire: Bush and Cheney in the White House*, Doubleday, London, July 2014
5. Balz Dan, Woodward Bob, “10 Days in September.” *The Washington Post*, Eight Part Series, 27 January – 3 February 2002
6. Bensahel Nora, «Mission not accomplished: What went wrong with Iraqi reconstruction», *Journal of Strategic Studies* 29:3(June 2006)
7. Bentley Michelle and Holland Jack, *Obama’s Foreign Policy, Ending the War on Terror*, London and New York, Routledge, 2014
8. Biddle Stephen, O’Hanlon Michael E. and Pollack Kenneth M., «How to Leave a Stable Iraq: Building on Progress», *Foreign Affairs Magazine*, Vol. 87, No 5, September/ October 2008.
9. Biersteker Thomas J. and Eckert Sue E., *Countering the Financing of Terrorism*, New York, Routledge, 2008
10. Boys James D., *Clinton’s Grand Strategy, US Foreign Policy in a Post-Cold War*, New York, Bloomsbury Publications Plc, 2015
11. Brook Rosa Ehrenreich, «Failed States, or the State as Failure?», Georgetown University Law Center, *The University of Chicago Law Review*, 2005, Vol.72, No 4
12. Brooks Rosa, Stromseth Jane, and Wippman David, *Can Might Make Rights? Building the Rule of Law in the Wake of Military Intervention*, Cambridge University Press, 2006
13. Buckley Patrick D. and Meese Michael J., « The Financial Front in the Global War on Terrorism», West Point, New York, Department of Social Sciences, U.S. Military Academy, 2001

14. Byrd William, *Afghanistan: State Building, Sustaining Growth and Reducing Poverty*, Washington D.C. World Bank Library, February 2005
15. Cambell Jason, O'Hanlon Michael, Shapiro Jeremy , Unikewicz Amy «The States of Iraq and Afghanistan», *The New York Times*, March 19,2009
16. Carlisle Rodney P, *Iraq War*, New York, Facts On File, 2007
17. Clausewitz Carl von, *On War*, Oxford University Press, 2007
18. Clunan Anne L., «The fight against terrorist financing», *Political Science Quarterly*, Calhoun, v.121, no. 4, 2006
19. Colman Jonathan, *Lyndon B. Johnson: The United States and the World, 1963-1969*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2010
20. Cooley John K., *Unholy Wars, Afghanistan, America and International Terrorism*, London, Virginia, Pluto Press, 2000, σελ. 1-5
21. Cooper Helen, «Obama Weighs Adding Troops in Afghanistan», *The New York Times*, February 11, 2009
22. Covey Jock, Dziedzic Michael, Hawley Leonard, *The Quest for Viable Peace: International Intervention and Strategies for Conflict Transformation*, Washington D.C., United States Institute for Peace Press, 2005
23. Daadler Ivo H. and Lindsay James M., *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Washington D.C .:Brookings Institution, 2003
24. Dawisha A.I., Diamond Larry Jay, «Iraq's Year of Voting Dangerously», *Journal of Democracy*, Volume 17, Number 2, April 2006
25. De Young Karen, Warrick Joby, « Drone Attacks Inside Pakistan Will Continue, CIA Chief Says; Panetta Calls Strikes 'Successful' at Disrupting Insurgents», *The Washington Post*, February 26, 2009
26. Djerejian Edward P., «Changing Minds Winning Peace: A New Strategic Direction for U.S. Public Diplomacy in the Arab & Muslim World», *Report of the Advisory Group on Public Diplomacy for the Arab and Muslim World*, October 1, 2003
27. Dueck Colin, *The Obama Doctrine, American Grand Strategy Today*, New York, Oxford University Press, 2015

28. Epstein Susan B., «U.S. Public Diplomacy: Background and the 9/11 Commission Recommendations» *CRS Report for Congress*, Updated February 4, 2005,
29. Franck Thomas M., «The Role of International Law and the UN After Iraq», *Proceedings of the 106th Annual Meeting, American Society of International Law*, Vol. 98 (March 31-April 3, 2004),
30. Freedman L., «The Third World War?», *Survival*, Volume 43, no. 4 (2001-02),
31. Fukuyama Francis, *Nation-Building: Beyond Afghanistan and Iraq*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 2006
32. Gades Robert, «A balanced strategy: reprogramming the Pentagon for a new age», *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 1 (January/February 2009)
33. Gaddis John Lewis, *We Now Know: Rethinking Cold War History*, New York, Oxford University Press, 1997
34. Gaddis, John Lewis, *Strategies of Containment: A critical Appraisal of Postwar Security Policy during the Cold War*, New York, Oxford University Press, 2005
35. Gerner Deborah J. and Schwedler Jillian, *Understanding the Contemporary Middle East*, United States of America, Lynne Rienner, 2004
36. Giustozzi Antonio, *Koran, Kalashnikov and Laptop: The Neo-Taliban Insurgency in Afghanistan*, Columbia University Press, 2008
37. Gunaratna Rohan, *Inside Al Qaeda – Global Network of Terror*, New York, Columbia University Press, 2002
38. Hays Geoffrey and Sedra Mark, *Afghanistan: Transition Under Threat*, Waterloo, Ontario, Wilfrid Laurier University Press, 2008
39. Harvey Frank P., *Explaining the Iraq War, Counterfactual Theory, logic and Evidence*, Cambridge, Cambridge University Press, 2012
40. Hawkins William R., «Terrorism, Missile Defense and Decisive Warfare», *Army Magazine*, November 2001, Vol. 51, Issue 11
41. Hendrickson Ryan, *Obama at War, Congress and the Imperial Presidency*, United States of America, University Press of Kentucky, 2015

42. Heng Yee-Kuang, McDonagh Ken: «The other War on Terror Revealed: Global Governmentality and the Financial Action Task Force's Campaign Against Terrorist Financing», *Review of International Studies*, Volume 34, Issue 03, July 2008
43. Hewitt Christopher, *Understanding Terrorism in America. From The Klan to Al Qaeda*, New York, Routledge, 2003
44. Hill Christopher, «Renationalizing or Regrouping? EU Foreign Policy Since September 11, 2001», *Journal of Common Market Studies*, Volume 42, Issue 1, February 2004
45. Hodes Cyrus, Sedra Mark, «The search for security in post-Taliban Afghanistan», United Kingdom, *Adelphi Paper*, Vol. 2007, Edition Number 391, 30 October 2007
46. Indutry, Rathnam «The Obama Administration's Strategy in Afghanistan», *International Journal on World Peace*, Vol. XXVIII, No 3, September 2011
47. Ismael Tareq Y., Ismael Jacqueline S., *Iraq in the Twenty-First Century, Regime change and the making of a failed state*, London and New York, Routledge, 2015
48. Jervis Robert, «Understanding the Bush Doctrine», *Political Science Quarterly*, Vol. 118, No. 3 (Fall, 2003),
49. Jones Seth.G., «The Rise of Afghanistan's Insurgency: State Failure and Jihad», *International Security*, Vol.32, No.4 , Spring 2008
50. Kessler Glenn, «U.S. Decision on Iraq Has Puzzling Past», *Washington Post*, January 12, 2003
51. Kilcullen David, *The Accidental Guerilla: Fighting Small Wars in the Midst of a Big One*, New York, Oxford University Press, 2009
52. Koerner Wolfgang «Security Sector Reform: Defense Diplomacy», Library of Parliament, *Parliamentary Information and Research*, May 17, 2006
53. Kupchan Charles A., *The End of the American Era*, New York, Alfred A. Knopf, 2002
54. Levitt Matthew A., «The Political Economy of Middle East Terrorism», *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 6, No. 4 , December 2002

55. Livine Paul Livine and Papatotiriou Harry, *America since 1945, The American Moment*, New York, Palgrave Macmillan, 2011
56. Mahapatra Chintamani, «Washington's War & Diplomacy in Afghanistan», *Journal of Defense Studies*, 45 Vol 5., No 1., January 2011
57. Maley William, *Rescuing Afghanistan*, United Kingdom, C Hurst & CO Publishers LTD, 2014
58. Malone David, *International Struggle over Iraq: Politics of UN Security Council, 1980-2005*, United Kingdom, Oxford University Press, September 2006
59. Mansfield Edward D., Snyder Jack, « Democratization and the Danger of War», *International Security*, The MIT Press, Vol. 20, No. 1
60. Mansoor Peter R., *Baghdad at Sunrise: A Brigade Commander's War in Iraq*, Yale University Press, 2008
61. Marston Daniel and Malkasian Cartter, *Counterinsurgency in Modern Warfare*, United Kingdom, Osprey Publishing, 1 January 2011
62. Mearsheimer John J., *The Tragedy of Great Power Politics*, W.W Norton & Company, 2003
63. Miller, Creg «Under Obama, an emerging global apparatus for drone killing», *The Washington Post*, December 27, 2011
64. Miller Paul D., «The Long War: Obama's Failed Legacy in Afghanistan», *The American Interest*, Volume 11, No 5, February 15, 2016
65. Mockaitis Thomas R., Rich Paul B., *Grand Strategy in the War Against Terrorism*, London, Fran Cass, 2003
66. Murphy Sean D., «Contemporary practice of the United States relating to international law, legal regulation of use of force», *American Journal of International Law*, Vol.96, No1, January 2002, σελ. 237-255
67. Obama Barack, *The Audacity of Hope, Thoughts on Reclaiming the American Dream*, New York, Crown Publishers, 2006
68. Parmar Inderjeet and Cox Michael, *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, New York, Routledge, 2010

69. Pastor James F., *Public Safety Policing, Implications for the Obama Presidency*, New York, CRC Press, 2010
70. Pesto Haris, «The Role of Diplomacy in the Fight Against Terrorism», *The Quarterly Journal*, Winter 2010
71. Pieth Mark, *Financing Terrorism*, United States of America, Kluwer Academic Publishers, 2003
72. Rashid Ahmed, *Descent into Chaos: How the War Against Islamic Extremism is Being Lost in Pakistan, Afghanistan and Central Asia*, New York, Allen Lane, 2008
73. Renshon Stanley A., *National Security in the Obama Administration: Reassessing the Bush Doctrine*, New York, Routledge, 2010
74. Rizwan Amer, «An Introduction to Foreign Policy: Definition, Nature & Determinants», *Sunday*, August 2, 2009
75. Rogers Paul, *Iraq and the War on Terror, Twelve Months of Insurgency 2004-2005*, London, I.B. Tauris & CO LTD, 2006
76. Roleff Tamara L., *America Under Attack*, The Lucent Terrorism Library, 2002
77. Roth J., Greenberg D., Wille S., *Monograph on Terrorist Financing (Staff Report to the Commission)*, National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, 2004
78. Ryder Nicholas, *The Financial War on Terrorism: A Review of Counter-Terrorist Financing Strategies since 2001*, New York, Routledge, 2015
79. Sanger David E., *Confront and Conceal, Obama's Secret Wars and Surprising Use of American Power*, United States of America, Crown Publishers, 2012
80. Satloff Robert, *The Battle of Ideas in the War on Terror, Essays on U.S. Public Diplomacy in the Middle East*, United States of America, *The Washington Institute for Near East Policy*, 2004
81. Shimko Keith L., *The Iraq Wars and America's Military Revolution*, Cambridge, Cambridge University Press, 2010
82. Siniver, Asaf *Nixon, Kissinger and U.S. Foreign Policy Making, The Machinery of Crisis*, New York, Cambridge University Press, 2008

83. Taddeo Valentina, «U.S. Response to Terrorism: A Strategic Analysis of the Afghanistan Campaign», *Journal of Strategic Analysis*, Volume 3, No. 2: Summer 2010
84. Taylor Robert, *The History of Terrorism*, The Lucent Library of Terrorism, Edition 1, 2002
85. Toulmin Stephen, *Foresight and understanding; An Enquiry Into the Aims of Science*, New York, Harper & Row, 1963
86. Tyson Ann Scott, White Josh, «Gates Hits NATO Allies' Role in Afghanistan», *Washington Post*, February 7, 2008
87. Van Ham Peter, «War, Lies, and Videotape: Public Diplomacy and the USA's War on Terrorism», London, *Security Dialogue*, Sage Publications, 2006, Vol. 34, No 4, December 2003
88. Weinberger Naomi, «Civil- Military Coordination in Peacebuilding: The Challenge in Afghanistan», *Journal of International Affairs*, Vol.55, No2, Spring 2002
89. Weiss Thomas G., Crahan Margaret E., and Goerin John, *Wars on Terrorism and Iraq: Human Rights, Unilateralism, and U.S. Foreign Policy*, New York, Routledge, 2004
90. Williams Timothy, Al-Salhy Suadad, «Laws lag in Iraq ,as patience wears thin», *The New York Times*, June 22, 2009
91. Woodward Bob, *Bush at War*, New York, Simon and Schuster, 2002
92. Woodward Bob, *Obama's Wars*, New York, Simon & Schuster, 2010
93. Woodward Bob, *War Within: A Secret White House History 2006-2008*, London: Simon and Schuster, 2008
94. Zaharna R.S., «Obama, U.S. Public Diplomacy and the Islamic World», *World Politics Review*, 16 Mar 2009

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, *Η αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, Ιδεολογικά Ρεύματα*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2003
2. Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Το πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ: Ένας ιδιόρρυθμος δικομματισμός*, Αθήνα, εκδόσεις Πατάκη, 2012

3. Ηρακλείδης Αλέξης, *Η Διεθνής Κοινωνία και οι Θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων. Μια κριτική Περιδιάβαση*, Αθήνα, Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, 2005
4. Κολλιόπουλος Ιωάννης, *Νεώτερη Ευρωπαϊκή Ιστορία, 1789-1945*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Βάνιας, 2001
5. Λούλης Γιάννης, *No Happy End. Η πολιτική Μπους σύμμαχος του Bin Laden*, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 2005
6. Λούλης Γιάννης, *Η Επικίνδυνη Υπερδύναμη: η Αμερική του μπους και ο Πόλεμος στο Ιράκ*, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 2003, σελ. 75-77
7. Μαμντάνι Μαχμούντ, *Καλός Μουσουλμάνος Κακός Μουσουλμάνος: Οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Ψυχρός Πόλεμος και τα Αίτια της Τρομοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Μελάι, 2006
8. Μπότση Μαρία, *Ζητήματα Ασφαλείας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1999
9. Μπότση Μαρία, *Περί ορισμού της τρομοκρατίας*, Αθήνα, Π. Τραυλός, 2000
10. Ταρίκ Αλί, *Ο Μπους στη Βαβυλώνα: Η νέα αποικιοποίηση του Ιράκ*, Αθήνα, Εκδόσεις Άγρα, 2004
11. Παπασταυρίδης Ευθύμιος, *Η χρήση Βίας από τις ΗΠΑ στο Αφγανιστάν κατά το διεθνές δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 2001
12. Πάτελος Κωνσταντίνος, *Το σύγχρονο Ισλάμ: Η συνάντηση με τη Δύση*, Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2006
13. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2012
14. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Βυζαντινή Υψηλή Στατηγική 6ος -11ος Αιώνας*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 1999
15. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η Διεθνής Πολιτική τον 21ο Αιώνα*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2008
16. Ρουά Ολιβιέ, *Οι αυταπάτες της 11ης Σεπτεμβρίου: Στρατηγική και Τρομοκρατία, (Μετάφραση από τα γαλλικά Νίκος Ζαρταμόπουλος)*, Αθήνα, Εκδόσεις Εστία, 2003
17. Χατζηκωνσταντίνου Κωνσταντίνος, *Ο Προληπτικός Πόλεμος ή η Παραχάραξη της Λογικής*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2005

18. Χατζηκωνσταντίνου Κωνσταντίνος, «Ο Προληπτικός Πόλεμος στη Νέα Αμερικανική Στρατηγική Ασφάλειας», *30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004*, Αθήνα, Εκδ. Λιβάνη, 2005, σελ.481-485
19. Φούσκας Βασίλης, *Ζώνες Πολέμου: Η Αμερικανική Εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια και την Ευρύτερη Μέση Ανατολή*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2003
20. Χωραφάς Βαγγέλης, Ριζάς Λευτέρης, *Ιράκ, Ένα Δεύτερο Βιετνάμ*, Αθήνα, The Monthly Review Imprint, 2005

Διαδικτυακές Πηγές

1. Agreement on Provisional Arrangements in Afghanistan Pending the Re-establishment of Permanent Government Institutions, United Nations <http://www.un.org/News/dh/latest/afghan/afghan-agree.htm> (1 Οκτωβρίου 2016)
2. Barack Obama, <http://millercenter.org/president/biography/obama-foreign-affairs> (25 Οκτωβρίου 2016)
3. Blair Tony, *Statement at the Trade Union Conference on the 9/11 Attacks*: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/tblair9-11-01.htm> (2 Οκτωβρίου 2016)
4. Blanchard Christopher M., «Afghanistan: Narcotics and U.S. Policy, Congressional Research Service», August 12, 2009, <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32686.pdf> (26 Σεπτεμβρίου 2016)
5. FDD's Long War Journal: Assault on Taliban stronghold of Marja begins http://www.longwarjournal.org/archives/2010/02/assault_on_taliban_s.php (29 Οκτωβρίου 2016)
6. «Foreign Policy: 16 Elements of Foreign Policy», shared by Dinesh διαθέσιμο στην ιστοσελίδα www.yourarticlelibrary.com (28 Αυγούστου 2016)
7. Obama's Foreign Policy Speech, <http://www.cfr.org/elections/barack-obamas-foreign-policy-speech/p14356> (31 Σεπτεμβρίου 2016)
8. «Obama Signs Last Minute Patriot Act», *Fox News Politics*: <http://www.foxnews.com/politics/2011/05/27/senate-clearing-way-extend-patriot-act.html> (4 Νοεμβρίου 2016)

9. Kenneth Kitol «Determinants of Foreign Policy», July 2, 2012, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: www.kenngeny.blogspot.gr (28 Αυγούστου 2016)
10. National Security Strategy 2002- Full Text, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.nytimes.com/2002/09/20/politics/full-text-bushs-national-security-strategy.html> (30 Σεπτεμβρίου 2016)
11. «Office of the Historian»: www.history.state.gov (1 Σεπτεμβρίου 2016)
12. «Obama's Foreign Policy Platform, Running on his Record»: <http://usforeignpolicy.about.com/od/introtoforeignpolicy/a/Obamas-Foreign-Policy-Platform.htm> (4 Νοεμβρίου 2016)
13. «President Nixon and the Role of Intelligence the 1973 Arab-Israeli War» <https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/arab-israeli-war/nixon-arab-israeli-war.pdf>(30 Οκτωβρίου 2016)
14. Public Broadcasting Service: www.pbs.org (25 Σεπτεμβρίου 2016)
15. S/RES/ 1386/2001/UN Security Council: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/708/55/PDF/N0170855.pdf?OpenElement> (1 Οκτωβρίου 2016)
16. Σύνταγμα της Ελλάδος, όπως αυτό τροποποιήθηκε με την Αναθεώρηση του 2008, (ΦΕΚ 120/27 Ιουλίου 2008,τ.Α'): <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/8c3e9046-78fb-48f4-bd82-bbba28ca1ef5/SYNTAGMA.pdf> (28 Αυγούστου 2016)
17. The CIA Factbook: www.cia.gov (10 Οκτωβρίου 2016)
18. «World Drug Report 2010» διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/World_Drug_Report_2010_lo-res.pdf (14 Σεπτεμβρίου 2016)